

Тем, что эта книга дошла до Вас, мы обязаны в первую очередь библиотекарям, которые долгие годы бережно хранили её. Сотрудники Google оцифровали её в рамках проекта, цель которого – сделать книги со всего мира доступными через Интернет.

Эта книга находится в общественном достоянии. В общих чертах, юридически, книга передаётся в общественное достояние, когда истекает срок действия имущественных авторских прав на неё, а также если правообладатель сам передал её в общественное достояние или не заявил на неё авторских прав. Такие книги – это ключ к прошлому, к сокровищам нашей истории и культуры, и к знаниям, которые зачастую нигде больше не найдёшь.

В этой цифровой копии мы оставили без изменений все рукописные пометки, которые были в оригинальном издании. Пускай они будут напоминанием о всех тех руках, через которые прошла эта книга – автора, издателя, библиотекаря и предыдущих читателей – чтобы наконец попасть в Ваши.

Правила пользования

Мы гордимся нашим сотрудничеством с библиотеками, в рамках которого мы оцифровываем книги в общественном достоянии и делаем их доступными для всех. Эти книги принадлежат всему человечеству, а мы – лишь их хранители. Тем не менее, оцифровка книг и поддержка этого проекта стоят немало, и поэтому, чтобы и в дальнейшем предоставлять этот ресурс, мы предприняли некоторые меры, чтобы предотвратить коммерческое использование этих книг. Одна из них – это технические ограничения на автоматические запросы.

Мы также просим Вас:

- **Не использовать файлы в коммерческих целях.** Мы разработали программу Поиска по книгам Google для всех пользователей, поэтому, пожалуйста, используйте эти файлы только в личных, некоммерческих целях.
- **Не отправлять автоматические запросы.** Не отправляйте в систему Google автоматические запросы любого рода. Если Вам требуется доступ к большим объёмам текстов для исследований в области машинного перевода, оптического распознавания текста, или в других похожих целях, свяжитесь с нами. Для этих целей мы настоятельно рекомендуем использовать исключительно материалы в общественном достоянии.
- **Не удалять логотипы и другие атрибуты Google из файлов.** Изображения в каждом файле помечены логотипами Google для того, чтобы рассказать читателям о нашем проекте и помочь им найти дополнительные материалы. Не удаляйте их.
- **Соблюдать законы Вашей и других стран.** В конечном итоге, именно Вы несёте полную ответственность за Ваши действия – поэтому, пожалуйста, убедитесь, что Вы не нарушаете соответствующие законы Вашей или других стран. Имейте в виду, что даже если книга более не находится под защитой авторских прав в США, то это ещё совсем не значит, что её можно распространять в других странах. К сожалению, законодательство в сфере интеллектуальной собственности очень разнообразно, и не существует универсального способа определить, как разрешено использовать книгу в конкретной стране. Не рассчитывайте на то, что если книга появилась в поиске по книгам Google, то её можно использовать где и как угодно. Наказание за нарушение авторских прав может оказаться очень серьёзным.

О программе

Наша миссия – организовать информацию во всём мире и сделать её доступной и полезной для всех. Поиск по книгам Google помогает пользователям найти книги со всего света, а авторам и издателям – новых читателей. Чтобы произвести поиск по этой книге в полнотекстовом режиме, откройте страницу <http://books.google.com>.

Stanford University Libraries

3 6105 217 812 739

С Т Е П Е

Е В Н О

ПАКИПОРАБОЩЕНИЕ

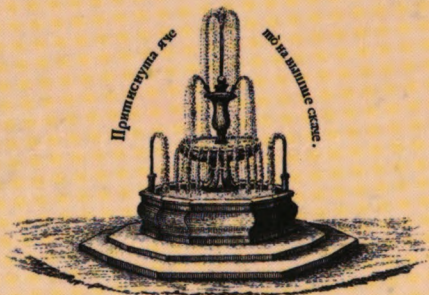
ЛѢТА 1813.

Зашто и Како ?

У

Разговору порабощенне Матере съ
роднымъ единымъ Сыномъ своимъ,
коему оставя послѣднее свое

ЗАВѢЩАНІЕ.

Съ Одобреніемъ Цесаро-Кралѣвске Ценсуре .

ВЪ МЛѢТКАХЪ, Л. 1815.

У Пανε Θεοδοσїева .

M.

МАТИ СЕРБІА И СЫНЪ СЕРБИНЪ.

**Заклелася Земля Раю, да се сваке шайне знаю .
Проста Пословица .**

Сербїе плачевно пакипорабощенїе лѣ-
та 1813. зашто и како? у разго-
вору порабощенне Матере съ род-
нымъ единымъ Сыномъ своимъ, кое-
му оставля послѣднее свое Завѣщанїе.

МАТИ СЕРБІА.

Ахъ жалостна я , по десетолѣтней
праведнѣйшой и счастливой войны , на
сданпушь упропашченна Сербїа ! За пеза-
бравлѣнну свету свободу — за свободу
моѣи као словеснѣи люди живити —
поликѣи Сынови мои, единокроднѣи Серби
и изъ окрестныя земаля, Босне, Херце-
говине, Черне Горе, и сестре мое Бул-
гарїе на помоѣ долазаху ; ополчаваюѣи-
се на Туранне, приносише себе драго-
вольно на керваый жертвенникъ грозно-
га Марса : десетолѣтно германѣе хра-
бро побѣдоноснаго оружья пробило бѣше
до на край запада, юга, востока, и
сѣвера : сви челоувѣколюбды обзирахусе
съ благокореннымъ радованїемъ къ моему
избавленїю : найвеѣега на свѣшу Царства

Царь, единоплеменный къ тому и единовѣрный мой, узео бѣше у милосердно подкрѣпленіе свое надежду мою: я ова кадѣ саженике лица моего, пошамилѣогѣ отѣшолѣко столпнѣ година, чиняше, да издавати стану сѣяне зраке негдашнѣга подобія моего — кадѣ надежда моя при самомѣ бѣше у дѣло произведснѣю..... ахѣ! люта Судбина, или козни злые Ангелѣ, шта напрошивѣ заключише!!! Може ли ко отѣ васѣ, о Сынови мои! преѣне него я сасвимѣ удавлѣна будемѣ отѣ Твранинѣ, и него опетѣ смертно зачѣти паметѣ ваша — кон се їоште находяще живи у пѣдрѣ мой, или кой се, прежалостной Майцы! пребѣяше отѣ немилѣла до недрага — може ли ме ко истиннѣто извѣстѣиши, како родный сынѣ мой а братѣ вашѣ Георгѣе, пусти безѣ свакога боя, бойне наше градове и пограничне шанцовѣ, остави Матерь свою Сербѣю, безѣ крайнѣ нужде, упропашченѣю, пребѣже безславно у Нѣмачку страну — и зашто и како се таковѣ гробѣ нечаянно мени сствори? Некѣ све знамѣ я, некѣ зна свѣтѣ; казуйте.

СЫНѣ СЕРБИНѣ.

Сѣ растерзаннымѣ сердцемѣ и сѣ утопленными у езеро сузѣ очима, я ѣу,
Май-

Майко! любейте те, колико и кой другій, сынъ твой, кой самъ отъ начала восстанія твоего све у дѣлыма и у нойны быо, и тебе сыновски вѣрно и радо служю; я ћу ти испинишио све, што е у знанью моемъ, казати. Достопамятно е нама, любопытствено не быти другима пакипорабощеніе твое, порабощеніе Народа едногъ — ерѣ, сиоменимо се послѣ чепыри стопине и толико година, и Сербѣ су еданъ межу Европейцыма, и не маленъ, Народъ. Я самъ гошовъ на пышанья швоя, Майко! ошговараша; дышай.

МАТИ.

Кажѣ ми, Сыне мой! кой злыи часъ принуди Георгіа моего кѣ бѣгству? Вала да га не слушѣ войска; или недостапакъ праха и олова и ране осуепи храбросѣ вашу; или иремного чясла войске непришельске задуши васъ: безъ каква великогъ узрока, онъ не бы быо свое Матере Сербіе оставіо, до послѣднѣгъ бойногъ града и шанца, и до послѣднѣ свое каплѣ керви?

СЫНЪ.

Майко моя! мы нѣсемо дали рѣшителнога боя, да су наше войске изгинуле.
Пра-

Праха и олова ималисмо у свѣ градовѣ и шанцовѣ : за много година моглисмо браниши , и отъ непріятеля оне защищавати . Хлѣбомъ особито , ты насъ сама изъ чрева швоега изобылно питаласи ; ни у тому никакве нужде нѣсмо имали . Духъ храбрости швов сынови нѣсу были изгубили ; и све единомушно къ юначкомъ бою кипѣло е , на обрану свое миле Машере и свободе . Цѣло лѣто 1813. и комадъ есени , на свѣ пунктовѣ успѣшно отпоръ даvasмо : а како сынъ швой Георгіе пребѣже у Нѣмачку страну — свакъ се зачуди ; и тако ти мы остадосмо шѣло безъ главе , уѣе страхъ у Нарѣдъ : остависмо шопове , градове , шанцове , пунеране , праха и олова , и разбѣжасмосе кудъ кой отъ немѣла до недрага .

МАТИ.

Сыне мой ! шо е кени не манѣ недоумѣнїя пуно , него и ужасно ; я не знамъ ту о Георгію како мыслиши . Кажи ми што поиздалѣгъ о поведенію нѣгову съама : я га юшше не смѣмъ осудити , а не могу оправданна имати . Бда е вошпанїя моего виновникъ , шакоѣръ и паденїя моего ? Ко ли е кривъ пропасши мойой ? За све да ме опоменешъ Сыне ; говори .

СЫНЪ.

СЫНЪ.

Познашо е , како за тежку неволю ,
 противъ безчеловѣчные удручителя Ту-
 рака , непослушника Цару своему , коимъ
 и Царь самъ не могаше ништа учинити ;
 1803. године , сынъ швой храбрый Георгіе ,
 су мало наше браће воевати почне ,
 и све выше насъ умножисе на прогнаіе
 Варвара . Познашо е , како подъ предводи-
 шелствомъ нѣговымъ мы успѣшно нѣхъ
 разбивасмо , и наъ грудій швой , Майко !
 цюстрѣбисмо . Но отъ самогъ ющѣ оно-
 га доба , кадъ оспала неке Турке у градове
 позашворали бѣсмо , и Везыръ и Дахія даъ
 Београда намъ пошлаху да се умиримо
 съ нѣма , да бѣ они Турке злочинце каз-
 нити , и нама нѣгда выше не досађива-
 ти (гдѣ мы на нѣхово слово нѣсмо се-
 бе могли повѣроваши , будући толяко пу-
 тіа были на превару тако лѣти Кнезови
 и друга знашиа браћа отъ нѣхъ изсѣ-
 чени) ющѣ отъ оногъ доба , како што
 Вышезь нашъ Георгіе , у ошворенной ве-
 ликои съ Турцы войны , и у найвећима
 опасносима , чрезъ десетъ годишніа ни-
 гда измѣнѣио нѣе своего перваго поведенія ;
 тако , съ нѣговымъ юначствомъ и успѣ-
 хомъ , залегласе е заедно и успоредо ра-
 сла , у мраку , опровна една Ажда , коя
 е ,

е, у кратку реѣи, све десетолѣтне наше мукѣ и труде успѣла найпослѣ изпроверѣи, и твою, Майко! кєрваво избранну свободу прождрѣи.

МАТИ.

Открый ми, Сыне! за проклету ту Аждаю; почни отъ онаго среѣногъ, и, како разумѣвамъ, заедно несреѣногъ добра, кадъ первый краиъ хотѣше Турцы миритисѣ съ вама, и опредѣляти счастье Матере наше Сербіе. На каква условія васъ Турцы къ миру аваху, и кога вамъ на договоре Везыръ и Дахис изъ Београда пошляху?

СЫНЪ.

Нама е прнайвыше пошлятъ нашъ Митрополитъ Леонтиѣ.

МАТИ.

Зарь е вашъ Архипашыръ у све оно време међу Турцыма, непослушниками Цара ныхова, живіо?

СЫНЪ.

Есть, Майко! докъ с видіо, да Турцы мораю поражені быти отъ насъ.

МАТИ.

МАТИ.

Што е Митрополѣтъ, као вашъ Архїпастырѣ, предлагао вамъ опѣ сшра-не шурске?

СЫНЪ.

Да се Турцыма покорямо и предако.

МАТИ.

Бы ли добро было, да сше га послушали?

СЫНЪ.

Ко бы себе могао Айдуцыма повѣр-
ити, бунтовникоу своего Цара!

МАТИ.

Защо е тако васъ Митрополѣтъ со-
вѣтовао?

СЫНЪ.

За свою собственну корысть. Нѣму
су Везырѣ и Дахїе были обеѣтали, што-
годъ зажели и заше да ѣму даши, ако
налогъ нѣховъ исполни. И по ти е,
Майко! люба она Аждая, за кою ѣшь
све по реду чуши. —

МАТИ.

Будуѣи Хрїстіанскій вашъ Архїпа-
стырѣ,

стырь, морао бы было онъ васъ што бо-
лѣ совѣшоваши, и сѣ вама зло и добро
дѣлаши, и вама вѣранъ быти.

СЫНЪ.

Онъ есть было нашъ Архіпастырь, на-
шега исповѣданія; по нѣе твоей сынъ
Сербинъ, нити си га родила ты. Турцы
све меѣу насъ пощиляю Владыке Герке,
такове, кои за свою личну корысть про-
даю насъ Хрістіане Турцыма и Муха-
меду; а особито Цариградскіи Герцы.

МАТИ.

Како Митрополѣтъ отъ Туракѣ от-
двоисе, и кѣ вама преѣе?

СЫНЪ.

Отъ велике нужде, и страха. Када
мы добро Турке на све стране поисту-
космо, и у градове позашворасмо; онъ
гидѣши, да Турцы мораю испреблени бы-
ти, избѣже кѣ нама, сѣ объясненіемъ,
да онъ желѣ у своѣй насмвы сѣ нама
добро и зло дѣлаши.

МАТИ.

Како се с онъ владао меѣу вама?

СЫНЪ.

СЫНЪ.

Беома опасно за насъ. Тайно досто-
вѣрно узналисмо: желѣо е, да не успѣ-
мо у нашемъ предпріятію. Онъ е пре-
ко Иѣмачке између насъ Турцыма у гра-
дове писао; а после и изъ Цариграда отъ
Дивана Турскога писма прѣймао, и у На-
родъ стараосе посѣяши, да се не бѣемо
противъ Туракá.

МАТИ.

Зашшо сѣе га перихли међу вама?

СЫНЪ.

Ты знашь, Майко! Владыка, духовно
лице, међу нама е у великомъ почи-
нію; и да смо га подъ судъ метнули,
или прогнали, Народъ бм се быо узбу-
нѣо, и надежду изгубѣо сву, да намъ Богъ
выше неће нашему оружью помагати.

МАТИ.

Е ли онъ отъ давна изъ Цариграда
за вашегъ Архіереа посланъ къ вамъ?

СЫНЪ.

Онъ е быо при последнѣмъ Мипро-
полѣту, што га е Везыръ у Београду за-
давѣо, и ѣгодъ Протосвѣтелъ много го-
ди-

дині ; и покойный Митрополѣиъ освѣтъ
Лео н т і а любіо е као свою душу , и
повѣравао му све , као свосму родному
сыну ; и онѣ га е и произвео у Прото-
свиѣла .

МАТИ .

Зашто е Везырѣ удавио онога Митро-
полѣта , благодѣтеля овога другога ?

СЫНЪ .

Сви люди говоре , и казывали су вер-
ниѣ Турцы и любимцы , кои су кодѣ Ве-
зыра были , да га е овый истый Митро-
полѣтъ Лео н т і е облагао кодѣ Везы-
ра , и явио , како е веома богатѣ , и ка-
ко е Хрѣстіаныма наклонивѣ . Везырѣ ,
по наважденію Лео н т і е ву , затвори
у апсѣ Митрополѣта покойнога , а нѣ-
га пошлѣ у Цариградѣ кѣ своей Пор-
ты , сѣ препорукомѣ да заповѣде Па-
тріарху произвесни га у достоинство Ар-
хіерейско , и у Београдѣ да га пошлю .
Патріархѣ не согласисе , докѣ живѣ
бѣше Митрополѣтъ покойный , друго-
га произвестя ; а Лео н т і е изѣ Ца-
риграда у Београдѣ поврашисе кѣ Везы-
ру , и каже му Пашріарховѣ отвѣтъ .
Везырѣ одма заповѣди покойнога Митро-
полѣта задавиви , а Лео н т і а пошлѣ
опетѣ

спешъ у Цариградѣ, съ извѣстіемъ Дивану Цареву за смерть Митрополѣтову. Тако Патріархъ рукоположи Л с о н т і а за Митрополѣта, и у Београдѣ пошлѣ; и онѣ охотно седне у похищенну краву Резиденцію своего благодѣшеля. Въ почетка Л с о н т і е в а ко хрїсціанскому Архіпаствышву !!

МАТИ.

О Сыне мой ! чудна отровника щно е живїо међу вама !

СЫНЪ.

Мы смо много погрѣшили, што смо га прїимали, Народу объявили за нашего Архіереа, и много нѣму добра и чести чинили : све, за убѣдиши га нашимъ добрымъ сердцемъ, да бы намъ добра онѣ желїо, и веранъ намъ быо; такоѣръ и прочїи брашья поштена Герцы да о намъ добро могу мыслиши, и намъ добра желїши. Него смо се у томъ люто преварили, и змїю у нашемъ пѣдру грѣяли.

МАТИ.

Есте ли се вы были уредили и правленїе какво завели у Народу, кадѣ е Митрополѣшѣ међу васѣ избѣгао ?

СЫНЪ.

С Ы Н Ъ .

Мы смо, Майко! Правителствующій Совѣтъ Народный были установили; особито помоѣью ученны людѣй, наше браће Сербалля, кои су по свѣту ходили и училисе, и оставили своя мѣста службе, пакѣ изъ приверженности своему Роду, дошли къ намъ. Они су намъ постановили корень управленія нашего, и благоустройство внутреннее, како и другѣ Народы европейскіи што уживаю и благоденствующую поредкомъ уредбе Правленія. Мы, не имаюћи науке, безъ ученне браће наше не смо знали установити и руководствовати ономъ благодѣтелью Народномъ.

М А Т И .

Есте ли вы, сви сложни, благодѣтелью Народномъ руководствовали, и ученну браћю вашу слушали, и любили?

С Ы Н Ъ .

Мы смо сви у тому неко време сдинодушни и сложни были; само Митрополѣмъ Леонѣмъ стараосе е изподъ заѣса, ону уредбу омразили, и ученну нашу браћю Сербѣ сѣ нама посваћати. И неку нашу браћю већъ е было увѣрѣо,

и

и отрѣвао своимъ духомъ , да Правителство и Совѣтъ Народный нѣе потреби-
то, како ни ученіи люди, међу нама ;
и такіе беседа у Народъ было е посѣяо,
да се не имаду за кога бити, и болъ да е
Турцыма се предаши ; зашто да су донѣ
еретіцы , ученіи люди , кои Бога не
вѣрую .

МАТИ .

Зашто Митрополѣтъ на вашу браћю
ученне люде тако мерзаше ?

СЫНЪ .

Запо , Майко ! коликогодъ наша хра-
брость непріятеля поражаваше , безъ
Правительства мы не бы се могли были
держати . Дакле запо Митрополѣтъ сна-
решесе да уничтожи оно ; и налогъ Тур-
скій да исполни , када ученну нашу бра-
ћю отъ насъ ошдаши .

МАТИ .

Када сте Совѣтъ установили , заръ-
ніесте могли Митрополѣту границе по-
ложити , да се не мѣша у Народня дѣла ;
или , као изданнику , судити му ?

СЫНЪ .

Майко моя ! напору обстоятелства,
и

и времену, и великии Цари и Князи друга покорavajuсе и шерпе; тако и мы моралисмо нѣга шерпиши. Имао е новацѣ доста, и просыпао као песакъ у Народъ; а као духовно лице, быо е задобыо и паршѣдъ на свою руку.

МАТИ.

У Совѣту съ начала, о чему сте се найвыше договарали?

СЫНЪ.

Отъ кога ѣмо помоћи искаши, и кому себе искренно повѣрити.

МАТИ.

Отъ кога сте намѣрили были себи помоћи искаши, и себе повѣрити?

СЫНЪ.

Мы, при почетку нашего восстанія, отъ нашего сусѣда милосиваго Царя ФРАНЦА, подъ коегъ Скиптромъ благоденствую неколика мѣлліона наше браће Сербѣ уживаюћи сва правѣ человѣческа, ималисмо добру помоћь и подпору у нашимъ потребамъ; но по свѣченію ондашніе обстоятелства, и по самой нарави мы судилисмо, да другому никому себе не можемо искренніе и благонадежднѣе

днѣ повѣроваши, кроми́ единоплеменной и единовѣрной Руссіи. Тако мы као проспѣи люди судилисмо; а и учина бра́ѣя наша, кои писмогодишествоваху, совѣщовали су намъ, да нигдѣ не можмо быти счастливѣи и болѣ обезопасиши себе, како чрезъ свезу единоплемене и единовѣрне Руссіе: зато крѣпко заключилисмо нѣ держанисе, и помоги ошъ нѣ молиши.

МАТИ.

Есте ли сви сложнѣ: была у помъ намѣренію?

СЫНЪ.

Мы, Майко! сви Сербѣ единодушно тако смо мыслили; кроми́ Митрополіѣна Леонтиѣа. Нѣ смѣю явно намъ говориши, него тайно чрезъ прелѣе лице „Да онъ не находи за добро съ Руссіѣма имаша поразумѣе; зашто да ѣе Русси превариши Сербѣ, као и Орловъ шло е преварио у Герткой Морею, и ню на жертву Турцыма оставіо.“ Ово су Митрополішове рѣчи быле противъ Русса. —

МАТИ.

Посласте ли вы тогда Денушаше у Руссію?

В

СЫНЪ.

С Ы Н Ъ .

Послали ско; и у отбытности наше Денушата, Султанъ Турскій пошпаяе намъ понуде, да се прииримо, да ће намъ наша права дати, съ коима ћемо у будуще свободу уживати, и онъ насѣя нѣговы непослушника да ће насѣбраниши: да веѣ туркѣину войну прекратимо, да ско довольно нѣгове непослушныке казнили .

М А Т Н .

Што еще вы на то отговорили Султану ?

С Ы Н Ъ .

Мы ско продолжили време коеако, и послали были Султану Денушате, да прошиѣ нѣгове волѣ нећемо поступати; а меѣу нимѣ чекали ско стговора отъ наше Денушата изъ Руссе .

М А Т Н .

Каковъ су отговорѣ вама Денушати изъ Руссе послали, или донесли ?

С Ы Н Ъ .

Денушати су намъ отговорѣ изъ Руссе донесли, да ће скоро ратъ съ Тур-
цы-

цями быти, и нака свака помоћь дода-
ти се; да мы себе Султану не повѣрва-
мо, а да ће Руссіа помоћью оружія свое-
го будущность наше среће и независи-
мости на вѣчно ошѣ Туракѣ обезбѣдя-
ти; кѣ тому да ће намѣ и одного своего
Чиновника послати, коего руководству
и наставленіямѣ можемо себе повѣрвати.

МАТИ.

Е ли много времени прошло, да се е-
ратъ меѣу Руссіомѣ и Капіомѣ Ошто-
манскомѣ появила?

СЫНЪ.

У мало времени ратъ се е случила, и
Русси Бессарабіомѣ завладели, у Молда-
вію и Влахию себе вмѣщавали, и кѣ Ду-
наву кодѣ Кладова и Берзе Палатке хра-
брый Генералѣ Исаневѣ съ частію свое
войске посѣбо, нашей сѣраны у помоћь
дошао, сообщеніе открыли, и на Шту-
бьку на нашей сѣраны, Видинскога Ве-
зыра двадесетотысящю войску, съ хра-
брымѣ брашомѣ нашимѣ Миленкомѣ и
нѣговомѣ войскомѣ, коя е была проши-
ву Везыра, совершенно разбилъ. Ово е
1807. года было. Меѣупнимѣ и Агенши
своего меѣу насѣ послали бяху Русси у
Београдѣ, дѣйствителнога Снатскога

Совѣтника Родофѣиікина, коєга су сынови твои, Майко! съ неонисанномъ радостію прѣимили, и кляки разносиса-сусе: Да здравствує нашъ есемло-стивѣйшій защитицель, хрѣстіан-скій великій Царь, АЛЕКСАНДЕРЪ! да здравствує нѣгоєъ Генералъ Родо-фѣиікинъ, нашъ премилый гость!

МАТИ.

Естє ли се вы обходили съ вашимъ милымъ гостемъ добро?

СЫНЪ.

Мы смо се тако обходили, да шебе Майко, и себе повѣровали смо неограни-ченно нѣговымъ распоряженіямъ и на-ставленіямъ. Прп томъ извѣстилисмо га за Митрополѣта Леонѣа, да є ѡсо-ма човекъ опасенъ, да му не бы веровао, и да бы се отъ нѣга чувао, као отъ живе ватре; и своя дѣла тайна, кол буде имати съ нама, нѣму да бы ништа не открывао; зашто, акому што каже, то чрезъ нѣга да ѣе и наши непрѣятє-ли Турцы све знати. А проче све сыно-ве твоє Сєрбе наѣиѣє сердце и душу рус-ку и єдиномыслящу.

МАТИ.

МАТИ.

Е і ли меѣу вама и Родофѣиікин-
и омѣ залогѣ любви пребываю на вечно?

СЫНЪ.

По истеченію неколико времена, при-
мѣтилисмо, да Родофѣиікинѣ сѣна-
ма хладнѣе поступае, и недовѣрливо.

МАТИ.

Есте ли могли узрокѣ изнати нѣговой
премѣны?

СЫНЪ.

Кадасмо прихѣтили премѣну Родо-
фѣиікинову, то е насѣ свѣю опеча-
лило и у жалоснѣ спавило. Далисмо по-
зорѣ дневно и ношно о томѣ мыслиши,
за узнати о нѣговой премѣны; и шако
узнамо, како Леоншѣ Митрополѣтѣ
сбѣ ноѣ кодѣ Родофѣиікина дохо-
дѣше, и на враша нека мала улазаше и
излазаше, а не чрезѣ она, на коя е намѣ
было обыкновенно свѣмѣ улазиши и из-
лазиши. Узнамо, како с Митрополѣтѣ
успѣи и сшазу нашао увуѣисе кодѣ Ро-
дофѣиікина у любовь; и да овай вѣ-
руе све, што му е говорѣо Леоншѣе.

МАТИ.

МАТИ.

Како е успѣо Митрополѣтъ Леонидѣе, прошивъ васъ отпровати Родофѣинкина?

СЫНЪ.

У Београду некии перговцы Герцы живяху, кое веома Родофѣинкинѣ полюби и обѣгенише; чрезъ нѣхъ Митрополѣтъ стависе и успѣ Родофѣинкина на свою страну превариши, да му све вѣруе.

МАТИ.

Што е Митрополѣтъ успѣо о вама Родофѣинкину внушшии?

СЫНЪ.

Майко моя! Митрополѣново е дѣло жонайвыше была староснѣ, знаюћи да мы безъ ученные дюдѣи нѣсмо могли никаква поредка у Народу ставиши, тако, како се е онѣ старао у Народу посѣяти „да ученнии люди за насѣ нѣсу, ерѣ да Бога не верую“ тако и Родофѣинкина успѣо е увѣрити, да су привержени иноплеменному Двору паче, неголи Русскому; и да мы такоѣрѣ све прѣтлорно и двослично сѣ Родофѣинкиномѣ

и о м ъ поступамо за то , што е Геркѣ ,
и о ш ѣ Цара другог ѣ Чиновника да смо на-
мѣрени искаши .

МАТИ .

Но како е могло Родофѣнѣкинѣ
вѣровати шерговцима Герцима , п Леон-
ш ѣю болѣ , него вама Народу ?

СЫН Ѣ .

Зато , што е Геркѣ , успѣлосу га про-
тив ѣ нас ѣ вооружаши ; а да е было при-
родный Русс ѣ , не бы му смѣли были ни
напоменуши прошиву нас ѣ .

МАТИ .

Дакле како сте се управляли в дѣло
дѣлали ?

СЫН Ѣ .

Веома трудно . Преѣ него смо пря-
мѣшили , да е Родофѣнѣкинѣ про-
тив ѣ нас ѣ опирован ѣ , по нѣгову насла-
вленію дѣлаалисмо и писали ; а то е слу-
жило нѣговой хипрости , како ѣе освѣдо-
чилися своя доношенія , што е писао у
Главну Квартіру , да я Главнокомандую-
щій може мыслити прошив ѣ нас ѣ , и
прочіи Русси , како е Митрополіт ѣ наш ѣ
Леон ш ѣе желіо . —

МАТИ .

МАТИ.

Како стесе владали, и што сте чинили у такомъ обстоятелству?

СЫНЪ.

Све смо очень старалисе Родофѣйки нову любовь заслужити, и увѣрши нѣга о нашей искренности. Чистосердечна наша къ нѣму чувствованія излили смо му даже и у Стѣховыма, кое смо у Београду на нѣвѣй годъ 1803. нѣму, како и самому Гесудару, сочинили, и кои су послѣ были печатани у Млѣтцѣма. — Къ тому и Денушаше послали смо наше у Главну Квартиру къ Фелдмаршалу Князю Прозоровскому, и у Петербургъ до Цара АЛЕКСАНДРА да поѣду, за препоручишисе у нѣгову Царску милость и покровительство.

МАТИ.

Што су вамъ изъ Главне Квартире Денушати явили?

СЫНЪ.

Наши Депутати нама писалису, да е Фелдмаршалъ Князь Прозоровскій веома хладно прѣмїо нѣхъ и обходїосе као съ туѣиномъ, а на истый начинъ и сви нѣго-

нѣгови окружающіи. Чрезъ Родофині-кина, Митрополіта Леоніа духъ у нихъ е усѣяосе и уселіосе, и довольно примѣтна е была у обращенію нѣихову съ нашими Депутатами велика нѣихова недовѣрливосінь: дѣяко съ нѣима сваку речъ толковалису, и перво обращеніе и довѣренносінь Русска са свимъ бѣ исчезла.

МАТИ.

Депутати есу ли се у Петербургѣ отпразднѣли изъ Главне Квартире?

СЫНЪ.

Ни у тому нѣсмо могли успѣши. Князь Прозоровскій извѣсти нашего Вождя и Совѣтъ, ошъ 8-га дана Марта 1808-га года за числомъ 326, изъ Яссы: „Что, ходзшазнствомъ и попечителностію сто, и мы Сербя включени у премиріе съ Поршою, до окончательнаго заключенія мира между Россійскою Имперією и Поршою Ошпюманскою, при космѣ всемплошнивѣйшій Гссударь не оставитъ Сербовъ безъ особеннаго своего вниманія и попеченія, ко обезпеченію будущаго нашего жребія; что мы должны оставаться спокойными, а вовсѣхъ дѣлахъ до благосостоянія и до нуждъ Народа Сербскаго касающихся съ Родо-
фѣ-

фінїки номѣ соебѣцаться и его совѣтамѣ слѣдовать; и чиню онѣ не встрѣчаютѣ надобности въ посылкѣ Депутатовѣ къ лицу Государя ІМПЕРАТОРА.“ Ово е отговорѣ Прозоровскога.

МАТИ.

Есу ли Депутати кодѣ нѣга заоспали?

СЫНЪ.

Еданѣ Депутатѣ заостае е у Главнои Квартирѣ, а другїй е кѣ намѣ вращїюсе (ученїй еданѣ братѣ нашѣ) и ове речї говорїо е у Соебнѣ намѣмѣ: „Я самѣ оный, кой самѣ їошме у Смедереву, када смо Совѣтѣ Правительства успиновїлї, коє мнѣнїе явїо, да, ако мы Руссїе не будемоє крепко держати, и мно за поможїицу нашу моїиши, мы ни сѣ кимѣ другимѣ не можемо нашего дома добарѣ основѣ поснїавїиши, и себе обезопасїиши. Овыє речї вы сви можете опомнїти, што самѣ говорїо, и до сада ихѣ крепко се держаю. По отровный Митрополїтѣ нашѣ Леонтїе, преко свїю труда, и усердїя нашего кѣ Руссїи, онѣ е самѣ преодолѣо, и успѣо настрїиши браїю нашу Руссе, о намѣ двояко мыслиши, и насѣ не любїти, чрезѣ Родофїнїквїа: и овый ланацѣ изѣ Сербїе —

изѣ

изъ Митрополітове тадне душе чрезъ Родофѣнїки ново слабо сердце — до Петробурга пружіюсе е, и може-быти даже корень свой пустію и у Царево сердце. Нїе могуће за сада пресеїи га; него да се спарамо за будущности. Народнѣгъ блага : зашто, кадъ е нашъ врагъ Митрополітъ Леонтіе успѣо Родофѣнїки на имати на свою руку, и Агенту Цареву и Главнокомандующій и сви Русси морзю веровати — нѣму саму — выте, него сѣмѣ нама..... то за насъ добра не може быти.“

МАТИ.

Што сме вы на нѣгоѣ разговоръ заключили ?

СЫНЪ.

Мы смо сви о томъ чинупренно душевно плакали, и нѣга сматрали како огорченїа човека; а старалисмось свѣвозможна средства узети, да бы Родофѣнїки на могли увѣрити о нама — оно добродѣислно сердце нѣгово, кое сѣначала намъ показывашесе добро — да бы опеть оный нашъ Родофѣнїкинъ быо, и Леонтіа не слушао. Истомъ када се надасмо успѣти у нашемъ желанію, али опеть роди намъ се друга несреѣза

у

у дому нашемъ. Дође за помощника Родофѣйкинѣ Коллежскій Соевѣтникъ Ие до ба, кой дневно и ношно одма спависе у обращеніе съ Митрополѣиномъ, и явно показывашесе негодованіе нашего обращенія, нашего обычая, нашего порядка, нашей любви и усердія. Изчезне сасвимъ и прекратисе и Родофѣйкинѣ ново обращеніе съ нами. А съ Митрополѣиномъ, явно дневно и ношно, у Народъ бацаху нашу, не покораватисе нашему Правленію; и на концѣ иссчасливи имъ се, свадими нашу найславнѣю браћю, нашего Божда и Господара Миленка и Петра Добринца. На кшый начинъ загре на оставнаго Капелтана Новокрещенногъ, кой изъ Руссіе къ нами бѣ дошао прѣ Родофѣйкинѣ; у боеве съ нами ходію, ранѣиватъ мѣлѣко пута быо, да нѣгове услуге Народу нашемъ оказаніе прѣско сваке су границе. И Родофѣйкинъ подѣ видомъ дѣла службе опрема га у Главну Квартиру, Главногокомандующій отправа га у Петербургъ, а изъ Петербурга пошла га у зашоченіе; за то, што е намъ быо вѣранъ и усерданъ, а Митрополѣита нѣ могао терпѣти. Мы смо Главногокомандующегъ молили, за имати Новокрещенногъ къ нами; но на то намъ е ошго-
во-

борю, да онъ не може выше дѣти къ на-
ма, ерѣ да се меша у духовна дѣла.
Ево видисе, да е важнѣи быо измѣнникъ
Леонтиѣ и услужнѣи кодъ Главноко-
ма: дующегъ, неголи мы сви Серби!

МАТИ.

Када нѣсете могли выше Родофи-
никъ на на свою руку имати, и Не до-
ба јошть горѣи отпровникъ међу васъ
дошао, што сѣе могли дѣлаши?

СЫНЪ.

Ништа нѣсемо могли дѣлаши; него
само ималисмо добаръ позоръ на себе.
Иза Цариградскѣе Султановѣе Послан-
никъ, „ков су были кодъ насъ, да ошъ
Русскога союза отступимо, обећавајући
намъ, да ће намъ Капиѣа сва правѣ по же-
ланію нашему даши, и кое смо мы сеѣ
были послали назадъ съ отвѣтомъ, да
отъ Руссіе нећемо никадъ отступити
репосп оныѣ Посланникъ, некѣи Владыке
и друга духовна лица, у Београду мно-
го се накупили бѣше, све Герцы, и по-
найвыше изъ Цариграда. Опазимо нѣ-
хово шаптанье коекуда по угловыма,
прошивъ нашего Правительства, и све съ
Не добомъ и съ нашимъ Митрополі-
томъ Леонтиемъ у обращенію. То,

и

и да имѣ въѣ Цариграда чесно писма до-
лазаху , сазнавши мы , заблагоразсудико
и заключимо , да ста праздношешаюѣа
лица , и нашего Митрополѣна Леоншѣа
сѣ нѣма , дамо увести у одну ладью ,
и послати изѣ Дунавѣ за границу на
проездѣне Судбе ; и Родофѣнѣкину
за то явимо . Овай на то се страшно о-
полчи , а особино за Митрополѣта нашего
Леоншѣа , отѣ стране Царя АЛЕК-
САНДРА протесшира , да подѣ Царскимѣ
покровомѣ онѣ моря меѣу нама быти ,
на мѣсто што бы быо измеѣу насѣ мо-
рао прогнати га . Мы уважимо — Царевѣ
покровѣ сверху нашего измѣнника Леон-
шѣа — а оне друге све за границу отпра-
вимо . Меѣу овима е и Владыка Кралѣ-
вичѣ быо : Родофѣнѣкинѣ му даде
спрешка и преворуку ; отправи се у Дал-
мацію , и кодѣ Французѣ услужисе да бу-
де у Далмаціѣ Владыка . Тако колико е
годѣ Герка скипника прошло и дошло
меѣу насѣ , свакому е дао Родофѣнѣ-
кинѣ стропна , а све на рачунѣ , да е
за насѣ Сербе коштршѣо . Постоянность
и усердѣе наше кѣ Руссѣи , единомыслѣе и
управленѣе порядка нашего , сѣ начала при-
бышѣа споега меѣу насѣ , све с Родофѣ-
нѣкинѣ похваливао , и насѣ свѣю бра-
шломѣ называо ; а на конецѣ све добро-
дѣ-

дѣтели измѣннику Миширополѣту приписывао, и Вышнѣ Началство Русскійско увѣрвао, да е само еданъ Леоншѣе мѣѣу нама, кой е приверженъ Русскій, и съ коимъ се дѣло може имати: а насъ Сербѣ варварами назвао. —

МАТИ.

Како е Миширополѣта могао описати Родоѣнѣкинъ, да е Русскій преданъ, кадъ е Миширополѣтъ быо прошиванъ, да ты съ Русскіомъ никаква сношенія не имаше, и да те Русскіи преварили васъ?

СЫНЪ.

Зато, што е Герко. Юмѣтъ выше да ти кажемъ, моя Майко! Еданъ Чиновникъ русскій, презименомъ Каменскій, донесло намъ бѣ свято мѣро изъ Русскіе: онога младѣца за принесеніе такове снѣварѣ, мы, колько смо могли болѣ, угостилисмо, и сбдарили едномъ саблемъ у сребро окованномъ. Онъ, по оширавки своей измѣѣу насъ, описао е посѣденіе наше, и обычай нашъ, што е могао цѣриѣ, и дао то шимати у Пруссій! Ево колько е Леоншѣе могао успѣти, да выше братѣ Русскіи вычу прошивъ насъ, и нѣму да сведоче! —

МАТИ.

МАТИ .

Када се е премиріе међу Руссыма и Турцыма прскратило?

СЫНЪ .

У почетку 1809. года , нашъ Денушатъ , кой се находяше кодъ Княза Прозоровскога , извѣсти насъ , да мира не има , и да ће скоро быти премиріе прекраћено , и съ Турцыма на ново раниъ започеніе . Нѣе прошло после того много времени (у пролѣћью) , Родофѣнкѣи у Совѣту нашему лья , писмо прочиша стъ Главнокомандующегъ , да већъ нѣгове войске русске преко Дунава прелазе у Булгарію ; него да мы ударимо на све стране шлю скоріе , а еданъ Корпусъ войске изъ Мале Влахіе къ Видину . да ће намъ у помоћъ доћи : и када писмо Родофѣнкѣи прочиша , скопата га и славя у чжепъ . —

МАТИ .

Есшелі Родофѣнкѣи на послушали и на Турке ударили ?

СЫНЪ .

Мы смо , Майко ! были спратни сви къ бою , и ударилисмо на три стране : прошивъ

тивъ Ниша отъ стране Румелие, противъ Босне, и противъ Албаніе. Освоимо Новый Пазаръ, и Сѣницу. Ту Пейскога Пашу и съ Албанскомъ жестокомъ войскомъ, нашъ Вождь, кой самъ собомъ заповѣдаше, совершенно разбіе и прожеле на Сѣничкомъ Полю. Пріепоље, градъ на рѣцы Ляму, обколимо, и наше предивъ войске до Васоселѣа доѣу, и съ Берѣанима и съ Черногорцыма соединесе; кадъ берже болъ морадосмо натрагъ вратитисе ошъ Албаніе, и на помоѣь нашой войсцы къ Делиграду, и на Каменицу кодъ Ниша, ешѣшпи.

МАТИ.

Зашто е морала ова войска ошъ Албаніе на помоѣь противъ Ниша спѣшати?

СЫНЪ.

Зато, што у войсцы овой, што е противъ Ниша была, Спаренские нѣсу еданъ другоме покоравалсе; зашто е пу было Леонпѣа Митрополѣа отрованого масла, и оядовѣ ихъ е быо своиѣ лдомъ. А друго, што е пурска войска веома была обячала, и тако умножвласе, да преѣ него е наша войска ошъ Албаніе на помоѣь присѣла, Турцы на наше шанце на Каменицы кодъ Ниша сил-

С

но

но на уришѣ ударѣ, и шу наше разбѣю,
кон до 3000 войника изгубѣ, и кѣ Мо-
равы рѣцы назадѣ узбѣюсе; гдѣ намѣ
Вождѣ доѣе имѣ у помоѣ, и по Мора-
вы ставесе противу испрѣишеля.

МАТИ .

Зарѣ е полка турека сила на васѣ
была пзкуишлесе?

СЫНЪ .

И она войска турска, ма е противѣ
Русса силала по Булгарѣи, чакѣ отѣ
Чернога Мора, противѣ васѣ дошла е
дѣйспеговарѣи .

МАТИ

Зарѣ русска войска нѣе вма у помоѣ
дошла?

СЫНЪ .

Не само што намѣ нѣе у помоѣ до-
шла, него нѣе за Дунавѣ нигдѣ нѣесу бы-
ли прѣшли . Тако намѣ е нашѣ Депу-
татѣ изѣ Главне Квартире доо знати .
А вѣѣ е и поздно было ; мы смо сѣ
Турцыма у боеве были спущан, и свѣ
силу нѣихову на себе извукли .

МАТИ .

МАТИ.

Есте ли Родофѣйкинѣ просили за помоѣть?

СЫНЪ.

Нашъ Вождь изъ войске нееднократно писао мусе, и давао знаши, да и она войска, коя е была противъ Руссѣ на свѣмѣ пунктовы на Дунаву, дошла е противъ насѣ; него да пише у Влашику Главнокомандующему, да за Дунавъ Русси преправесе и да насѣ облегчаю. Такоѣрѣ и Денушану писао е нашъ Вождь, да яви Главнокомандующему, и да молв помоѣи, да учине дѣверсїю оной войсцы, коя е была противъ нихѣ, а шада сва на нашой страны; кѣтому да каже, како смо по Родофѣйкинѣвой речѣ на Турке ударили. Све то нашъ Денушанѣ яви, а све залуду. Князь Прозоровскїй умре, другїи Главнокомандующїи промѣнялися; и шако све пролеѣе и цело лѣто са своимъ турскомъ силомъ бисмесе, и ошпорѣ давасмо ми сами.

МАТИ.

Што вамъ Родофѣйкинѣ на шо ошговѣда?

С 2

СЫНЪ.

СЫНЪ.

Родоѣиікииъ, Недоба, и Митрополѣиъ у Августу месецу, у Београду тайно договоресе кѣ бѣгству. И Недоба неку нашу браію сѣ фаміліама зовне, да доіу у вечерѣ сѣ нѣма на шепію, кои доіу, и сѣ вечера до полноіи сѣ нѣма шетали, докѣ найпосле позове ихѣ да по воды проводе време; а када были на половины Дунава, повыче Недоба на кормануша, да везе кѣ Іѣмачкой страны. Кадѣ су се превезли, онда Недоба нашой браіи, кои нѣсу знали, яви: „Вы сме сѣ нама на мою речѣ дошли. Ваше куіе пуне имуіѣя остале су, и ништа са собомѣ нѣсте могли узети; будуіи нѣ было могуіе явиши вамѣ на оной страны, да Сербіа овога пута мора пропасти, и Турцы у Београдѣ доіи до два дана. Него не мойте се ништа за шо смущавати, вама іе нашѣ Царѣ све ваше имуіѣе и шшету наплашеник.“

МАТИ.

Сѣ Родоѣиікиномѣ колика су Чиновника была русска, и како да сви согласно шако васѣ оспаве?

СЫНЪ.

С Ы Н Ъ .

Коллежскій Совѣтникъ Не до ба, Губернскій Секретарь Прокурови чъ, и Ла-заръ Павкови чъ изъ Далмаціе родомъ — добѣжало отъ Французѣ: колико е было гадно, целый Београдъ отъ нѣга е смер-діо; и своѣй Нациѣ на вредъ е было, за кое Родофѣиникинъ изходатайствовао му офицерскій инжнѣй чинъ. Овиѣ су жи-вили у дому Родофѣиникина, и съ нѣмъ побѣгли. Старый нашъ покойный Досѣсей Обрадови чъ, и Архімандрѣтъ Спирѣдонъ Фѣлѣппови чъ, и они су жи-вили съ Родофѣининомъ у нѣго-вомъ дому заедно; но Родофѣиникинъ е отъ ове двойце шайно побѣгао, и они нѣсу нишна знали за нѣгово бѣгство до супраданъ, кадъ су чули, да е пребѣ-гао на Нѣмачку страну.

М А Т И .

Есу ли Турцы были преко Мораве прешли, прѣше бѣгства Леонтіѣ Митрополѣта, Не до бе, и Родофѣиникина?

С Ы Н Ъ .

Турцы су были прешли Мораву око-ло Ћюпрѣ къ Ягодины, 30. конянички сахашѣ далеко отъ Београда. А Везиоъ
быо

быо е дошао съ войскомъ на Пешку, гдѣ улазя Морава у Дунавъ; онѣ Смедерева до табора Везырова добрые 5. саханы; а Мораву, оной страны къ Смедереву нигдѣ турска войска нѣе была прешла. Наше су войске сшяле и богазе, браниле.

МАТИ.

Зашто побѣже Родофѣнѣкниѣ и Недоба съ Митрополѣтомъ?

СЫНЪ.

Зато, да преѣе пропадѣмо. Зашто оми, Майко! када бы вернѣи были Царски слуге, до тога часа могли бы были сшяти у Београду, да Турцы на една враша у Београдѣ, а они на друга къ Дунаву, гдѣ у лаѣю улѣзти, и на Иѣмачку спрану пресезтисе могаху безъ сваке опаснѣсти. Но съ тѣмъ намѣренѣемъ, Владыка Леонтиѣ успѣо е чрезъ Недобу Родофѣнѣкина прешарити, да, када русскѣй Генералъ побѣгнѣ, и съ нѣмѣ Сербскѣй Митрополѣтъ, онда ѣе Народъ скочитѣи, убитѣи нашѣго Вожда, и насѣ све Поглаварѣ, и Турчыма се предати. И такѣе е у Београду, по бѣгству нѣихомъ, Владыка и оставѣо быо свое ошровне шрагове, чрезъ свое едѣно-

иомиелениике , да Народъ побуне , да бѣ-
 жѣ куда ко зна ерѣ да Турцы мораю
 даѣи у Београдѣ , и своѣмъ Сербіомъ за-
 пладаши , и Руси да неѣе никакове вы-
 це помоѣи дати , како е Родоѣиі-
 ки и ѣ прѣбѣгао .

МАТИ.

Како ете вы , после нѣихова бѣгства ,
 могаѣ Народъ ублажиши и услободиши ?

СЫНЪ.

Нашѣ Вождѣ , послѣ бѣгства нѣихова ,
 просѣ скоро у Београдѣ , и Народу Бео-
 градскомъ , кой бѣше савѣ прѣ прѣправѣ
 къ Дунаву , заповѣди , дѣ се свакѣ у свой
 домѣ враши , и дѣ мирно могу у своѣмъ
 домовымъ живѣши ; да се ошѣ Туракѣ ни-
 шѣа не бое , и дѣ не гледаю нишѣа на
 бѣглеце , коѣ , да не бѣху ради да Сер-
 бѣа падѣе , не бѣ были ни бѣжалѣ . И та-
 ко се Народѣ савѣ утишѣа , и своѣго Во-
 жда послушѣа . Истинѣ нашѣ Вождѣ и нѣ
 друга мѣста дневно и ношно ходѣше , и
 Народѣ свой и войске слободѣше : Да на
 Родоѣиіки и ново бѣгство не гледаю
 нишѣа , да мы имамо све градове ѣощѣе
 у рукама нашимъ , да смо све пролѣѣе и
 дѣло лѣшо Турке опражагали , и не остаѣ
 намѣ ѣощѣе него клѣопѣа есенѣ , кадѣ
 Ту-

Турцы иораю бѣжати, и за презимити
себи мѣста искати. И тако е было.

МАТИ.

Кадѣ побѣгао Родофѣи́кииѣсѣ
Владыкомѣ, естѣ ли писали у Влашку
Руссомѣ ?

СЫНЪ.

Мы смо писали Руссомѣ у Влашку, ка-
ко смо по нѣиховой заповѣсти на Турке
ударили, а они сву силу турску допу-
стили да доіе на пораженіе насѣ: мы
сиромаси све пролеѣе и цѣло лѣто бра-
нишисѣ, и на наша прошенія они никакѣе
помоѣи намѣ не даши: а найпосле нѣн-
ховѣ Агеншѣ Родофѣи́кииѣ да е из-
меѣу насѣ избѣгао безѣ сваке нужде,
само да преѣе процаднемо. Него акѣ су
браѣя наша Русси правѣи Хрѣстїани, мы
се іошпѣ находимо у живопу, нека пре-
ѣу за Дунавѣ у Турску страну, да насѣ
облагшаю отѣ турске силѣ.

МАТИ.

Найпослѣ какову снѣ помоѣи имали?

СЫНЪ.

Князь Багратіонѣ у есенѣ войску за
Дунавѣ у Булгарію ошправи; и Турцы,
кои

кой бяху чакъ онъ Рушукъ и Шумне про-
шпвѣ насѣ дошли съ Великимъ Везы-
ромъ, мораше поѣи браниши оный край .
Нама се одка облагша . И тако 1809. го-
дине оспадосмо спасени , и гроба , кой
намъ се приправляше , избависмосе .

МАТИ .

Еще ли могли узнати чисто , како е
ша сиварь сдѣлана была за ваше паде-
нiе ? У време окончанiя премирiя межу
Руссыма и Турцыма , войска русска свѣ
на Дунаву икрино спазши , а бы по нало-
гу русскомъ , чрезъ Родофиікина ,
на Турке удариши , и цѣло пролеѣе и
лѣто воеваши ; Русси никакове вамъ по-
моѣи не даши ; даже и она войска пур-
ска , коя е была противъ Руссѣ , слободно
оный край оставити и на пораженiе васѣ
доѣи : то е сиварь мушна , и нiе чи-
ста , како бы годъ было . Макаръ да е
была премѣна военный плановѣ , не бы бы-
ли морали Русси допустити сву силу на
васѣ ; за 6. мѣсецѣй да васѣ изнуравъ и
поражеа непрiятель !!!

СЫНЪ .

Истина е , Майко ! Русси шно су учи-
нили дiверсію при концу лѣта , на Турке
ударивши , исто могли су и у почешку
про-

просѣя или дѣла . Но руководителея овога дѣла и изде , нашега Минирополѣна Леонидѣа , давало бы до вѣшалъ доуки , и онда бы можебыти явилосе дѣло ; нѣгови проишрства , и прениске , што е съ Наригродомѣ водіо у време премирїя ; и колико е новацѣ прїимѣо онѣ Канїе , докле е сву шурску силу на саме наше насѣи наваліо , и уредіо , да цело лѣтно насѣ може съ ономѣ поражавати .

МАТИ .

Родофѣиѣкинѣ съ Минирополѣтѣ : и прочими куда е преко Нѣматке оширавіосе ?

СЫНѢ .

Они су преко Нѣматке у Влаанку пребѣган . И Родофѣиѣкинѣ съ Нѣдобомѣ , када су дошли кѣ Руссыма , узнавши , да имѣ онѣ Туракѣ нїесмо побѣждени , и да смо преодоуѣли нїиховой гнїтрїи и желанїю ; нїе могао шпа друго измислїти за обрацу свою , што е побѣгао измѣїу насѣ , но да смо га хонѣли убїити ! и зашто да е морао измѣїу насѣ избѣїи ; кѣ чему и другикѣ бѣглецекѣ , кои су съ нїимѣ — наша браїя — били , обеѣлавао е златне горе , само да му сведоче . Нїесе спїдїо Родофѣиѣкинѣ , и Нѣдоба , шакову свварѣ из-

мѣ-

мыслиши, коя ижегда не може быти и
сминити. Целому свѣту извѣстно о, да
не само шно мы Сербя Чиновники русскѣ
любимъ и высокопочиуемо, него и про-
сте Руссе, коима се случи извѣсту изъ-
пущивати, по пољво дана наша браѣя
угощаваю, и много пупѣ у иноплеме-
ному Царству отъ Правителства спра-
даю, а оныя неѣ да пздаду. Целому свѣ-
ту извѣстно е, и припознаю иноплеме-
на Царства, да, себе да продаду, не бы
когда наше приверженности и предаши-
сти купили, да ихъ любимъ, као шно
браѣю нашу Руссе обожавадо. По-чисти-
на е, нужа законъ измѣнюе; и Ро-
дофѣиѣкии въ кодъ браѣе наше Руссе
морао е свящю пѣмшляши, за покрѣ-
сти свою срамну, како га е пурскѣ ка-
дуѣръ Леонтиѣе превари и измѣни-
ледъ довео. Иво юшты нешто чина
Нѣсу се стыдѣли Родофѣиѣкии и
Недоба, Леонтиѣа Минрополѣи, и
оку преварениу нашу браѣю бѣгавше, на-
значили Денушатица Народниѣа, и Кил-
зю Багратѣону ихъ као шакое пред-
ставили у име наше!! Та притворна изъ-
бегавцѣ иххова Денушатиѣа, сирѣчь Ле-
онтиѣй Минрополѣи еѣ прочии, пи-
саху кѣху насъ отровис книге: „ Да намъ
Руссе не хоѣе помагати, докле не смѣ-
вимо

нимо нашего Вождя и Правителя вующій Совѣтъ; да пошлѣмо одну другую Депутацію, коя бѣсе соединити съ Митрополітомъ Леонтіемъ, и ова Депутація да донесе поднесе отъ своію Старшинѣ нашѣ, како Народъ нашъ коли Князя Баграціона за Владыку Леонтіа и за Родофѣнкіяна, да ихъ пошлѣ обратно къ нама; ерѣ да Народъ себе не може никому другому поверовати, кромѣ нѣма двойцы. — —

МАТИ.

Есудли они успѣли у своемъ откровенномъ нахвренію?

СЫНЪ.

Они отъ Народа нѣсу могли никадѣ успѣти, и отъ насъ Старшинѣ, имати нашѣ поднеса; прошнѣ нашего Вождя, и да мы издашнике желамо спешъ къ нама имати. Него смо чули, да су они самѣ нека писма лшнвна написали были, и пзъ угла отъ неке наше братѣ, кои су были заслапѣни отъ Митрополіта и преѣ, поднесе прѣимали, да ихъ поддерже, и нѣхова издая да се не открье у Главной Кварширы. —

МАТИ.

МАТИ.

А како су ђгунцы успѣли кодѣ Кня-
за Багратиона у своемѣ намѣренію?

СЫНЪ.

Майко моя! они су тако умѣли ин-
трѣгу свою зашити и уняти, да су Кня-
за Багратиона тако были заславили,
да е онѣ ђгунцыма вѣрвало сво, а ни-
чѣна нашѣмѣ допощеніямѣ, и Денуша-
пыма правѣмѣ Народнѣмѣ, кое смо му
были послали. — На конецѣ 1810. года,
кадѣ е бмо предположю Князь Багра-
тионѣ противѣ Туракѣ дѣйствовати,
писало е нашему Вождю и Совѣту, при-
бавивши „и Сербскому Митрополі-
тѣ“ у надпису, што преѣше нѣе никадѣ
писано, кромѣ само нашему Вождю и Со-
вѣту; отѣ 18. Февруаріа за числ: 164.
изѣ Крамѣва: „Да ѣесе сѣ нама еданѣ
Корпусѣ нѣгове войске соединити, за
дѣйствовати противѣ Туракѣ, и нама
отѣ помощи быти; да онѣ Родофині-
кина, кой е и преѣше меѣу нама бмо,
пошли сѣ своимѣ нѣговымѣ свѣтомѣ ме-
ѣу насѣ обратно, за приодаванѣ до-
брые созѣщанія и нуждые средствѣ, ка-
ко Правительствующему Совѣту, тако
и Народу Сербскому, и да бы мы сви кѣ
нѣму

явну ямала довѣрїю и вѣга любили; да е по
причины степенїя нѣкїе обстоятелства ,
а може-быти по опредѣленїю незнаннїи
судбина , Народъ Сербскїй претерпїю про-
шлога года отъ некрїятеля пораженїе ,
когда ни предвидити , ни у самому по-
чешку нѣговому отврапїати нїе было мо-
гуће , за узрокъ дальнаго разстоянїя , и
крайности , по коима веѣ нїе было мо-
гуће учинионогъ плана воеванья промѣ-
нити .“ Ево изъ овога може целый свѣшъ
видѣти , а ко се Великій Царствїю може
заслещи . Наши помощницы нама явне
наше враге намстати !

МАТИ.

А се у великомъ недоумѣнїю нахо-
димъ , шчо Князь явая , за пораженїе
наше отъ некрїятеля : „ да того нїе мо-
гуће быти предвидити “ а они су намъ
преко Родосѣи ки на прегласили , да
удариме на Турке ; и што „ за узрокъ дал-
нїга разстоянїя , нїе было могуће на-
ма воеванья промѣнити “ а промѣнявше
первый планъ , и Народъ на жертву о-
стали ; ербо дїверсію , кою е Князь
при концѣ аѣша учинїо , на Турке уда-
ривши у Буларѣи , шу нїе было е могу-
ће и у почешку аѣша и пролїя учини-
ти : за сва турска сила не заетнесса на
насъ .

васѣ. Пакѣ зашто оне Чиниснике да вамѣ
силоу наклеу, које вы не желите; и
прия лица Герчка, коя су измеѣу васѣ
избѣгла, да уваже выше, неголи све Сербѣ?
Доисно и онѣи, да су были поштени лю-
ди, у она мѣсна, гдѣ ихѣ не терпяху,
не бы се были наменили, ни интригова-
ли, да доѣу опетъ меѣу васѣ. —

СЫНЪ.

Чинисеву писму вѣсе было чудили, за-
што смо узнали, ко га е и сочинявао;
Не добра: и уверниче хитре уменио,
што предѣ нама на нѣхове оправданіе
могло е служити за бѣгство нѣхове. А
при шемѣ, писмо е было сербски со-
чинѣно: може-быни иѣ све ни разуміо
Батраиѣиѣ; а ако ли е разуміо, то е
опетъ нарочно кѣ оправданію некому за
Родоѣиѣиѣ: пакѣ написани нама
просиѣмѣ люда, шо много не коштуе;
знаду, да ми Русскимъ све вѣруемо. Иѣно
опетъ Родоѣиѣиѣ и Не добра,
сѣ Леонтиѣмѣ Милородѣиѣиѣ си-
лоу наменили кѣ нама, шо значити то:
Она та су были поштени и чистии Чини-
вниѣи, своему Началѣи были бы оп-
кати, и смидѣ бы ихѣ было доѣи
мену насѣ, када ихѣ мы не терпимо.
Но ево за, гдѣ се иѣкаа губѣ, да иѣ

прѣге и издаѣя могу отккрытисе. Они во-
ле и стѣдѣ претерпѣниѣ, само да у по-
тан заостане нѣхове погано дѣло; за-
што, када бы другій природный Руссѣ
меѣу насѣ дошао, како смо мы Багра-
тїсна послѣ не сднократно моили, то
бы нѣхова дѣла отккрыласе. И зато су
свуда камень претыканїѣ спаралисе ме-
тнуни, да мы у нашемѣ желанїю не ус-
пѣемо, да нѣхови смердливїи пратови
остану покрыви, и да по дипломатїче-
ской части нїтко у насѣ дѣла не кеша-
се, кроиѣ нѣхѣ. — —

МАТИ.

Е ли дошла войска, и Родофїнї-
кинѣ сѣ Недобомѣ и Леонїтїемѣ,
како е Князь явїо?

СЫНЪ.

Мы смо Князу отговорили, да нашу
браѣю Руссе молимо и охотно желико у
помоѣ имани, и зедно противѣ непрїѣ-
меля воевани; а Микрополїта Леон-
тїа, Родофїнїкина, Недобѣ, и
никога отѣ нѣхове свѣте, кои су Чино-
вницы прѣѣ меѣу нама были, овые вы-
ше меѣу насѣ да не можемо прїикити.
И послѣ шокїтїе доказательствї отѣ насѣ
за бѣглеце, за кое се нама из жалость на-
шу

шу не вѣруе, мы, ако бы они съ войскомъ дошли и насилно, у таковомъ случаю бытиѣмо принуждени себе воемномъ рукомъ защищавати отъ нашіе неприятели, и изданика Милитрополіа.

МАТИ.

Што е Князь вамъ отговоріо на то?

СЫНЪ.

Ніе прошло много времени, Багратионъ отиравися изъ войске, а иѣгово мѣсто заснуи Графъ Камсискій, Генералъ онъ іѣфантеріе, и тако се то намѣреніе о военномъ дѣйствію съ Турцыма продужи. Проіе цело пролеіе и половина лѣта, кадъ Графъ Цукашовъ съ Коопусомъ войске доіе изъ Мале Влахіе къ страны нашой; и изаи войска, што е стаяла на овой страны Дунавъ, удари заедно на Турке у Берзу Паланку, и на друга мѣста на шанцове. Турке истребе, сообщеніе отворе, и савъ Корпусъ русске войске преіе, до 7. тысяцъ, съ нашомъ войскомъ соединесе, обсаде Негошинъ градъ, и Прахово шанацъ. Графъ Цукашовъ послѣ пише нашему Вожду, да жели съ нымъ лично видѣшисе, и поговоряши.

О

МАТИ.

МАТИ.

Е ли Вождь отправиѣсе кѣ Графу Цукашову на Прахово?

СЫНЪ.

Нашѣ Вождь сѣ удовольствіемѣ отправиѣсе е, и сѣ Графомѣ Цукашовомѣ видѣсе.

МАТИ.

Што е Вождь сѣ Графомѣ разговараѣсе?

СЫНЪ.

Нашему Вожду Графѣ предлагаѣ е, ошѣ стране Графа Каменскога, да примимо Леонтиѣ Митрополѣта, и Недобу кѣ нама; да ѣсе они сшарати заслужиши любовь нашу.

МАТИ.

Што му е Вождь ошговорѣо на шо?

СЫНЪ.

Вождь Графу ошговорѣо е, да бѣглецемѣ, своѣой браѣи Сербомѣ, кои су преварени, оныма ѣе опростиши, и у своя нѣдра нѣихѣ прѣимити; а о Недобы, и Леонтиѣю Митрополѣту, кои су явнѣи измѣнницы, замоли Вождь Графа, да о
нѣи-

нѣма не говори, и нѣгову лицу да ихъ не представля. И тако Графъ Цукатовъ обѣсѣ Вожду, да ће Графу Каменскому писати, и посылку Недобе и Митрополѣша отмѣниши. Обаче Недоба при ономъ Корпусу, и Митрополѣшъ, све еднако су находилисе; и писма, што е међу нама и Графомъ корреспонденція была, све е преко Недобинѣе руку ишло.

МАТИ.

Како сте 1810. годъ сѣ Турцыма ратъ окончили?

СЫНЪ.

Нашъ Вождь, кадъ е отъ Генерал-маѣора Графа Цукатова обратно къ нама пошао, вратѣосе е узъ Тимокъ сѣ неколяко сшошнѣа косяникѣа, и на два места Турке у шанцевыма по Тимоку истребѣо, оный край отъ непрѣтеля ослободѣо, и къ нашой войсци у Ћюпрѣо счасшяво dospѣо. Послѣ того, Графа Орурка Графъ Цукатовъ опремя узъ Тимокъ да дѣверсѣо учини сѣ тысућомъ войникѣа; и Графъ Оруркъ до укрѣплѣнѣя Ванъ доће, и на уришъ оно место отъ непрѣяшеля предобье, и нашему га гарнизону преда у руке. Графъ, по своей

інструкції, обратно намѣри слѣдовати кѣ Неготину; но у исто време отѣ стране Босне, Албаніе, и Нита, на насѣ Турцы ударе, и Пишкій Всырѣ сѣ 20. тысућа войске на Крушевацѣ доѣе. Зашо нашѣ Вождѣ яви Графу Цукапову, и замоли га, да намѣ помоћи пошлѣ; а на истый начинѣ и Графа Орурка замоли, да отмѣни намѣреніе свое, обратно слѣдовати, но да бы кѣ нама у помоћѣ на Варваринѣ кѣ Крушевцу поспѣо.

МАТИ.

Е ли Графѣ Оруркѣ, преко заповести, кѣ вама доѣи могао отѣ-Банѣ кѣ Крушевцу на помоћѣ?

СЫНѢ.

Овыи храбрый Полководацѣ нашу е молбу уважіо, знаюћи цѣниши нужду ед-нога Народа. Преко заповести, врагѣосе е отѣ своего намѣренія, и дошао кѣ нама, на Варваринѣ и кѣ Крушевцу на помоћѣ, гдѣ е нащао свакога Сербина, како своего Русса: едномѣ душемѣ дыхашу, и нѣгове наредбе охотно исполняваху. Нашѣ Вождѣ подѣ нѣгову заповестѣ дао насѣ е быо до 4. тысяще Сербѣ, кои сѣ едномѣ тысящомѣ нѣгове войске бра-ће наше Руссѣ, единодушно давамо хра-брый

брий отпорѣ двадесетотысячной войсцѣ Везыровой, на Крушевицу и Варварину. И на конецѣ подѣ предводителствомѣ онаго достопамятнаго храброго воина, честными битвами Везыра изнурисмо, и къ совершенному бѣгству опеть къ Нишу обратисмо. Межу тимѣ, наше браће Русса Графу Орурку ющѣ выше у помоѣ доѣ, и заповѣсть, да онѣ межу нама заостане. Онѣ узисе къ Деляграду, отѣ стране Ниша, оный край защищавши; а проча наша войска отпависе противѣ Босне и Албаніе: и тако до дубоке есени сѣ Турцима се бисмо, и на свѣиѣ пунктировима испрѣятсѣя разбисмо и прогнасмо. Ево што значи войникѣ храбрый, кой зна цѣниши духѣ Народа, и вѣрно своего Цара служити! Не гледа, да му ко изѣ угла донесе какву лажь — као Не доба што лагате своему Наталству. Него нашѣ Графѣ милый храбрый Оруркѣ наше Сербѣ сѣ браћомѣ Руссыма у парадѣ ставляше, и иѣму нѣгова душа радовашесе, да свакій Сербинѣ сѣ первымѣ войникомѣ храбрымѣ сравнитисе може; и охошно къ храбромѣ бою кипяху. Нашѣ премилый Графѣ Оруркѣ насѣ е къ побѣды предводіо, и охошно сѣ нама велике труде сносіо. Ако и нѣ много свое войске имао, нама доста е бы-

было иѣгово име имати жеѣу нама: и 1810. года онѣ е нашѣ великій помощникѣ быо. На зимницу изѣ Делиграда у Маау Влахию кадѣ се е опсправѣо, узѣ пунѣ Гургусовцемѣ укреплениемѣ на Тивоку онѣ Турака завладао с, и нашему Правленію дао, кое держи сообщеніе онѣ Видина до Нища: за насѣ важно мѣсто.

М А Т И.

Што е 1811. годѣ происходило?

С Ы Н Ъ.

При началу истого года, Графѣ Каменскій Вожду и Совѣту даде знаши, да Депутатѣ нашѣ прошеніе удовлетвориши хоѣе у свему, и послаши сданѣ полкѣ войске да у Београду стои. И у име Цара АЛЕКСАНДРА онѣ пригласивъ Вожда и Совѣтѣ нашѣ за Митрополѣта Леонѣиѣа, прѣимниши га у иѣдра наша. А при томѣ явля, да ѣе и сданѣ Дѣпломашѣ быти посланѣ сѣ полкомѣ у Београдѣ, и нимѣ Царское покровишество да ѣе усовершенствовати благосостояніе Ошечества нашего.

М А Т И.

Што сте Графу Каменскомѣ опговорили за Леонѣиѣа, вашета изданишка?
С Ы Н Ъ.

СЫНЪ.

Мы выше што смо могли чинити? То-
лько пута писалисмо, и чрезъ наше Де-
путаше являяи за Митрополѣта, и Не-
добу; а они су свему тому преодо-
лѣли, и заплели, да се измѣнникомъ нашимъ
болъ вѣруе, и прешежнѣя нѣхозна лажъ
и превара да е, дваю Герка, него све у-
сердѣе и услуге насъ цѣлога Народа Серб-
скога! — На конецъ за уважити жела-
ніе Главнокомандующегъ — кога е моли-
ши не треба сердити — у насъ Цара, пре-
молчалисмо, безъ свакогъ опивша за Ми-
трополѣта, о прѣему или непрѣему.

МАТИ.

У кое е време Полкъ дошао? и Леон-
тїе Митрополѣтъ е ли се осмѣлио доћи?

СЫНЪ.

У Февруару месецу 1811. года Ней-
шлотскѣй Полкъ у Београдъ дошао е, и
Митрополѣтъ Леонтїе заедно, и Не-
доба у виду Дѣломата Русскогъ.

МАТИ.

Тако е опетъ и Недоба међу насъ
дошао, за Дѣломата, што е Графъ Ка-
менскѣй писао у Совѣтъ, не именовав-
ши,

ши, да ће то быти Не доба! Кажимъ,
како сше дочекали Полкъ войске, есше ли
како треба?

С Ы Н Ъ.

Отъ границе наше были су прѣенн
Чинovníками нашими: на свѣ мѣстѣ ко-
нацы приправѣни, ѣло и ниѣе, избы-
но света: браѣя Руси были су задоволь-
ни. Отъ Београда два сахата, нашъ
Вожда са неколико стотина коняника, и
сѣ прочии Чинovníками на срешню имъ
изышао, и Клеръ Духовный сѣ лѣтѣа-
ма. И тако браѣя Руси были су про-
вождени у Београдъ сѣ пѣванъемъ на-
шимъ, и сѣ пуцанъемъ топова Београд-
скѣ на поздравленѣ наше миле гостѣй.
Веселѣе и радость велику ималисмо; но
сѣ друге стране и велику печаль и плачь,
видѣши измѣнника Мипрополѣта Леон-
тѣа, и нѣгова обранишеля Не добу,
гдѣ и они мораху быти учасницы на-
шего братскога прѣема и угощенѣя, како
и онѣи Офѣцѣри, коя намъ желаху до-
бра, и сѣ нама заедно готови бяху кервь
проливаши противъ непрѣятеля. Да о-
цетъ злотвори наши Леонтѣе, и нѣ-
говъ другъ Не доба у утробы нашей
мораю живиши! О Правдо и Есевидящее
Око! открий Цареву сердцу изданнике
на-

наше ! Овако смо уздысали и у души горевали. —

МАТИ.

Како сте за изданика Леонтија уредили ?

СЫНЪ.

За уваженіе Графа Каменскогъ, мы смо.му у управленіе Епархію Београдску дали, съ означеніемъ мѣста, да стои у Крагоевиу, а не у Београду близо Правителства ; да не може своимъ ядомъ провапати, ни корреспонденціе, съ кимъ бы хотѣо, водити. Къ тому малый родъ Констишуціе у Совѣту нашемъ установилисмо, свакомъ главномъ Чиновнику назначивши мѣсто, и границу должности и службе.

МАТИ.

У опредѣленію граница должности Чиновникомъ, есте ли сви единомушни были ?

СЫНЪ.

Сви смо согласни были, и svakій на свое мѣсто ступио е, кромъ найславніе двоице браће наше, Г. Миленка и Добрница, кои поради Младена Миловановича нѣсусе согласили, да съ нымъ

у

у Совѣшу Народивъ заедно засѣдаю ;
и тако су свое Отечество оставили и у
Влахію пошли жпвити .

МАТИ .

Зашто Младенъ Миловановича да
не терпе ?

СЫНЪ .

Они су объявили Вожду и Совѣшу , да
Младену зашто су дали найстаріе мѣ
сто у Совѣшу ? едномъ човѣку , кой за ко
рысть свою собственну , све на свѣшу ,
што може бити , учинише , и злоупотре
бленіе употребити , само за напунити
свою кесу .

МАТИ .

Недобико , и Митрополішово по
веденіе какво е было , и прочіе Офіцѣра
отъ Полка , есу ли довольни отъ васъ
были ?

СЫНЪ .

Полковникъ и сви Офіцѣри , и простѣи
солдаши , за наше обращеніе и угощеніе ,
за ошведенне имъ постое , гдѣ цѣлый
Полкъ мясо , дѣрва , и свѣће непрестѣно
прѣймаху , были су предовольни отъ насъ ;
сви единодушно съ нама живили , свѣкога
Сер-

Сербина брапомъ называли , и пекелѣ време проводили . Но кѣихово сѣ нама паково обращеніе Недобы е веома пропивно было , и онѣ коешна налаже нѣиховому Корпусноку Командиру Генералу Зассу , да послѣ Полковникѣ получи отѣ Засса заповѣсь , да имаду себе весни по руководству Недобини у ! — Поведеніе Минпрополѣново : сѣ почешка чуваосе е ; но опень узналисмо , да у Београду чрезѣ своего сыновца , Недобы често писаше , и Недоба нѣму писма доставляше , коя прѣимаше изѣ Влашке и сѣ другѣ страна на свое име . Поведеніе Недобини : онѣ у обращенію дневно и ноцно бѣше сѣ Герцыма , Чибушыма , и сѣ Турцыма , кои су были у подданству нашемѣ , и са свима оныма , кои насѣ терниши нѣсу могли . То су Недобини другови были и прѣятели , кои су се и публѣчно хваалили , да е самѣ Недоба сѣ Минпрополѣтокѣ све Сербѣ за нѣмпа учинѣ кодѣ Цара своего ; и докѣ му е Родофѣникынѣ у Петербургу , и бранѣ (Недобинѣ) у Коллегіи Иностраннихѣ Дѣлѣ , да целый Дворѣ Петербургскій у своемѣ чжену онѣ держи . — Истѣго лѣта , по препорученности Военнога Мѣністра Берклан де Толлѣ , Господынѣ Подполковникѣ Дибичѣ сѣ сеоготѣ

ѣомъ Госпоѣомъ изъ Петробурга дође у
Београдъ . Овога Господина и нѣгово о-
бращеніе мы сви единомушно полюбимо ;
и радовасмо се нѣга видѣти међу собомъ .
Не доба видеѣи , да овый Господинъ
бѣше веома нама преданъ , и босѣисе , да
се како нѣгова издая и Митрополітова
не открье ; побринесе то предупреди-
ти кодъ Корпуснога Командира Засса
у Кралѣву , и Г. Дибича оцериши и
облагати ; кой е бѣо и позванъ што
скоріе између нѣхъ , и на конецъ и нѣго-
ва Госпоѣа морала е отправити се у Пе-
тробургъ къ своему Господину . — Су-
вѣше узналисмо чисто , за нашега Ар-
хімандрѣта Ачжи-Меленѣѣа , кога смо
бѣли послали у Влашку , Главнокоман-
дующегъ молѣѣи , да бы пригласію Ми-
трополѣта Гавріѣла рукоположиши намъ
у Архіерейско достоинство онѣа нашега
заслуженногъ соотечественника . Но чрезъ
Недобии е лажн и писма у Главну
Кварширу , осталисмо лишени нашегъ
желанія , и Архімандрѣтъ Ачжи-Мелен-
ѣѣе врашѣосе е къ нама безъ успѣха . Ево
Недобина дѣла ; отъ керви и племе-
на нашега , Архіереа препятствоваво намъ
е игати ! И ово све оногъ лѣша , кадъ е
дошао на ново къ нама , успѣо е учинити
намъ зла кодъ своегъ Началства . —

МАТИ .

МАТИ.

Како сте оно годиште съ Турцыма
воеванье обершили?

СЫНЪ.

Графъ Каменскій преспазвие смертно оногъ года , а Кушуровъ заступи
нѣгово мѣсто заповѣдаши войскомъ у Вла-
шкой . Войске русске у Влашкой нѣ бы-
ло выше оспало него до 30. тысячъ ,
отъ Чернога Мора до Бидина на сви пун-
ктовѣ . Но мы смо среѣни были , што
смо имали на помошь кодъ Дунава хра-
брога нашего Споборника , садашиѣга Ге-
нералъ-Лейтенанта Графа Орурка , кой
е съ нама сообщеніе держао у Иегоши-
пу . Меѣу тимъ покойный Фелдмаршалъ
Князь Кушуровъ подъ Руцукомъ Ве-
ликого Везыра разбѣе , и оногъ года све
битве среѣно окончимо съ Турцыма .

МАТИ.

А камо е проча русскз войска изъ Вла-
шке была отышла ? и што е слѣдовало
по разбѣенію Везыра ?

СЫНЪ.

У Польску противъ Француза све си-
ле русске купилессе . А по разбѣенію
Езы-

Везира кодъ Рушчука Капѣа Општоманскя премириѣ искала е, и у преговоре мира съ Руссыма спушили-Турцы.

МАТИ.

Што сте вы у таквомъ случаю радили?

СЫНЪ.

Мы смо Деспуташе у Ноемвру мѣсецу 1811. года опправили у Петробургѣ кѣ лицу Цареву, съ прощенїями, да се будемо ошавали; и 1812. года при концу пролеђья они изъ Петробурга дошавсу кѣ нама обратно у.Београдѣ. Хвалилисе на Царскомѣ великолѣпномѣ прѣмну, и Обѣщанїю Нѣгову; „Да насѣ неће оставити безѣ покровителства, ни-ти съ Турцыма мира учинити, прѣе неголи Капѣа призна нашу независимостѣ.“ Према томе наши Деспутани казавсу намѣ, да су были прикорени опѣ еднога Чиновника изъ Царске Коллегїе Иноспиранныхъ Дѣлѣ, што е наше Правителство неке буншовнике казипло.

МАТИ.

Како бы за буншовнике они были прикорени у Петробургу, кадѣ свако Правителство свое але люде ошпроказни предае?

СЫНЪ.

СЫНЪ.

Зато, Майко! бунтовницы, кои су буну дизаа и у Народу ватру палиаи, то су све были Недобиии прїятели, дневно и пощно кодъ нѣга време проводи-ли. И Недоба своему Началству нїе описао ову стварь, како вѣрный слуга своего Цара, ербо су по наговору нѣгову бунилисе, на тай конецъ, да онѣ може бо-лѣ Правителство свое увѣрити, да су ме-ѣу нама наршїде и раздори; пакъ после описывао лажно бунтовнике за люде по-шшене, а Правителство наше окривїо и о-цериїо. Наши Депутати, будуїи е то слу-чилось после нѣихове отправке у Петро-бурїѣ, нїесу были ошѣ насѣ извѣщени о ономѣ дѣлу, и по тому нїесу знали оно-га Чпновника извѣстити, и опкрыти ла-жну и смердливу Недобинуу релацію. Ево како е Недоба успѣвао мразити насѣ кодъ великіе лица у Петробурїу и нашу среѣу убивати!!

МАТИ.

Кадъ су Депутати удостоилисе бы-ли сѣ Царемъ АЛЕКСАНДРОМЪ гово-рити, зашто се нїесу постарали о Не-добы да измеѣу васѣ буде позванъ?

СЫНЪ.

СЫНЪ.

Депушатама было е налогъ и перва стварь, да Недобу измеѣу насъ чине ошазваши, и еднога русскога природнога Чиновника на мѣсто нѣга да доѣе, стараніе измолити; но у Цепробургу наши Депушати нѣсу согласни были, по причины, што знатне особе совѣтовалесу нѣхъ (чрезъ Родофѣикина) за Недобу да ништа зло не говоре, и да другога Чиновника не бы искали на сибѣну Недобе; ерѣ и самомъ Цару да ѣе протѣвно быти слушати жалбе протѣвъ нѣговые Чиновника!! И тако Депушати преплащени, нѣсу смѣли говориши, и о Недобы замолчалису. По прибытїи наши Депушата, Царь АЛЕКСАНДЕРЪ нашего Вожда помилае и удостой Кавалѣромъ Ордена Свѣтѣ Анне перве степени, и Члене Совѣта нашего испымъ Орденомъ вторе степени. А по истеченїю полдругога мѣсеца, Митрополѣтъ Леонидѣе яви Вожду и Совѣту нашемъ, да еи онѣ прїимѣ преко Недобе Царску милостѣ, Орденѣ перве степени С. Анне. Наши самѣи непрїятѣли моралисусе чудити и дивити, како Царь награждава явнога Сербскога измѣнника Леонидѣа Митрополѣта, равно како и заслуженногъ Вожда нашего Народа.

МАТИ.

МАТИ.

Шшо е слѣдовало изъ прекирѣя съ Турцѣма послѣ побѣде подъ Рущукомъ?

СЫНЪ.

Све пролеѣе и половина лѣта прошла е была у неизвѣстности намъ о преговорамъ меѣу Руссыма и Турцѣма. Меѣушимъ Русси у Польской силне войске бѣше собрали прошивъ войске Французске, и свѣю Кралѣва Еуропейскѣе подъ барякомъ и заповѣспѣю гордога Наполеона Императора Французскогъ. На шо Адміралъ Инчаговъ, на мѣсто Купузова повелителсвиующій войскомъ у Молдави и Влахиѣ, съ Мятрополѣтомъ Пепромъ Петровичемъ, славнымъ и прудолюбивымъ Черне Горе Владѣшелымъ, и съ нашимъ Вождемъ ступи у договоре, како ѣмо единомушно дѣйствовати прошивъ свѣю неприетеля Русскѣе. И када у Европы ни еданъ Народъ нѣе хотео прѣимити прѣятельства Русскогъ на тврдой земли; но све державе ношахусе на поработеніе Руссіе: мы единѣи Сербѣи, и браѣа наша Цериогорцы, ступилисмо съ Руссыма у единомыслѣе. И како смо преѣе овказывали Цару Турскомъ миръ неколяко пута, тако и Французыма у време нѣихо-

Е

ве

ве бытности у Іалуріи и Далмаціи от-
 бацялисмо толико путъ представляне
 намъ понуде за помоли намъ даши, и
 усовершенствовати темель дома нашего.
 Подобно и друге державе не еднократно
 намъ обещавашу, само да отступимо отъ
 Русскогъ союза. Но мы постоянно все-
 гда, како и Черногорцы, ни у какавъ ино-
 племенногъ Царства планъ нѣсмо хощѣли
 ступити, и себе повѣровати, кромѣ
 Русіи. После свѣю услугъ нашихъ, и послѣ-
 днѣе уговори, Адмиралъ Чичаговъ при-
 нѣи заповѣсѣ съ войскомъ изъ Молдавіе
 и Влахіе у Польску слѣдовати; миръ
 межу Руссыма и Портомъ Оштоманскомъ
 учинѣнный, съ пріобретеніемъ Бессарабіе
 и часни Молдавіе къ Русіи, огласисе; и
 нашему Вожду и Совѣшу Народивѣмъ об-
 яви Не доба Осмый Пунктъ Тракташа
 за насъ: „ Да све градове съ военнымъ
 стварима Турцыма предако, а погранич-
 не шанцове да разоримо, и себе у совер-
 шенно подданство да дамо. “

МАТИ.

Чрезъ толико годниа вы себе пзнура-
 еасте спрашно, бореѣисе сами противъ
 Туракъ, Босне, Ерцеговине, Албаіе, ча-
 ени Македоніе, отъ стране Ниша и Ви-
 дина, помагаюѣи съ шимъ толико и Рус-
 сы-

сыма, и держеѣи толику силу на себи, да на мѣсто што бы Русси были морали держали кѢ Видуину за моѣи боритисе на нашемъ краю противѣ свою овѣ у-рака, войску ошѢ 40. тысячуа люди, они мѣсу никада ту икали ни 10. тысячуа пуные; ерѢ сте имѢ вы держали десно крыло, и зауставляли силу европейскѣ Турака на себи: После толике постоянности ваше, и опбаченные предложнѣ Цара ТурскогѢ вамѢ мирѢ дали, како и ошѢ ФранцузѢ, и прочѣ нѣкѣ, кои ваше будущее споконштые вамѢ обеѣваху, само да ошѢ РусскогѢ союза ошспуните; како наипосле за све те оказанне услуге и приверженности вашу, да Руссиа васѢ остави на жертву, и на плеѣнна вашима да мирѢ сѢ КапѣомѢ заключи?

СЫНЪ.

Майко моя! кадѢ е НаполеонѢ са осамнастѢ НародѢ европейскѣ Русси на порабощенѣ снѣшѣо — са 8. снотина шысящѢ войникѢ, све подѢ однимѢ баякомѢ — кадѢ е све то ошправилосе было противѢ нашего Православѣя: у оно време. мы смо и нашу несреѣю были заборабили, и у души се мучили, како бы оно лѣшо могли неколике тысяще наше браѣ СербѢ ошправити у Польску на по-

моѣ Русси, за умирити и успокоити чувства гореѣа душе наше и крови единоплеменне сѣ Руссыма, коя у нами пламти. Но нїесмо могли ништа друго чинити, само за колико толико преодоѣти душевной болѣзни нашей, долгѣ хрїстїанскїй исполнилисмо, дневно и ношно по свїемѣ церквамѣ Богу молеѣисе, и бденїе держеѣа за освобожденїе Руссїе, и да помогне Всевышнїй оружію Русскомѣ на побѣду непрїятеля. Тако е, благодаренїе Богу, наипосле и было. И онїи Народи, кои су на порабощенїе Руссїе ишли, наипосле были су облагодѣтелспвовани отѣ Руссїе! А отѣ насѣ Сербѣ, и Черногорацѣ, їошпѣ не знамо, што ће быти. — Но како преѣе учинѣнногѣ мира сѣ Турцыма, мы меѣу нама нїесмо могли удостойтисе Леонїа Митрополїта и Недобе не имати: то да е Руссїа и была у состоянїю намѣ благополучный мирѣ дати, тога бы мы морали были лишитисе за то, што будущее спокойствїе нашего измѣнника Леонїа Митрополїта, и нѣгова поддержателя Недобе, требовало е, да мы непременно пропаднемо. И тако су наши изданицы умѣли Началство Русско, кое е руководспвовало нашомѣ среѣномѣ при миру, хитро засѣнити, и сметнути му

сѣ

сѣ ока нашу среѣю, и наше све услуге,
 да никако нѣе было нѣму могуће уникну-
 ти у работу нѣхову ошѣ толико годи-
 на сашивенну. Послѣ толико путѣ о-
 бѣщанногѣ намѣ покрова своего, Руссѣа
 своего обѣщанѣя не обдержати, и свой
 почти Русскѣй Народѣ насѣ на жертву
 оставити, а мирѣ заключити сѣ Капѣомѣ
 сѣ прѣобрѣщенѣемѣ, не единоплеменнога
 края Бессарабѣе и частин Молдавѣе!!! У
 каквомѣ бы годѣ полѣшѣическомѣ виду на
 свѣшу могло разсуждаватисе за корысть
 Руссѣе и географѣическо положенѣе наше,
 мы не бы были морали. ошѣ Русскогѣ
 плѣла ошѣцеплѣни быти у онымѣ обстоя-
 телствамѣ. Развѣ да е Руссѣа случаемѣ
 принуждена была ошѣ свой старѣй гра-
 ницѣ уступити неку часть Царства свое-
 га: тако бы мы были морали оставлѣни
 быти, и Руссѣа ошѣ своего обѣщанѣя
 могла отступити, и саданѣиѣгѣ Тракша-
 на Осмый Пунктѣ за насѣ могао бы я-
 мати свое мѣсто..... за ону среѣю на-
 шу, кою смо мы имали толико путѣ у
 рукама нашимѣ, бывѣши ошѣ Турске Ка-
 лѣе понуѣивани, по желанѣю нашему сѣ
 Турцыма умирнѣисе, само ошѣ Русскогѣ
 союза да смо хотѣли ошѣступити. — Но
 ево Не доб ино дѣло, кое е насѣ до о-
 вогѣ паденѣя довело. Не доба стоеѣи
 мѣшѣу

нећу нама, као Царскій чоекъ, да дае добаръ изгледъ Народу, да буде подпора нашега Правленія; на мѣсто тога дѣла, онъ се е старао не еднократно подговорити нашу браћю, да се не покораваю своему Правленію, и буну чинію; а послѣ списывао насъ своему Правителству, да имаду буншовницы право противъ насъ бунитисе. О спрешковима великіемъ, кое смо имали за оруженоложницу, што смо топове прелѣвали, и барушане содержали, Не до ба е давао знати своему Началству, да мы само свое кесе напуњямо, а за корысть общу да не гледамо; и шако е успѣвао, да онъ Царске щедроте манъ можемо ползоватисе. У Нашемъ постоянномъ усердію и приверженности къ Русси, Не до ба е насъ описывао двоеличными, и се добродѣтели приписывао е само нашему намѣннику, Герку Леопольду Мишрополіту, насъ све Сербѣ называюћи варгарами, и у очу намъ говорѣи, да смо вишша Народъ — Народъ, когга Царь АЛЕКСАНДЕРЪ называѣ единоплеменимъ, и целый свѣтъ храбрымъ; име, кое смо мы сыновя пивои, Сербіе! спъ праотаца славые нашѣ наслѣдили, то и у самомъ дѣлу всегда показали, и можемо съ нѣмъ сегда гордитисе, како п
сѣ

съ нашимъ характеромъ постояннымъ . Недоба е то све у нияшпа учинѣю , свое Правителство заслѣпѣю , и насѣ у малу важность кодѣ нѣга спавѣю , да е Руссія онаквыи мирѣ заключила , Сербѣ оставила , а Бессарабію присвоила . Свему е Недобина лажь и злоба противѣ Правителства нашего преодоула , и наши сви шруди и усердіе у нияшпа преворилисе .

МАТИ .

У таквомъ нежданомъ положенію што сме знали чинили ?

СЫНЪ .

Оспрзвилисмо былл Депутата нашего къ Адмиралу Чичагову у Влашку , каквегодѣ помощи да бы намѣ оставѣю , преѣ него поѣе , и насѣ облагонадеждѣю , докѣ бы ми какогодѣ несреѣю нашу къ некому болѣму концу упушили могли . И тако се е Чичаговѣ показа намѣ у свему благонаклоненѣ , да мы Сербскій Народѣ вѣчно дужни смо чувствовати благородну любовь сного великого мужа .

МАТИ .

По опправки браѣе Русса изѣ Молдавіе , и измѣшу васѣ , каковѣ сме конедѣ узели за будущность вашу съ Турцыма ?

СЫНЪ .

СЫНЪ.

Мы свашпо смо мыслили и разсуждавали. Ако Турцыма све градове предамо, и шанцове пограничне обрушимо, споминяюћисе, да смо пошоке керви пролили, докѣ смо ихѣ ошѣ Туракѣ задобыли, и десеть година данѣ бранили; такоћерѣ, да смо пюлико пушѣ шурска предложенія за мнѣ отказали: по тому никако, нѣсмо могли начина наѣи, да себе Турцыма можемо повѣроваши, када градове предамо све; швердо знаюћи, да никакове границе ни самѣ Султанѣ не бы могао сшавити Турцыма, да освѣте не бы узели, и насѣ огню и мечу предадѣ. Тога ради отправилисмо Денуташе кѣ Султану у Цариградѣ сѣ молбомѣ, да ошѣбкомѣ узымѣ блага сваке годвие ошѣ насѣ, колико хоѣе, само да у свѣе градсвѣе не буду живити Турцы: или по крайнѣй мѣры, да намѣ гражданскогѣ нашегѣ Правленія часть остави у руку. Сва предложенія и труды наши остану лищешни, не само, но на конецѣ яве намѣ Турцы, да су и силно оружѣ намѣрени ошѣ насѣодабрати, и противѣ насѣ силу свою войску послати, По тому мы смосе рѣшили себе защищавати, наше трудѣ и изнуреніе десешогодишнѣ сѣ по-

сасд-

следнѣомъ нашомъ капльомъ кєрви из-
купиши, и себе отъ жертве избавити.

МАТИ.

Съ каквымъ основаніемъ и уредбомъ
могашисе пуснити съ Турцыма у рать
самъ?

СЫНЪ.

Мы смо тако добро себе уредили бы-
ли, и Народню священну войну са
свакимъ потребнымъ отварима припра-
вили, и наше све внутреннѣ градове и
пограничне шанцове утврдили, да, има-
хѣи добра мѣста положенія за насъ, оно
лѣшо могашмо свакой силы ошпорѣ да-
ти. Наши су погранични градови и шан-
цови главнѣи были, починяюи отъ спра-
не Влашке и Цесарске границе: градъ Кла-
дово на Дунаву, Неготинъ градъ отъ
спране Видина къ Булгаріи; по рѣцы Ти-
моку (негдашней границы Сербской до
Булгаріе) шанацъ главный Гургусовацъ;
далѣ Бая, и Делиградъ къ Нишу; отъ
Делиграда къ Новомъ Пазару непрехо-
диме горе, и унѣма на некѣи местѣи по-
требнѣи не велики шанцеви, и амо градъ
Карановацъ; къ спраны Албаніе и Ер-
цеговине, Златиборъ; противъ Босне,
по рѣцы Дрины, Лозница, и Лѣщина; до
гра-

града Шабца на рѣцѣ Савы, границы Нѣмачкой, гдѣ Београдъ на Савы и Дунаву; Смедерево градъ на Дунаву; островъ Порече, главный шанецъ; Текіе на Дунаву, противъ Адакале града. Ово су све градови и шанцови главни, кои окружавая насъ отъ Турске и Нѣмачке страны. Градови внутренни и шанцови главни: у граду Ягодини шанецъ главный, у Ћупріи, у Барварину, Крушевцу, Чачку, Вальву, и градъ Ужице. Ова сва мѣста погранични и евакуация съ потребными военными сшварима была су напунѣна, да бы толико година была могла отъ непріятеля бранишсе: и отъ свію овые мѣста непріятель не може съ приступомъ щесну часть освоиши, кромѣ велику войску имати, и она у обсады держати. Овакимъ начиномъ были смо се уредили и основали, да онѣга годишша 1813. отъ Турака моглисмо себе избавити, и послѣ Турке понудити, да намъ даду миръ, кой бы насъ отъ жертве могло спасити. Меѣушимъ надалисмо се премѣнамъ общоштелснви Европейскіе, и успѣху оружія Русскогъ и нѣхове Союзника, кои су обратили оружіе противъ Французѣ; будучи и наша борба съ Турцями, учаснвовала е у единомыслию Европа. Зашто да Капіта Турска оно

цѣло

цело лѣто до дубоке есени не имала дѣло съ нама, намѣрена е была спустити непремѣнно у покоѣхъ Наполеону (когда едзиъ Чиновникъ Графъ Таксъ находіосе е на шай конацъ при Великомъ Везыру у войсцы) и удариши на сусѣдне державе. Къ тому усиляли Союзницы подѣ Липскимъ разбитіи Наполеона, и зима приближиласе; и тако Каніа Оттоманска не выше осмѣялася быши пріятельмъ Французыма у оно време.

МАТИ.

Есте ли вы могли держати у шѣсѣхъ границе ваше, и не бы ли шо полезіе за васъ было?

СЫНЪ.

Ни еднога ошѣ означенкые мѣстѣ, пограничнѣхъ градовѣ и танаца, нѣсемо мы могли изославити. Зашшо Негошинѣхъ непобѣдимо мѣсно, шо е обрана ошѣхъ спране Дунава, и Видина; и докле имамо Негошинѣхъ у руку, шурска сила не може протѣя къ Кладову и Поречу осшрову, и съ помошю иланциѣхъ Поречкіе, у внутренносшхъ Сербіе. Имаюшѣхъ Гургусовацѣхъ твєрдыню на Тимоку, меѣхъ Видиномѣхъ и Ишномѣхъ сообщеніе зашвора иштріанска. Имаюшѣхъ Баню шацацѣхъ, и Делиградѣхъ, съ

цо-

помоѣю планинѣ, непріятель не може никакъ са своимъ силомъ урватисе у наше груди, и ударити на шанцѣе споеѣ за Делиградомъ на рѣцы Моравы, Бупрію шанацъ, Варваринъ, Крушевацъ, и Ягодину. Преѣ неголи бы непріятель могао имати непобѣдимый Делиградъ у свое руке, не може досаждавати поменуемымъ шанцевыма, дакле ни поменушые шанцева не бы имао у своимъ рукамъ. У внушренность нашу преко Мораве, и у планине споеѣ за Моравомъ не му могуѣ осилитисе спущиши; зашто су на толико мѣста богази и бусѣ, и су мало войникѣ велику войску могуѣ е дочека-ти и разбити. Отъ Делиграда до Новогъ Пазара, града къ Албаніи, саме планине насъ защищаваю, да никаква непріятельска велика войска не може у внушренность нашу пробитисе. Отъ стране Ерцеговине, шанацъ на Златибору, и за нымъ лежеѣй градъ испобѣдимый Ужице; ово е обрана и ключъ отъ стране Ерцеговине. Отъ стране Босне рѣка Дрина намъ много помаже: шанцови Лозница и Лѣшница: преѣ неголи непріятель освои ова два шанца, не може доѣи до Шабца града, и непреходиме планине Китога; и за освоити ова два шанца, валя да изгуби непріятель много времена, и ако бы
яхъ

ихъ и освоѣю, остае му у персима нѣгс-
вой войсцы градъ Шабациъ, и бусѣе по
Китогу пазинны. Ова мѣста непобѣдима
су; а преѣе неголи ша има непрѣятель
у своѣмъ рукама, онъ никада у внутрен-
носѣ нашу уваляти се съ войскомъ отъ
стране Босне не може. Ево на ове смо-
се мы ослонили градове снаре, што су
маши праопцы построили, и на шанцо-
ве, кое смо мы на нуждны мѣсты при-
бавили; на само еспеснео, кое насъ е съ
горама и рѣкама укрѣпило; а найвыше на
храбре перси Сербскіе, кое ти Майко!
раѣашъ, изъ дѣтинства своего оруженос-
ные сынові, и швое десенногодишніе по-
бѣдоносные ратобораца и вышезові. Све,
што е потребно у свакомъ виду къ обра-
ны едне мале державе, то смо мы имали.

МАТИ

Колико е войске турске на васъ удари-
ло, и на коя мѣста? и колико сѣе вы
ваше войске могли ставити противъ не-
прѣятеля?

СЫНЪ.

Непрѣятельске войске противъ насъ
у све было е до 120. тысящя, и на три
мѣста главна ударилису: отъ Видина на
Негошинъ, отъ Ниша на Баню и Дели-
градъ,

градъ, отъ Босне на Лозницу и Лѣшницу. А мы смогли войске наше на свѣ мѣстѣхъ преско 50. тысящѣхъ у сѣе.

МАТИ.

Кажу ми, Сыне! ваше дѣйствіе военное, и борбу съ непріятельмиъ вашимъ, кою сѣе имали.

СЫНЪ.

Цѣло лѣто до осени на свѣхъ странѣхъ держалисмось храбро; и нѣе могли испрѣятель освоити до дубоке осени, кромѣ два шанца отъ стране Босне, и два града отъ стране Видина, лежѣше къ Дунаву. Неготинъ изгубилисмось за то, што нашъ храбрый Войвода Велько, Заповѣдникъ онога края и войске, погинуо е, и многіи другіи Чиновницы изгинули и изранилисе; тако войска наша до смерти храброга Велька, остаеи сѣнай градъ у непріятельске руке. Непрѣятель после завлада Кладовомъ по причини, што су по вышой части были Влахи на обрану Кладова; будучи сѣнай край сѣе обитанъ отъ Влаха. Тако шурска войска, преко острова Пореча, до дубоке осени, сѣе успѣхъ на устьѣ Мораве (у Дунавѣ), и у Пожаревцу на Петки у таборѣхъ ставити се; къ тому часѣхъ войске

не-

непріятельске, отъ Делиграда низъ Мораву, дође и соединисе у Пожаревцу съ войскомъ отъ стране Видина. Но такоѣръ и нашъ Главный Заповѣдникъ войске отъ Делиграда поспѣо е съ войскомъ; противъ непріятельске, на устьѣ Мораве къ Дунаву; и сва попребна мѣстоположенія, и богази на Моравы кодъ Дунава, у нашѣмъ была су рукама: а число войнѣкъ нашѣе, кои су были у Гургусовку и Баньк, дошли сѣ на помѣсть Делиграду. За узрокъ паденіи Негошниц и Кладова, нѣ намъ попребно било тѣмъ держати оныѣ мѣста, по тому што планине Поретке отъ Дунава до Делиграда у нашими рукама, непріятелю за лѣѣма оспале су. Такоѣръ отъ стране Босне, цело лѣпо до у есень, непріятель нѣе успѣо выше освоиши, кромѣ два шанца, Лѣтницу и Лозницу, и то у есень, нама е корыстнѣе было Китога планину и Шабанъ подъ военну ногу узети, за болъ изъ внутренности Китога турску силу изнуравати и поражавати. Веѣъ и она войска непріятельска отъ Босне была е почела слабнути, и Турцы Бошняцъ изъ войске свакѣй данъ безъ позволенія своѣ Паша бѣжати, за своему племени зикницу приправиши. Овде не преба забравити похвалиши оныѣ войска нашѣ

про-

противо Босне, и своју Чиновника и Предводителя; а особито Протопресвѣтера Машеѣа Ненадовича, духовно лице, а веома валајно за расположити и уредити кѣ бою войску — такођерѣ и храброгѣ Войводу Милоша Обрсновича, и Петра Нїколаевича. Молера. Делиградѣ и у 1800. году претерпїо е обсаду ошѣ непрїяшеля, бокбе, и лубарде; преко 40. тысяѣа войске непрїяшелске было е, и сѣ приступомѣ никако нїесу га могли освоити; майшослѣ, сѣ подкопыма изподѣ землѣ, до ендека Делиградскїе Турцы су доходили, и нишша нїесу му могли учинити, ниши преплашити оне две тысяѣе войника, кои су были на обраны Делиграда. Гаконшто бѣ и сада овогѣ послѣднѣгѣ лѣта о нашемѣ паденїю. Делиградѣ были су непрїятели окружили, и цело пролѣте и лѣто до дубоке ссени нїесу га могли предобити. После бѣгства ѣошшѣ нашего Вожда Делиградѣ се е шестѣ недѣля данѣ держао; и кадѣ су се увѣрпѣли числю за бѣгство нѣгово наша браѣа оно до 3. тысяѣе войске, што е было унутра, онда ударе на уришѣ, и крозѣ непрїятельску войску себи своимѣ оружіемѣ пушѣ отворе и избавесе. Делиградѣ держеѣисе, было е обрана груди и шербуха нашего шѣла, и наше внутрениости.

Ране

Раме нашего тѣла, отъ Делиграда до Новогъ Пазара къ Албаніи, то су непреходиме планине намъ защищавале; такоѣрѣ и плѣне нашего тѣла отъ стране Ерцеговине, шанецъ Златиборѣ и градъ Ужице бранили су; а отъ стране Нѣмачке, оцѣ Пожаревца по Дунаву и Савы до Шабца, ималисмо леѣа слободна. Само една и друга войска непріятельска, по Дунаву къ страны Негопина. и по Дрини отъ Босне, едва су успѣле цело пролеѣе и лѣто до у есень, на бокове нашего тѣла покущеніе учиниши. Но мы имаюѣи Поречке планине, и плѣна войске непріятелске споеѣе на Моравы кодъ Дунава, у нашимъ рукама, и напротивъ ныхъ нашу войску; а сувѣше имаюѣи назадъ Делиграда све градове и шанцовѣ внушрениѣ, Крушевациѣ, Ћуприю, Варваринѣ, Ягодину, а чмѣ сшране Ерцеговине и Босне шанецъ Златиборѣ и градъ Ужице, Кипогъ планину, и градъ Шабациѣ на Савы: тако цело тѣло наше ималисмо у руку, кромѣ вышше означенные бокови. И по тому нѣсмо могли ништа бояшисе оногъ лѣта отъ непріятеля; есень кишовиша приспѣла была, и зима ледовиша приближивалисе; по чему турской войсцы подъ отккрытымъ небомъ на чистомъ полю и спуденымъ

горамъ , ако бы су намѣренн были непріятели меѣу нама у зиму продолжа-
вати бинве , шу бы имъ свѣмъ и гробъ
меѣу нама было на вѣчно . Къ таковой
обраны , и искуплѣнію себи свободе кро-
вью своѣю , сви единодушно кипяху , и
Народъ и войске ; а како узнадоше , да
нашъ Вождь съ Недобомъ (21. Сеп-
тембра 1813.) пребѣгао бѣ на Нѣмачку
страну : шако све се преплаши , и къ со-
вершенномъ окренусе бѣгству . Выше опи-
шо . поповѣ походыне , кромѣ леже-
тѣе великѣе поповѣ по градовыма и шан-
цовыма выше опишѣ 600 ; такоѣрѣ рѣну
войничку , прахъ и олово , све градове и
шанцове , оставише безъ боя непріате-
лю у руке , и войска се разбѣжа . По
бѣгству нашего Вождя и наше войске ,
непріятельска войска , коя е преко Мо-
раве прешла была къ Смедереву , и пред-
крыдница непріятельске оне войске , ед-
ва е осмѣлиласе четвертый данъ у Бео-
градъ доѣти ; и шако е три дни Београдъ
стояо пустъ ! — Сва турска войска чу-
днласе е и дивила бѣгству нашего Вож-
да ; а Везырѣ и Паше писалису релацию
своему Цару , да се нѣсу надали у дубо-
кой . есени Београдомъ завладати . Но по-
разумишели турскѣм , кои су меѣу нама
жили у Београду , дали су средство
Тур-

Турцыма, Београдомъ и безъ боя завладаши, кой іощиъ никадъ нїе безъ боя узымашъ ни онъ кога. И у Новинаиа Вечкїемъ, вѣсни изъ Цариграда, после паденїя нашего онога года, тако су являле.

МАТИ.

По бѣгству вашего Вождя, заръ взмеѣу васъ прочїе сыновѣ, нїе данъ нѣгово мѣсто нїе могао заснуити, и войску прошнїѣ непрїяшеля у редъ ставати, и услободити.

СЫНЪ.

Было с сыновѣ твоїе, кои бы Вождю мѣсто были могли заснуити, и должностию ономъ успѣшно рѣководствовати; но по нежданномъ бѣгству Вождю, и лица Русскогъ Не добѣ, Народъ се е смео и нїе умно повѣошисе и управленїя никому выше дати.

МАТИ.

Извѣсти ме, Сыне мой! за кормило бѣгства Вождю, и издае Народѣ.

СЫНЪ.

Ево, Майко! пружине нашего паденїя и изданства, Мишрополїна Леопїта, како е упоао свой опровный рѣпъ у на-

ше груди . Имао е нашъ Бождь Еникїа Димитріевича за Секрешара своего , коему е выше вѣровао , и любїо га , неголи свїехъ насъ . Овый Еникїс у дѣшинству учїо е книгу кодъ Леонїїа Минрополїта , и за Дїакона быо рукоположенъ отъ пѣга . Мы познавалисмо , да онъ Леонїїю прїятелюе и поддържава га ; но нїесмо нашему Вожду никадъ смѣли напоменути за нѣгова Любимца Еникїа , зашто нашъ е живощъ у нѣговїемъ рукама спляю , и онъ е сердцемъ нашего Божда владао . Леонїїе Минрополїтъ у Крагоевцу пребывао е , б . сахаты далеко отъ Сиругара , села Еникїсва и дома ; онъ е ту често дохотїо , а найвыше по нѣни и шайно , и у дїсїи быо бы у нѣговомъ дому скривенъ , докъ бы все договорє свершили . Другу стварь да ти кажемъ , Майко , їошнї на вѣћу нашу несрѣћу . Прѣсє него смо се у бїтїе пустиля прѣдъ паденїемъ нашимъ , Не до бы дошла е была изъ Влашке дѣвойка , заручница отъ неколико годищї , съ коїомъ се е онъ вѣнчао , оного годища нашего паденїя , кодъ насъ , и нашъ Вожда кумовао му е и свѣдочїо нѣгову бракосочетанїю . А ты знашь , моя Майко , у насъ Кумовао е великїй залогъ прїятелсшеа и довѣренности , кой торжествуетъ

вѣе меѣу наѣа. — Леонтиѣе обѣѣнїю е
 Еникїѣа; а Не до ба, како Кумѣ, наше-
 га Вожда: и тако ове двѣ змѣе усиѣле
 су пустыни свой коренъ отровный у серд-
 це Глазѣра нашего. Выше никада мѣ-
 смо могли Вожда нашего наѣи у перво-
 ме духу неустрашимости, ни нѣговые
 прѣѣшнїе разговѣра, нѣговые намѣренїя,
 нѣгове рѣшительности, и пламена за дѣ-
 ла Народня; а све едѣнако сѣ Не до-
 бокѣ у нѣписки у разговорѣ. Совѣшѣу
 Народнѣмѣ нѣпшѣа нѣе вышѣе-онѣ являо
 то прѣѣшнѣмѣу обычаю; и у пѣсто време
 браѣмѣу ученне людѣе заповѣдо удаленїѣ
 отѣ дѣла Народня. У руке свое обдер-
 жао властѣ, кога му драго и найзнатнѣе-
 га Чинovníка могло е смерти предаѣи,
 безѣ и кому за то отвѣтѣ дати! И по
 откровѣнїю бншѣмѣу прѣѣшнѣмѣу некрѣяте-
 ля, нѣтѣ Вождѣу по прѣѣшнѣмѣу обык-
 новенїю своему, нѣсе по войскамѣ нахо-
 дѣо, него у своему селѣу Тополю, гдѣ ме-
 ѣу тимѣ и болестѣ за неко време случи-
 ла му се е; а на свое мѣсто Еникїѣа
 Секретѣра у войску пошлѣа е! Ево са-
 да Митрополѣта Леонтиѣа дѣла и ва-
 тре, што е у Народѣ посѣѣѣѣао, како
 смо се сѣ непрѣѣятелѣмѣу бншѣе пусты-
 ли. Леонтиѣе Митрополѣтѣ, како се е
 нашѣ Вождѣ разболѣо, внушѣо с Народѣу
 да

да е умрео Вождь. Леонтије у Народъ чинио е разгласити изподъ завѣси, да Свештога Краля кивотъ шкряпи, и тс да с знакъ, да оне године Сербѣа мора пропасти. Леонтије изподъ завѣси Народъ спараосе с увѣрити, да Турцы неће Народу никаква зла чинити, него неколика само Старешине испребити; и за чѣе Господство Народъ да гине, и за кога? Леонтије изъ турске стране у само оно време, преће него ће битве откритисе, и исма с изъ Иаша отъ Везыра прѣиміо, и писмоноситель двоицу неколика дана скривенне держао, и опетъ опреміо у Нишъ къ Везыру. Леонтије, како е дошао у Београдъ изъ Крагоевца, одма спараосе е изподъ завѣси шерговецѣ узбунити, да ницшѣу позволеніе отъ Правительства, свое еспапе пренести у Нѣматинѣу страну и себе обозначити. Леонтије, и Недоба, кадъ су видли, да не могу ни у чемъ Народа побунити, спаралисусе Вожда пригласити као тайно, да свое спивари драгоцѣнне изъ Тополѣ пренесе у Београдъ: пакъ изподъ завѣси дали знаци у Народъ за Вождово намѣреніе, да се Народъ побунѣ; а Вожда о нештѣ плакили сѣ буненъемъ Народнымъ. Леонтије и у Церкви Београдской, при окончанію Божественне Літургіе, када су деца

деца поала „Спаси Господи и помиауй
 нїе могао задержати своего яда у успїи-
 ма, него явно е говорїо „да ће Господь
 спасити онога, ко има лаћу, да се у Нѣ-
 мачку преко Дунава превезти може. “
 Леонтије чрезъ добрихъ явио е у Бео-
 граду, да е онъ лаћу одну купїю, за
 перевозки Народъ у Нѣмачку спрану; и
 да е онъ Русскій Кавалѣръ, да се не бои
 никогда. За то су Вожду Правителству-
 ющїя явили, а Вождь на то заколачю!
 Леонтије Митрополитъ число войске
 спослѣ у Београду улашїо е, да оставе
 градъ, и да у села къ своимъ домови-
 ма побѣгну: испїи воиницы казывали су
 Митрополитовѣ рѣчи: „За кога да гину,
 и да чуваю Београдъ, а свою децу и же-
 не да допуштаю Турцыма робити? “ Ове
 све свари и буне Леонтије разсѣя-
 вав е, када ксикши на орима пукши-
 вы Турке наши отражаваху. И по тому
 наше войске Главный Заповѣдникъ, спо-
 слѣи на усшїю Мораве кодъ Дунава, у-
 знавши за Митрополитово прибытїе у
 Београдъ, за повседневне и ноїне нѣгове
 съ Недобомъ договоре, и паленье и
 жаренье буне у Београду; позове Митро-
 полита, да дође у войску къ нѣму, са-
 мо за отдалиши га онъ Недобе, и и-
 мави га подъ своимъ рукомъ на свакий
 слу-

случай . Леонтије на ондѣй позывѣ быо
се с узмучѣо као ѣяво у мало воде ; но
у то време дође Вождь у Београдѣ, и
Леонтије ошправнѣ сѣньнимѣ у однимѣ
колыма у шаторѣ войске наше кодѣ Мо-
раве . Тамо неко време пробаве ; а кудѣ
су годѣ проходили , Митрополѣмѣ , гдѣ
Вождь нѣ могао чуши , Народу говорѣо
е , да бѣжи куда ко зна . Такоферѣ кадѣ
су войску нашу , и предкрылице наше
облазили , при отходу Митрополѣмѣ при-
шапѣ у ухо Войводи Вулы Илѣйчу , да ,
како Турцы преко Мораве преѣу , да онѣ
свое топове , прахѣ и слово у воду по-
тлони , и да бѣжи куда ко зна . Вождь
вратѣсе кѣ Београду сѣ Митрополѣмомѣ ;
а шурске на некѣ мѣстѣ прокрадусе че-
ше , преѣу преко Мораве , и попушкаюсе
сѣ нашими сшражама . Войвода Вулс од-
ма онако учини како му Леонтије бѣше
пришаптао будыно онѣ стране Вожда ,
и послѣ каже своему Главному Начални-
ку , мыслѣши , да е Вождь шакову запо-
ѣсѣ и нѣму осшавѣо . Главный Начал-
никѣ шай видѣши явно , што е , похити
кѣ Београду одма , да се сѣ Вождомѣ
договори за издаю Митрополѣшову , ко-
лико ѣе войске у Београдѣ послаши , и
пошребне друге позѣцѣ и планине ухва-
шити , како ѣе непрѣятелске плѣши у на-
щынѣ

щымъ рукама остави . Истина , кољко е годъ градовѣ и шанцовѣ у насъ было , сви су были напуиѣни праха и олова , и осталѣе пошребные военные сшварѣй за много година да се бране ; и изъ Београда послано е было ; а и све войске наше имале су свою военну пошребу са собомъ оно годиште за доста . Само у Београду было е оснадо найманъ праха и олова зашо , шло на границы Нѣмачкой вавѣкъ ималисмо средство набавиши пошребу за Београдъ ; а войска , коя бы была дошла браниши Београдъ , и она бы донесла свою военну пошребу са собомъ . За то смо оне дальше пограничне шанцове и градове съ военнымъ сшварима были напунили , ерѣ на случай обсаде не бы намъ было могуће нѣма помоћи дати . Главный Началникъ войске онѣ Мораве посиѣ около полдне у Београда въ Сентябра 1813. года — али выше не застане ни Вожда , ни Леоншїа , ни Коллежскога Совѣтника Недобе . Они , како су се извѣстили , да су неке чепе турске преко Мораве прешле , тако су едва дочекали Вожда уплашени и превести съ фаміліомъ и Еникїемъ Секретаромъ ; у лаѣю улѣзла , и у Земунъ преправилсе у саму зору тога дана , када е почело освѣташи . Леоншїе при самомъ бѣгству успѣо

епѣо е разслаши извѣстіе войсками, и по Народу, за бѣгство Вождово, боеѣнсе, да после нѣхова бѣгства кой Начальникъ войске наще не бы пользоваося магновениемъ онымъ, за устроити се измеѣу себе, и Народъ ослободити, безъ Вождя на ново уредъ се спавили, свое градове и шанцовѣ бранити, и отъ непріятеля Ошестство обдержати. На испый начинъ Не до ба, на три дана преѣе бѣгства нѣхова, публично выкао е, и даже Предсѣдателю Магістрата Београдскогъ Г. Нѣколы Делигеоргіевичу явно и у оти говоріо е „ да за кога Народъ да гине? за Господство три чешыри човека! да е Сербія признаша како собственость урска, и да самъ Царь ЛЕКСАНДЕРЪ хоже, да Турцы заповѣдаю и владаю Сербіомъ. “ Ево овако, шмо 1809. годни, када су Турцы до истога мѣста, гдѣ и сада, доходили до Мораве; Леонти е и Не до ба бѣжеѣи како и садъ, шмо онда нѣсу могли успѣши, то сада — знаюѣи, ако Вождь остане меѣу нама, да ћемо мы свакой їнтриги, издаи, и силы непріятельской преодоѣши, како и преѣс — успѣли су Вождя обѣнати, превариши, и измеѣу насъ украсити га и превести; а насъ све у земљу подъ гробну даску закопаша: и

бла-

блаженъ онѣй, кой нѣе бмо свидѣтеле
погибелн свое браће!....

МАТИ.

Како изродѣ Недоба не оженисе, у
нѣговой скипниѣ, у нѣдномѣ краю свѣ-
тна? и каквога е онѣ рода и племена? нѣ-
гово само иже Н е - Д о б а носи не добро!

СЫНЪ.

Недоба е бмо оженѣиѣ и креће,
тако смо разумѣлн, и ону перву жену
отперио е онѣ себе. У иже нѣгова опе-
чества нѣсмо могли право узнаши, онѣ
куда е; онѣ е таѣо о томѣ. По свой-
ство, и владанье нѣгово веома е было
херзко и отбавене волѣ; и вообще звали-
суга челоуѣкомерзцемѣ. Сѣ кимѣ е годѣ
живѣо, ни сѣ кимѣ любовно окончио нѣе.
Чиновници, кои су били про нѣму, Гу-
берискій Секретарѣ Прокуровиѣ, а по-
сле Тѣмуларный Совѣтникѣ Мелинковиѣ,
едва су средство изнашли избавившесе и
отдалиши онѣ началства нѣгова. Искѣи
су говорили, да е Недоба, Полякѣ;
другѣи, да е Геркѣ; а преѣи, да е сынѣ
наложнице еднога Консула Русскогѣ, кой
е пребывао у Ругузы. Онѣ е старѣ до
50. години; и веома е бмо бѣданѣ и сиро-
махѣ; а садѣ, знамо, да е богатѣ, да
у

у Цараграду и у Бечу има всляке новце на проценѣ; при томъ прескупъ, да нѣгово владанье у Унгаріи, кадѣ е измеѣу насъ отбѣгао, па великій е посмѣхъ и поруганіе было. Господа Унгарска явно говорила су: „Да ли су сви Дипломати Русскіи оваквога мерзкога обхожденія, као Не до ба?

МАТИ.

Како е моему Сыну Георгію у новомъ отечеству?

СЫНЪ.

Дословѣрно узналисмо, да дневно и пощно яди и тужи, отѣ како е узнао, да е после нѣгова бѣгства Београдъ занапустѣ спаяо; све войске да су успѣшно непріятели отражавале, докѣ нису узнале за бѣгство нѣгово; и да е б. неделя Делиградъ противъ силе турско держаосе. Явно проклинь Не добу, Леополдъ, и своего Секретара Ениѣа, кои га увѣрише, да се обдержати не можесмо; и да е болѣ заблаговременно бѣжати: зашѣ, докѣ е човекъ живъ, можесе вавѣкъ нешто надати; а особито што му Не до ба обѣщаваше отѣ Царске стране све на свѣту за будущность нѣгову, само да га што преѣе кѣ бѣгству

снѣу измеѣу насѣ изками . Ого су сада
 наати нашега Вожда , и явля шайности
 нѣхове , што су преѣе бѣгснѣва пред-
 лагали му . Сувише чуемо , да е нашѣ
 Вождъ ядовао у Земуну , видеѣи Леон-
 шѣа и Недобу све заедно , у великомѣ
 веселью , радости , и восхищенію , коли-
 ко да су задобыли едно Царство . И Ле-
 оншѣе себе е хощео у Земуну ономѣ
 Пращипелснѣву явиши за турскога под-
 данника , и да му даду у Влашку пас-
 портѣ , или у Београдѣ обратио меѣу
 Турке . — А Недоба е его совѣпо-
 вео и молио га , да молѣи , зашто бы от-
 крыласе явно издаѣа , о којой савѣ е На-
 родѣ говоріо , и сва Нѣмачка Господа у
 Земуну Митрополѣша и Недобу смат-
 рали су , како годѣ Агенше Безыроге , и
 соблаѣзновали нашоѣ жернѣви . како изда-
 ни бисмо Гощѣ вишу жалость узна-
 лиско нашега Вожда : онѣ е хощѣо на
 своемѣ спрощку послати чрезѣ Курѣра ,
 молбу Цару АЛЕКСАНДРУ у Тенлице ,
 Главну Квартиру Русску ; а Недоба
 нѣе согласіосе , да и тко другѣй поѣе до
 Цара , кромѣ Леоншѣа Митрополѣша ,
 и Ёнкіѣа Секретара . Тако то несогла-
 сіе Недобнико , за Нарочнога посла-
 ни , продолжавалосе е до окончаніа Ка-
 рашѣина ; а по окончанію нега , било е

забранѣно Вожду нашему, и свѣскѣ Чиновникомѣ, а у числу нѣхѣ и Леонидію Миширополішу, ошѣ Правителства Нѣмачкогѣ, за границу иѣи. Тако се е продолжавала посылка Нарочнога кѣ Царю, по преправы нѣиховой у Зекуиѣ, 40. данѣ; кадѣ найпослѣ Не до ба едѣна осмѣлисе послаши Чиновника Сомиѣа за Курѣра, подѣ присегомѣ „ да неѣнишша явити у Русской Главной Кварширы, ако га узпытаю, како е Сербіа пала, кромѣ да каже, да нѣско могаи выше держашисе ошѣ силе турске, и да прибави казати неке недостатке, за кое смо морали ошѣ непріятеля пораженіи быти! —

МАТИ.

Коя е далша судьбина сына моего Георгіа, и оны, кои су тамо сѣ нѣмѣ?

СЫНЪ.

Нашѣ Вождѣ, и другіи Чиновници сѣ нѣмѣ, отправаѣни су у Руссію, и у Хотину у Бессарабіи пребываю. Леонидіе засѣно е у числу нѣхѣ, и носи име као нашѣ Сербскій Миширополішѣ. Чулисмо, како е писао у Новый Садѣ у Унгарію некіемѣ Герцыма, да Вождѣ и сви Чиновници подѣ иѣговомѣ рукомѣ живу
хва-

хвалисе и неку славу себи приписуе, а друге сзе уничтожава. —

МАТИ.

Дакле изданикѣ Митрополѣи на пле-
ћа кое знаде себи при столице приправи-
ти чрезѣ Не добу: да га Руссія покро-
вишеслѣзуе међу вама, и ако бысте се
были обдержали, да га кораче терпѣти
међу вама; а ако паднете, како сте и
пропали, то у Руссії да убѣжище има
и добрый прѣемѣ, на мѣсто Сибира;
наипосле остане ку шрећа столица у Тур-
ской топова на службу иѣгоу: ако бы
кадѣ хоще, може избѣћи изѣ Руссіе, и
међу Турке врашишисе живиши. — Но са-
да се чудимѣ и дивимѣ Божду, будући
находисе у Руссії, зашто Цару АЛЕК-
САНДРУ не яви ссу измѣну, оиѣ толи-
ко годниѣ приправляну за паденіе ваше?

СЫНЪ.

Зато башѣ, што е данасъ нашѣ Вождѣ
у Руссії, да га и самѣ Царѣ АЛЕК-
САНДЕРЪ, иѣга и друге Чиновнике, уз-
ныта, они сада не бы прошивѣ Не до-
бе и Леонѣиѣ осмѣлиласе ништа ка-
зати; ербо када е Вождѣ јоште био вла-
стѣникѣ међу нама, нееднократно доис-
шеніа на Не добу иѣсу имала уваже-
ніа.

нїя. Умѣо е Недоба и онда учинити каменъ претыханїя, а сада їошть больма, на такавѣ начинѣ, да Царску милость Вождѣ, и сви Чинovníцы, изѣ Недобниые руку прїимаю, и све што годѣ нѣховыхѣ дѣла до Цара иде, то мора преко Недобе и чрезѣ нѣгове руке прѣћи, и на нѣгову інформацію рѣшенїя Царска пзыћи. За шо принуждени су мучани. —

МАТИ.

Дакле какво е Вожду, и прочимѣ Сербомѣ, уживаѣње у Руссїи?

СЫНЪ.

Сва наца браћя Серби, кои чрезѣ Царске Генералѣ-Адютанте, Княза Волконскога, Чернишева, и Г. Дѣйстви-тельнаго Службеного Совѣтника Булгакова, прїимаю своя рѣшенїя, хвалесе на добромѣ прѣму, и на великой милости Цара АЛЕКСАНДРА; а што годѣ преко Недобе иде, то све несрећно за нашу браћю бývá: у свакомѣ су виду презрени. Ново е сама побѣда и окончанїе дѣла Недобниа, кой е сва возможна средства упошреблявао, за поддержати нашего явнога врага Леонтиа, или да међу нама онѣ остане прїоумѣрајући, или да

да всеконечно мы пропаднемо; како е най-после и было, и ено и сада довершусе съ нашими Велможака.

МАТИ.

Великога е достойно удивленія, како е Не до ба све што у пошта чинио, и може јошше чиниши! И да Руси еднога своего Чиновника, чрезъ коега су сердечно радили Сербскомъ Народу благодѣшествовати; а онъ моликии поводъ дао себе не любити отъ Народа, презирајући и запрајући срећю Народню, мерзећи на Народъ, не любећи и не поддржавајући, кромъ само едно духовно, нѣ сербско, и чино Народу враждебно лице; кой е извершио све свое зло дѣло, Цара своего благодашно найбреніе осуешио и налогъ изневѣрїо, и слѣдуе у шомъ и до данасъ; како, волимъ, да Руси шакеога своего Чиновника обрашно Народу Сербскомъ слаше, и до данасъ не знаше..... ахъ! ово е предъ Богомъ плакаши и уздысани, како су сви Велможи Рускии могли быти преварени..... и чрезъ кога е Не до ба могао успѣши, и наклаина своя дѣла тако загладиши, да жершва и невинна кровь Народа едногъ, којой е онъ причина, толико оснана у дубокомъ молчанію? Турци знаду, Иѣм-

Г

цы

цы знаду, да и многѣи Русси; а Царь АЛЕКСАНДЕРЪ да ѣошть не може дознати ништа о шому — е ли шо могуће!

С Ы Н Ъ .

Недоба се е умѣо кодѣ много Чиновникѣ улагати; а особито кодѣ Графа Капо-д'ѣстрѣе себе успѣо препоручити, и доброга човека, шшо сви люди говоре, знао превариши и обсѣнати. И на мѣсто шшо бы Недоба морао бити жестоко казнѣнѣ, а онѣ Царску милость и награжденіе прѣима. — Ево како е на овомѣ свѣшту чудно живити: Читавый Народѣ пропада и спрада, а два яена измѣнника нѣгова ужикаю доброхошнела нѣку и пря недюга Пара милость!!!

М А Т И .

Кажн ми, е ли выще Чиновника Русскіе было при Не до бы, када су избѣгли и Вожда прѣманили?

С Ы Н Ъ .

Есть быо Коллежскій Ассессорѣ Сумо Орловнѣ при Не до бы, и Русскій Пенсїонерѣ Архимандрїнѣ Смурѣдонѣ Фѣлїпповнѣ, и Капетанѣ Есодоровнѣ. Но они су, Майко, своему Роду всома предани были, и о паденїю нашемѣ срдеч-

дечно соболѣзновали; и тако смо чули, ако бы испивну узговорили, могли бы и они онѣ Не добине лажи спирадати, како и прочіи другіи.

Мене, Майко, овде жалость и туга обузымалѣ: явіо самъ ти и показао почешакѣ и свершешакѣ издзе и наденія нашего, по самому мѣрилу живе пспиние. Я самъ опредѣлюсе изѣ младоспимое на услугу Роду моему, и у саданнѣмѣ вѣку, у ономѣ великомѣ колообращенію Свѣта, старавосамсе што выше искуснии тайноспи, сѣ коима се воде судьбине Народа. Не бы ми суѣсно за дуго у оној сладкой услуги слѣдовать; но напредовани, на svakій добрый ожидаемый случай, у предузеломѣ искусспизу, у шоме ми нипко не може препяиспновани. И за болѣ у томѣ успѣти, памѣранѣ самъ сада отправишисе, Майко моя, по суши и по волнамѣ морскимѣ, до тихіе сселенія, онѣ куда ћу у молчанію и у замышлѣнности дубокой чекати, да видимѣ данѣ лучезарнога сїянїя. Да видимѣ, да Восточно Небо зажарисе, блѣда студена Луна да зађе, а у великолѣпїю своемѣ да пошло Сунце изнѣ, черне облачине изподѣ веселе ведроспїи да разнесе и разпе, и крепшовидно да озари и ожизоспвори луло-

ко замерзле любиме негда свое и Прѣдѣле и Народѣ; да Сѣверна Заря появи-се на Орїзонту Сербскомѣ, и благошворными зраками своими да убави и облиста густе померчине дугіе нашіе нѣтъ; Огнище угасло Сербско да возгорісе неугасимымѣ пламеномѣ; изѣ правомѣ заращенныя развалина своѣ да воскресну Свѣтїи Храмови наши, и у нѣма свѣтїи-нике да ужеже молнія чисте науке и челоуколюбїа Хрістова; накопѣтъ после толико сношїна годинѣ, да ты мила Майко, чрезѣ нѣжну любовь и покоѣнїе соединородне ти Руссіе, опѣтъ и на вѣчно будешь благополучна Майка наша Сербїа, и мы благополучнїи Сынови твои Сербїи. О! мы имамо правдѣ тому надашисе опѣтъ нѣтъ, за засвѣдѣшествованно наше къ нѣмой усердїе и преданностѣ; како што и природопобудителну дужностѣ имамо, быти нѣмой усердни и предани, и по роду, и по ѣзыку, и по вѣры.

МАТИ.

Сыне любезный! бѣдно ли ти е состоянїе Царствѣа и Народѣа на овомѣ свѣту! Кадѣ когѣа сва совокупна сила и крайнѣ вытежство сломисе и падне опѣтъ прошивобореѣсѣе яче силѣ, шомѣ се види доволный узрокѣ; была вѣ прочемѣ прав-
да

да сѣ кое хоће стране: Но кадѣ и найоб-
ширниѣ Державство и наймногочисленни
Народѣ стермоглави и поспрада чрезѣ не-
колика, или другда чрезѣ единогодиногѣ
човека: о! ово е плачевно предѣ Богомѣ
и предѣ людма! А кому е могуће избѣ-
ѣи такоу пропасть, прошивѣ кое сва
нѣгова сила, све мужество, и сва бо-
дренносѣ не ползуе и не валя ништа?
Изѣ овога всеобщаго ужаса раѣясе дуж-
ность и правѣ Народовѣ, по коему они е-
данѣ другога велике злодѣе обычаваю пра-
восудію предавати. Сыне мой! докле ѣе
томе правосудію ругати се врази наши?
и хоће ли мени, за крваву смертоносу
шпешу кою чрезѣ нѣихово злодѣйство,
дашиме каква предѣ свѣтомѣ замѣна?
Злодѣйство е нѣихово доказано; а слу-
шай Сыне! су мало рѣчій. шпо ѣу ти
реѣи, можесе на нѣихѣ служба и ссужда-
ніе загромогласиши. Леонтиѣ Митро-
полѣи успѣо е злоковарно меѣу вама на-
ходеѣегасе Агенша Царева сердце оядо-
виши, и прошивѣ нахѣренія Царева, на
васѣ вооружати. На мѣсто што бы Ле-
онтиѣ зашо опѣ Русскога Началства, мо-
гао быти гонимѣ, или ако ни за шпо
друго, а оно за совѣтиѣ, што е вама
приподавао, не повѣрваши себе Руссы-
ма; сиѣ е умѣо сѣе то сѣ интригама
Г 3 чрезѣ

чрезъ посредство истога Агента загла-
дѣли, и вама безбрижно вратѣ ломиши.
Прско све ваше услуге и неограниченне
преданноши, А с о н т і ю было с выше
тѣговано, него всему Народу и Вожду —
Народу, на кога и друге державе мерзе
и пригиѣтаваю га за приверженность сво-
имѣ единоплеменнымѣ и единовѣрнымѣ.
По тому вы нѣстѣ никако своего пред-
мѣта добру концу надати се могли. Из-
мѣну Ле о н т і а Митрополіа и нѣгова
орудіа Н е с д о б е, у сво време ннѣхова
быѣя меѣу вама, и ннѣхово погано несп-
ократно дѣло за уприснастиши васѣ, до-
вольно освѣдсчава предѣцѣлымѣ свѣшномѣ
ннѣхово последнѣ еладанье, сѣ коимѣ су
уприснастиши и на жертву дали Народѣ.
Да не бы они ради были угасиши огни-
шис Народнѣ, не бы Народа побунява-
ли, и свакогѣ средства изыскивали бы-
ли, да се кѣ бѣгшву окрене — Народа,
кой се е рѣшѣо было изкупиши себе кер-
слю своимѣ опѣ жертве присоединявши
десетогодишнѣ пруде свое сѣ крайнимѣ
усиленіемѣ; кой е цело послѣднѣ лѣто у
люте бинше себе пустѣо и усиѣшно оппорѣ
давао до комадѣ есени кпшогитѣ, и до да-
на сногѣ — опѣ давна А с о н т і ю п Н е-
добы желаемогѣ дана — када су они у-
спѣли Вожда Народня украсиши и сѣ прева-
ромѣ

ромъ превести. Леонтије и Недоба, ако бы по одной шокмо искры челоуѣколюбїя были Сербскому Народу колико толико добра мыслили, и не бы были явнии врази Народни; или само кадѣ бы у равнодушїю были держалисе, сматраюћи паденїе Народнѣ као избавленїе, или избавленїе као паденїе; у такомъ случаю, они себе могли обезопасити сѣ однимъ малымъ перевозомъ, ако су се могли шпаша бояти, имаюћи готовъ перевозъ на свое расположенїе, коимъ бы могли у свако време, када бы хотѣли, преско Дунава у Нѣмачку спрану превезтисе безъ сваке опасности: а не Народъ и войску бунити, и главу Народию премакивати. Ово е една явна издая, коїой не има никаква вида на свѣту да може кѣ оправданїю служити измѣнникомъ, развѣ предъ онымъ, кой бы по каквой поддой слабосили хотѣо судити и мыслити. Запо Сыне мой! твердо видѣти я, да до садѣ Царь АЛЕКСАНДЕРЪ не зна ништа и браћя Русси о томе, да е нѣгово добро намѣренїе у зло и на гибель Народа Сербскогъ окренуто и употреблено чрезъ нѣгова Агента; завѣщавамъ тебе сѣ задолженимъ маскомъ Матернимъ, да сеи вопросе мое и отговоре твое, опѣ почетка до свершенїа издаси и паденїа Народнѣ, оци-

описеши, и Светымъ Царскимъ Рукамъ
уинуиши, да Онъ све прочиша, да се о-
помене пролите крви наше Хрїстіанске
и жертве Сербске Народнѣ . Када ино-
племєнне Народе помаже и своимъ вєлмо-
гимъ крыломъ покровителєспвує, нека ни
мене жалостне Майке Сербїє не забора-
ви, да не невѣрнїи гнѣче и даве. Сво-
имъ Сербомъ нека пошила Чїновнике Рус-
се природне столпове, кои неће за ника-
кво благо изневѣрити своего Цара, и На-
родъ продаши; како ни Сербїи неће ни-
када издати свое миле браће Русса . О-
во ти завѣщанїє оставлямъ за Хрїсті-
анскогъ нашего Цара . — А мѣимъ свѣемъ
Сыновїма Сербомъ оставлямъ на вечный
аманетъ за Сербскога пзданика Лєон-
тїа Митрополїта, и нѣговога друга
Осодора Недобу, да у данѣ 21. Сеп-
тембра, кадъ су слѣдѣ Вождя према-
мили и изъ Београда избѣгли, сваке го-
дине јавно при Божєшвенной Літургїи
проклинаю и подъ анаѣему ставляю Лє-
онтїа и Недобу: како нишо неверно-
га Мазпу браћя Руси проклинаю, кой
є Великого Цара ПЕТРА пздао и сву
Руссію . Сыне! да испунишь заклєтву
Матєрїну .

СЫНЪ .

СЫНЪ.

Мѣла моя Майко! вопль твой, кой
е вѣть предъ Бога узышао, узыѣиѣ и
предъ Цара сѣдеѣгѣ на найвышшемъ
Престолу земскомъ.

**Любопытнымъ о происхожденію
овога Списанія.**

У Митрополиѣ Ферфурѣа 17. 1815.
(Получено у Мѣшками 12. Маѣа)

Высокоученныи Господинъ Соларійъ
здравспібуите на многая лѣта!

Ако васъ я не познаемъ, него за васъ
добро по чувенію знадемъ; зато мало дѣ-
ло съ овимъ на васъ упућявамъ, коеміе
сада при паденію Сербіе на овомъ краю
до мене руку дошло. Молимъ васъ, да-
бисшега дали штампати утои штампа-
ри, за любовь своего рода; и кадга на-
штампаше, молимъ васъ да и мени пошлѣ-
те неколько комада. Остаемъ васъ по-
здравляюћи са svakимъ почитаніемъ.

Вашъ слуга
Живко Скиппірогеніъ.

**СРБИЈЕ ЖАЛОСНО ПОНОВНО
ПОРОБЉЕЊЕ 1813. ГОДИНЕ:
ЗАШТО И КАКО?**

Издавачи

ЈП Службени гласник, Београд
Музеј рудничко-таковског краја, Горњи Милановац

Уредници

Слободан Гавриловић
Милојко Кнежевић

Приређивач

Борисав Челиковић

*Превод и редакција
са славеносрпског језика*

Миљенка Витезовић

Појовор

Милован Витезовић

**СРБИЈЕ ЖАЛОСНО
поновно поробљење
1813. године:
ЗАШТО И КАКО?**

**У разговору поробљене МАТЕРЕ
с рођеним јединим сином својим,
којему оставља последње своје
ЗАВЕШТАЊЕ**

**С одобрењем
Цесаро-краљевске цензуре**

**У Венецији, 1815. године
Пан Теодосије**

**Превод и редакција
са славеносрпског језика
Миљенка Витезовић**

*Заклепа се Земља Рају
да се сваке ѿајне знају.*

Народна пословица

МАТИ Ах, жалосна ја, после десетогодишег правед-
СРБИЈА: ног и успешног рата, наједанпут упропашћена
Србија! За незаборавну свету слободу, за сло-
боду у којој ће као часни људи моћи да живе
толики синови моји; једнородни Срби и из
околних земаља, Босне, Херцеговине, Црне
Горе и сестре моје Бугарске, у помоћ долажа-
ху; устајући против тиранина, приносише се-
бе драговољно на крвави жртвеник грознога
Марса: десетогодишња грмљавина победоно-
снога оружја храбро се пробијала до краја за-
пада, југа, истока и севера, сви човекољупци
обзираху се с великодушним радовањем на мо-
је избављење; највећег на свету царства цар,
при том једноплемен и једноверан са мном, у
милостиво покровитељство своје беше узео
наду моју; и кад учини да боре лица мојега, по-
тамнелог од толиких стотина година, почеше
сјајне зраке некадашњег лика мојега одавати
– и кад нада моја беше у самом окончању де-
ла... ах, љута судбина или подвале злих анђела
– напротив – шта закључише?! Може ли ко од
вас, о синови моји, пре него што ме тиранин
сасвим удави и пре него што смртно заспи
памет ваша, а који сте још живи у недрима мо-
јим, или који се, прежалосној мајци, потуцате
од немила до недрага, може ли ме ко истини-
то извести како рођени син мој, а брат ваш

Георгије, напусти без икаквог боја храбре наше градове и пограничне шанчеве, остави матер своју Србију, без крајње нужде, упропашћену, пребеже неславно у Немачку – и како се овакав гроб изненада мени отвори? Нека све знам ја, нека зна свет! Казујте!

СИН С растрзаним срцем и у језеро суза утопљеним
СРБИН: очима, ја ћу, мајко, волећи те колико и сваки други син твој; од почетка устанка твојега све време у боју бејаш, служећи те синовски верно и радо; ја ћу ти истинито, све што је у знању мојем, казати: за памћење нама, као занимљивост другима, о поновном поробљавању твојем, поробљавању народа једнога – јер, присетимо се, после четири стотине година и Срби су један европски, а не мален народ. Ја сам спреман да одговарам на питања твоја, мајко! Питај!

МАТИ: Кажи ми, сине мој! Који зао час принуди Георгија мојега на бекство? Можда га не послуша војска, или пак недостатак праха и олова, хране, осујети храброст вашу, или вас превелики број непријатељске војске угуши; без неког великог разлога он своју матер Србију не би оставио, до последњег бојног града и шанца и до последње капи крви!

СИН: Мајко моја! Ми нисмо ни пошли у одлучујући бој, нити је наша војска изгинула. Праха и олова имали смо у свим градовима и шанчевима; много година могосмо се бранити и од непријатеља штитити их. Хлебом особито, ти си нас из утробе своје обилно хранила; ни у томе никакве нужде нисмо имали. Дух храбрости

синови твоји нису били изгубили, и све је једнодушно ка јуначком боју кипело, ка одбрани своје миле матере и слободе. Цело лето 1813. године и део јесени на свим пунктовима успешно отпор давамо, а како син твој Георгије пребеже у Немачку земљу – свако се учуди; и тако ми остадосмо тело без главе, уђе страх у народ, остависмо топове, градове, шанчеве пуне хране, праха и олова, разбежасмо се куд који, од немила до недрага.

МАТИ: Сине мој! Ово је за мене много недоумица, па и ужасно; ја не знам како о Георгију да мислим; кажи ми што поиздаље о понашању његову, ја га још не смем осудити, а не могу ни оправдања имати. Зар је устанка мога виновник такође виновник и пада мојега? Ко је крив за пропаст моју? Све да ми поменеш, сине; говори!

СИН: Познато је, како је у тешкој невољи 1803. године, против нечовечних тлачитеља Турака, непослушника цару своме, којима ни сам цар не могаше ништа учинити, син твој, храбри Георгије, са мало наше браће војевати започео, а све више на̑с придружило се било у прогону варвара. Познато је, како их ми, под руководством његовим, успешно разбијасмо, и из груди твојих, мајко, поистребисмо. Но, још од онога доба кад преостале Турке у градове позатварасмо, везир и дахије из Београда поручиваше нам да се умиримо с њима, да ће они Турке злочинце казнити (где ми њиховој речи не могосмо поверовати, будући да смо толико пута били преварени, а наши кнезови и многа браћа од њих посечена), од тога доба, дакле,

као што витез наш Георгије у отвореном великом рату с Турцима и у највећим опасностима током десет година никада своје првобитно понашање није изменио, тако се, с његовим јунаштвом и успехом, заједно и упоредо, залегла и расла, у мраку, отровна једна аждаја која је, укратко речено, све десетогодишње наше муке и труде успела најпосле поништити и твоју, мајко, крваво изборену слободу прождерати.

МАТИ: Откриј ми, сине, за проклету ту аждају! Почни од онога срећног и, како разумем, у исти мах несрећног доба, кад први пут Турци хтедоше да се мире с вама и одреде срећу матере ваше Србије. На какве услове мира вас Турци позиваху и кога вам везир и дахије из Београда послаше на договоре?

СИН: Нама је понајвише слат наш митрополит Леонтије.

МАТИ: Зар је ваш архипастир за све оно време међу Турцима, непослушницима цара својега, живео?

СИН: Јесте, мајко, све док није видео да Турци морају бити поражени од нас.

МАТИ: Што је митрополит, као ваш архипастир, предлагао вама од турске стране?

СИН: Да се Турцима покоримо и предамо.

МАТИ: Би ли добро било да сте га послушали?

СИН: Ко би себе хајдуцима, одметницима свога цара могао поверити?

МАТИ: Зашто вас је митрополит тако саветовао?

СИН: За своју сопствену корист. Њему су везир и дахије били обећали: што год зажели и затражи – даће му ако њихов налог испуни. И то ти је, мајко, она љута аждаја о којој ћеш, све по реду, чути.

МАТИ: Будући да је он ваш хришћански архипастир, морао вас је боље саветовати, с вама зло и добро делити и вама веран бити.

СИН: Он јесте био наш архипастир, наше вероисповести, но, он није твој син Србин, нити си га ти родила. Турци међу нас шаљу владике Грке, такве, који на̑с, хришћане, за своју личну корист продају Турцима и Мухамеду, особито цариградски Грци.

МАТИ: Како се митрополит од Турака одвојио и к вама прешао?

СИН: Од велике нужде и страха. Када ми добро Турке на све стране потукосмо и у градове затварасмо, он, видећи да ће Турци бити уништени, избеже к нама, с објашњењем да у својој пастви, с нама, жели добро и зло делити.

МАТИ: Како се он владао међу вама?

СИН: Веома опасно за нас. Тајно и поуздано, сазнали смо да је желео да не успемо у нашем подухвату. Он је, боравећи међу нама, преко Немачке Турцима у градове писао, а после из Цариграда од дивана турскога писма примао, настојећи да у народу посеје убеђење да се не бијемо против Турака.

МАТИ: Зашто сте га трпели међу собом?

СИН: Ти знаш, мајко! Владика, духовно лице, веома се поштује код нас; и да смо га на суд извели или прогнали, народ би се узбунио и наду своју изгубио, плашећи се да Бог више неће нашем оружју помагати.

МАТИ: Је ли он одавно из Цариграда за вашег архијереја послан к вама?

СИН: Он је био код последњег митрополита, кога је везир у Београду задавио – био је много година његов протосинђел; покојни митрополит волео је овог Леонтија као своју душу и поверавао му све, као свом рођеном сину; он га је, уосталом, и произвео у протосинђела.

МАТИ: Зашто је везир удавио онога митрополита, добротвора овога другог?

СИН: Сви људи говоре, а казивали су верни Турци и миљеници везирова, да га је поменути митрополит Леонтије набедио код везира како је веома богат и хришћанима наклоњен. Везир, пак, према Леонтијевим измишљотинама, затвори у тамницу покојног митрополита, а њега посла у Цариград, к својој Порти, с препоруком да заповеде патријарху да га произведе у чин архијереја и потом у Београд врате. Патријарх се не сагласи с тим да другог произведе у виши чин све док је жив тадашњи митрополит; Леонтије се из Цариграда врати у Београд к везиру и каза му патријархов одговор; везир одмах заповеди да се митрополит задави, а Леонтија опет посла у Цариград с извештајем цареву дивану о смрти митрополитовој. Тако патријарх рукоположи Леонтија за митрополита

и у Београд га посла; он, пак, са задовољством заседе у отету крваву резиденцију свога добротора. Ево почетка Леонтијевог у хришћанском архипастирству!

МАТИ: О сине мој! Какав чудан тровач је живео међу вама!

СИН: Ми смо веома погрешили што смо га примили, објавили га народу као архијереја, много добра му учинили и части указали, а све да га својим добрим срцем убедимо да он нама добро жели и веран нам буде; тако да и остала браћа, поштени Грци, могу о нама добро да мисле и добро желе; него, у томе смо се љуто преварили и змију у нашим недрима грејали.

МАТИ: Јесте ли ви уређење и право неко у народу завели кад је митрополит међу вас избегао?

СИН: Ми смо, мајко, Правитељствујушчи совјет народни били установили уз помоћ учених људи, наше браће Срба, који су свет прошли и учили, па своја места и службе оставили и из привржености своје роду дошли к нама; они су засновали корен управљања нашега и унутрашње уређење, онако како и други европски народи уживају и напредују према одредбама правнога поретка. Ми, без знања, без учене браће своје, нисмо знали да установимо и руководимо овим народним добром.

МАТИ: Јесте ли ви, сложно, овим народним добром руководили и учену браћу своју слушали и ценили?

СИН: Ми смо сви у томе неко време једнодушни и сложни били; само се митрополит Леонтије

тудио да, иза леђа, ону уредбу омрази, и учену нашу браћу Србе с нама посвађа; и неке од наше браће већ је био уверио и отровао својим духом да Правитељство и Совјет народни није потребан као ни учени људи међу нама; и овакве речи беше у народ посејао: да немају за кога да се боре, да је боље да се Турцима предају, те зашто су дошли јеретици, учени људи, који у Бога не верују?

МАТИ: Зашто је митрополит вашу браћу, учене људе, толико мрзео?

СИН: Ето зашто, мајко! Ма колико год да је наша храброст непријатеља поражавала, ми се без Правитељства не бисмо могли одржати. Дакле, митрополит је зато настојао да то уништи и испуни турски налог да учену нашу браћу удаљи од нас.

МАТИ: Кад сте Совјет установили, зар нисте могли да митрополиту границе положите, да се не меша у народна дела или да му, као издајнику, судите?

СИН: Мајко моја! Тегобама прилика и времена, и велики цар и кнезови каткада се покоравају и трпе; тако смо и ми морали њега да трпимо. Имао је доста новца и просипао га је у народ као песак; и као духовно лице добијао је део за себе.

МАТИ: У Совјету, у почетку, о чему сте се највише договарали?

СИН: Од кога ћемо помоћ тражити и коме ћемо се искрено поверити.

МАТИ: Од кога сте били намеравали да тражите помоћ и себе да поверите?

СИН: На почетку нашег устанка, од нашега суседа, милостивога цара Франца, под чијим жезлом живи у благостању неколико милиона наше браће уживајући сва људска права, имали смо добру помоћ и подршку у нашим потребама; стицајем ондашњих околности и према самој природи тих прилика, просудили смо да никоме другоме не можемо себе искреније и поузданије поверити до једноплеменој и једноверној Русији. Тако ми, као прости људи, просудисмо; а и учена браћа наша, као деловође наше, саветоваше нам да нигде не можемо бити срећнији и безбеднији него у савезу са једноплеменом и једноверном Русијом; стога чврсто закључисмо да се ње држимо и помоћ од ње молимо.

МАТИ: Јесте ли сви сложни били у тим намерама?

СИН: Сви ми Срби, мајко, једнодушно смо тако мислили – осим митрополита Леонтија. Није смео да нам говори јавно, него тајно, преко трећег лица да он „не налази за добро споразум са Русима, јер ће Руси преварити Србе, као што је Орлов у Грчкој преварио Мореју и њу на жртву Турцима оставио”. Ово су биле митрополитове речи против Руса.

МАТИ: Посласте ли ви тада депутате у Русију?

СИН: Послали смо; и по одласку наших депутата султан турски нам је слао понуде да се примиримо, да ће нам дати наша права с којима

ћемо убудуће слободу уживати и да ће нас од насиља својих непослушника бранити; да већ једном прекинемо трогодишњу борбу, да смо, рече, његове непослушнике довољно казнили.

МАТИ: Што сте ви на то одговорили султану?

СИН: Ми смо време којекако продужили и послали султану депутате да против његове воље нећемо поступати; међутим, чекали смо одговор од наших депутата из Русије.

МАТИ: Какав одговор су вам депутати из Русије послали, или донели?

СИН: Депутати су нам из Русије донели одговор да ће ускоро почети рат с Турцима и да ће се нама свака помоћ дати; да себе не поверавамо султану, да ће Русија уз помоћ својега оружја будућност наше среће и независности од Турака обезбедити за вечност; к свему томе, да ће нам послати једног свог чиновника, у чије руковођење и упутства можемо имати поверење.

МАТИ: Је ли прошло много времена до појаве рата између Русије и Капије (Порте) отоманске?

СИН: За кратко време букну рат и Руси завладаше Бесарабијом, уђоше у Молдавију и Влашку а на Дунав код Кладова и Брзе Паланке храбри генерал Исајев са делом своје војске дође у помоћ нашој војсци и на Штубику, на нашој страни, војску видинскога везира од двадесет хиљада војника, заједно са нашим храбрим братом Миленком и његовом војском која је била спрам везира, разбише потпуно. То је било 1807. године. У међувремену, Руси бежу у Београд

послали свога агента, државнога саветника Родофиникина, којега су синови твоји, мајко, с неописивом радошћу примили, кличући: Нека живи наш свемилостиви заштитник, хришћански велики цар Александар! Нека живи његов генерал Родофиникин, наш премили гост!

МАТИ: Јесте ли се ви са својим милим гостом добро опходили?

СИН: Ми смо се према њему тако опходили да смо тебе, мајко, као и себе, неограничено поверили његовим наређењима и упутствима. При том, известисмо га у вези са митрополитом Леонтијем: да је веома опасан човек, да му не верује и да га се чува као живе ватре; а своје тајне послове које ће с нама имати, њему да не открива, јер, ако му што каже, то ће преко њега и наши непријатељи Турци знати. А код свих осталих синова твојих Срба, наћи ће срце и душу руску и једнодушну.

МАТИ: Је ли између вас и Родофиникина залог љубави трајао вечно?

СИН: После неког времена приметисмо да Родофиникин с нама хладније поступа, па и неповерљиво.

МАТИ: Јесте ли могли изнаћи узрок за ту његову промену?

СИН: Кад смо приметили промену код Родофиникина, забринусмо се и у жалост западосмо. Дању и ноћу бесмо обузети размишљањем како да дознамо откуд та његова промена према нама; тако сазнадосмо да митрополит Леонтије ноћу

код Родофиникина доходи, улази и излази на нека мала врата, а не на она кроз која смо обично сви ми улазили и излазили. Сазнадо-смо, такође, како је митрополит успео да нађе пут којим ће се увући код Родофиникина и пријатељство задобити, те да му он верује све што му Леонтије говори.

МАТИ: Како је митрополит Леонтије успео Родофиникина отровати против вас?

СИН: У Београду беху живели неки трговци Грци, које је Родофиникин веома волео и преко којих је митрополит успео да Родофиникина на своју страну превари, да њему све верује.

МАТИ: Како је митрополит успео да вас набеди код Родофиникина?

СИН: Мајко моја! Митрополитово дело понајвише је била ова брига: знајући да ми без учених људи нисмо могли никакав поредак у народу завести, он се старао да у народу посеје сумњу како „учени људи нису за нас, јер у Бога не верују”; тако је успео и да Родофиникина увери да су приврженији иноплеменом двору неголи руском и да ми, такође, с Родофиникином притворно и дволично поступамо зато што је Грк, као и да намеравамо затражити од цара другог чиновника.

МАТИ: Како је Родофиникин могао веровати трговцима Грцима и Леонтију више него вама, народу?

СИН: Зато што је Грк, успели су да га окрену против нас; да је био рођени Рус, не би смели ништа да помену против нас.

МАТИ: Дакле, како сте се понели и шта сте чинили?

СИН: Било је веома тешко. Пре него што смо приметили да је Родофиникин отрован против нас, радили смо и писали према његовим упутствима; то је служило његовој подлости, да потврди своје пријаве које је писао у Главни војни квартир (стан) да и главнокомандујући може мислити против нас, као и остали Руси, онако како је желео наш митрополит Леонтије.

МАТИ: Како сте се владали и шта сте чинили у тим приликама?

СИН: Опет смо се трудили да Родофиникинову љубав заслужимо и уверимо га у нашу искреност. Своја простосрдачна осећања према њему излили смо чак и у стиховима које смо у Београду, на Нову 1808. годину њему, као и самом Господару сачинили и који су после штампани у Венецији. Уз то, посласмо и наше депутате у Главни војни стан фелдмаршалу кнезу Прозоровском и у Петроград цару Александру, да се препоручимо његовој царској милости и покровитељству.

МАТИ: Шта су вам депутати јавили из Главног војног стана?

СИН: Наши депутати су нам писали да их је фелдмаршал кнез Прозоровски веома хладно примио и опходио се с њима као туђинцима; на исти начин поступали су и сви у његовом окружењу; у њих се преко Родофиникина увукао и уселио дух митрополита Леонтија и у њиховом обраћању нашим депутатима примећивало

се велико неповерење: сваку реч тумачили су двојако; првобитно понашање и поверење руско беху сасвим ишчезли.

МАТИ: А депутати, јесу ли се у Петроград упутили из Главног војног стана?

СИН: Ни у томе нисмо могли успети. Кнез Прозоровски је из Јаша 8. марта 1808. године, писмом под бројем 326, известио нашега вожда и Совјет: да смо посредовањем и старатељством његовим и ми, Срби, укључени у примирје с Портом до коначног мира између Русије и Порте отоманске у којем свемилостиви господар неће оставити Србе без личне своје пажње и старања о обезбеђењу будуће наше судбине; да смо дужни да останемо мирни и у свим пословима у вези са благостањем и потребама које се тичу народа српскога, са Родофиникином да се саветујемо и његове савете следимо, и да он не налази потребним слање депутата пред лице господара императора; ово је био одговор Прозоровскога.

МАТИ: Јесу ли депутати код њега остали?

СИН: Један депутат је остао у Главном војном стану, а други се вратио к нама (један наш учени брат) и у Совјету нашем одржао овај говор: „Ја сам онај који је још у Смедереву, када смо Совјет правитељства установили, своје мишљење изнео да, ако се Русије не будемо чврсто држали и замолили је да буде наша подршка, ми ни са ким другим нећемо моћи да поставимо добар основ нашега дома нити ћемо себе обезбедити. Сви се можете присетити ових речи

које сам изговорио и којих сам се до сада чврсто држао. Но, отровни митрополит наш, Леонтије, преко свих наших напора и оданости наше према Русији, надвладао нас је и успео да нашу браћу Русе усмери на лажно мишљење о нама и да преко Родофиникина престану да маре за нас: и овај ланац, из Србије – из митрополитове гадне душе преко Родофиникиновога слабога срца – пружио се до Петрограда, а може бити да је свој корен пустио и у цареву срце. За сада се не може пресећи, него треба да се старамо о будућности народнога добра: јер, кад је наш непријатељ митрополит Леонтије успео Родофиникина да окрене на своју руку, а агенту цареву и главнокомандујући и сви Руси морају веровати – њему једном једином – више него свима нама... то за нас добра не може бити.”

МАТИ: Што сте ви закључили на његове речи?

СИН: На његове речи сви смо плакали у својој души, а њега посматрасмо као огорчена човека; старали смо се да свим могућим средствима уверимо Родофиникина – оно честито срце његово које се у почетку показало добро према нама – да опет буде онај наш Родофиникин и да Леонтија не слуша. И кад се понадасмо да ћемо успети у својој жељи, роди се у нашем дому друга несрећа; за помоћника Родофиникину дође колегијски саветник Недоба, који одмах, даноноћно, поче да ради са митрополитом и отворено показује негодовање према нашем поступању, нашим обичајима, нашем поретку, нашој љубави и оданости; ишчезну

сасвим и престаде Родофиникинова сарадња са нама. А с митрополитом пак, јавно, даноноћно, у народ бацаше ватру да се не покорава нашој управи; и на крају, посрећило им се да заваде нашу најславнију браћу, нашега вожда и господара Миленка и Петра Добрњца. На исти начин осудише и пензионисаног капетана Новокрштеног, који је из Русије дошао к нама пре Родофиникина, у бојеве с нама одлазио, толико пута рањен био, да се његове услуге нашем народу показаше и преко свих граница очекивања. Под изговором службе, Родофиникин га отпреми у Главни војни стан, главнокомандујући пак у Петроград, а из Петрограда послаше га у заточеништво, јер је нама био веран и одан, а митрополита није трпео. Ми смо молили главнокомандујућег да нам врати Новокрштенога, но он нам је на то одговорио да не може, јер се тако меша у духовне послове. Ево, види се да је важнији био неверник Леонтије и слуга код главнокомандујућег неголи ми сви Срби!

МАТИ: Кад већ нисте могли имати Родофиникина на својој страни, а Недоба међу вас као још гори отровник стиже, шта сте могли учинити?

СИН: Ништа нисмо могли учинити, једино што смо имали добру позорност на себе. Иза цариградских султанових посланика који су били код нас и тражили да од руског савеза одступимо, обећавајући да ће нам Порта сва права према нашој жељи дати и које смо ми већ послали назад с одговором да од Русије никада нећемо одступити, осташе њихови репови – неки владике

и друга духовна лица – и њих се у Београду беше много накупило, а све Грци, понајвише из Цариграда. Опажасмо њихова шапутања којекуда по угловима, против нашега Правитељства, а све с Недобом и нашим митрополитом удружени; сазнавши све то, као и да им из Цариграда често писма долазе, поразмислисмо и закључисмо да сва беспослена лица заједно са нашим митрополитом Леонтијем уведемо у једну лађу и пошаљемо низ Дунав преко границе судбини на провиђење; Родофиникину, потом, јавимо о томе; он се на то страшно окомио на нас, посебно је протестовао за нашег митрополита Леонтија у име цара Александра, јер он, рече, под царским покровитељством има да буде међу нама, те он не може да га прогна. Ми уважисмо само царско покровитељство над нашим неверником Леонтијем – а све друге преко границе отпависмо; међу њима је и владика Краљевић био: Родофиникин му даде новац за трошак и препоруку; он се отпави у Далмацију и код Француза добије службу да у Далмацији буде владика. Колико год је скитница Гркâ прошло и дошло међу нас, свакоме је Родофиникин дао плату, а на рачун тога да је на нас Србе потрошио. Постојаност и оданост нашу према Русији, истомишљеност и уређење нашега поретка, Родофиникин је на почетку боравка међу нама похваљивао и све нас браћом називао, а на крају, све врлине невернику митрополиту приписивао и високу руску управу уверавао да је међу нама једино Леонтије привржен Русији и да се само с њим може имати посла; нас Србе, варварима је називао...

МАТИ: Како је Родофиникин могао описати митрополита као преданог Русији, кад се митрополит противио било каквим вашим односима с Русијом и кад је тврдио да ће вас Руси преварити?

СИН: Зато што је Грк. Још више да ти кажем, мајко моја! Један руски чиновник, по презимену Каменски, донео нам је свето миро из Русије; тог младића, који нам донесе ту ствар, ми смо угостили колико год смо боље могли, обдаривши га једном сабљом сребром окованом. По свом одласку од нас, наше понашање и обичај наш описао је што је могао црње и дао да се штампа у Прусији! Ево, колико је Леонтије успео да више браће Руса виче против нас и њему да сведоче!

МАТИ: Када је примирје између Руса и Турака прекинуто?

СИН: Почетком 1809. године, наш депутат, који се налазио код кнеза Прозоровског, известио нас је да мира нема и да ће примирје ускоро бити прекинуто а рат с Турцима започети изнова; недуго после тога (у пролеће), Родофиникин у Совјету нашем прочита писмо главнокомандујућега да његова руска војска већ прелази преко Дунава у Бугарску; ми, пак, да ударимо са свих страна што скорије, а један корпус из Мале Влашке ка Видину доћи ће нам у помоћ; кад Родофиникин прочита писмо, смота га и стави у џеп.

МАТИ: Јесте ли Родофиникина послушали и ударили на Турке?

СИН: Ми смо, мајко, сви били спремни за бој и ударили смо са три стране: против Ниша од стране Румелије, против Босне и против Албаније; освојили смо Нови Пазар и Сјеницу; ту пећког пашу с албанском жестоком војском, наш вожд, који је заповедао својим делом војске, потпуно разби и сатера на Сјеничко поље; Пријепоље, град на реци Лиму, опколисмо и предње крило наше војске дође до Васојевића и саједини се с Брђанима и Црногорцима; кад – морасмо брже-боље да се повратимо на траг од Албаније и похитамо својој војсци, као помоћ, код Делиграда и на Каменици код Ниша.

МАТИ: Зашто је та војска од Албаније морала да похита у помоћ против Ниша?

СИН: Зато, што се у војсци, која је стајала против Ниша, старешине нису покоравали један другоме, јер је и ту било отровнога масла митрополита Леонтија – отровао их је својим отровом; а друго, турска војска је веома ојачала и толико се умножила да и пре него што је наша војска од Албаније пристигла у помоћ, Турци на наше шанчеве на Каменици код Ниша силно, на јуриш ударише и ту наше разбише; изгубисмо око три хиљаде војника, а остале узбише назад ка реци Морави, где им наш вожд дође у помоћ и постави се против непријатеља.

МАТИ: Зар је толика турска сила на вас навалила?

СИН: И она турска војска, која се у Бугарској против Руса борила, дошла је чак од Црног мора и дејствовала против нас.

МАТИ: Зар вам руска војска није дошла у помоћ?

СИН: Не само што нам није дошла у помоћ него ни Дунав нигде није била прешла – тако нас је известио наш депутат из Главнога војног стана. А већ је и било касно, ми смо с Турцима ступили у бојеве и сву њихову силу на себе навукли.

МАТИ: Јесте ли Родофиникина молили за помоћ?

СИН: Наш вожд му је из војске писао много пута, дајући му на знање да је и она турска војска, која је била против Руса на свим пунктовима на Дунаву, дошла на нас, и нека пише у Влашку главнокомандујућем да се Руси отпреме на Дунав и да нас растерете; такође, наш вожд је писао и депутату да све јави главнокомандујућем и моли за помоћ, да изврше диверзију оној војсци која је била против њих а сада је сва на нашој страни; да каже, такође, да смо на Родофиникинову реч на Турке ударили. Све то наш депутат јави, али и све залуду; кнез Прозоровски умре, други главнокомандујући су се смењивали; тако се цело пролеће и лето тукосмо са свом турском силом и отпор давасмо ми сами.

МАТИ: Шта вам је Родофиникин на то одговорио?

СИН: Родофиникин, Недоба и митрополит, у августу месецу, у Београду, договоре се тајно на бекство; и Недоба неку нашу браћу са породицама зовну да дођу увече с њима у шетњу – неки дођу, те од вечери до поноћи они шетаху – док их најпосле позове да проведу неко време на води; кад су били на половини Дунава повиче Недоба на кормилара да вози на немачку страну. Кад су се превезли, онда Недоба нашој браћи,

који нису знали, објави: „Ви сте с нама на моју реч дошли. Ваше куће, пуне имовине, остале су, ви ништа са собом нисте могли узети; будући да није било могуће да вам на оној страни саопштиме да Србија овај пут мора пропасти, а Турци у Београд стижу за два дана, немојте се нимало узнемиравати, вама ће наш цар сву вашу имовину и штету надокнадити.”

МАТИ: Колико је с Родофиникином било руских чиновника и како то да су вас сви тако сагласно оставили?

СИН: Били су: колегијски саветник Недоба, губернијски секретар Прокуровић и Лазар Павковић, родом из Далмације, који је добежао од Француза; колико је било гадно – цео Београд је од њега смрдео; својој нацији је на штету био а за шта му је Родофиникин издејствовао нижи официрски чин; они су живели у дому Родофиникина и с њим побегли. Стари наш, покојни, Доситеј Обрадовић и архимандрит Спиридон Филиповић, такође су живели заједно с Родофиникином у његовом дому, но Родофиникин је од ове двојице тајно побегао и они о његовом бекству ништа нису знали до сутрадан, кад су чули да је пребеглао на немачку страну.

МАТИ: Јесу ли Турци били прешли преко Мораве пре бекства митрополита Леонтија, Недобе и Родофиникина?

СИН: Турци јесу прешли Мораву около Ћуприје до Јагодине – раздаљине од 30 сати јахања од Београда; везир је с војском дошао на Петку, где

се Морава улива у Дунав; од Смедерева до везирова табора било је добрих 5 сати, а Мораву, на ону страну ка Смедереву, турска војска никада није била прешла; наше војске су стајале и браниле богазе (кланце).

МАТИ: Зашто побеже Родофиникин с Недобом и митрополитом?

СИН: Зато, да ми што пре пропаднемо. Јер, мајко, да су они били верне цареве слуге, могли су у Београду остати све до часа кад би Турци на једна врата у Београд – они би на друга ка Дунаву, тамо се у лађу укрцати и на немачку страну превести без сваке опасности; но, с том намером, да ми пропаднемо, владика Леонтије је успео да уз помоћ Недобе превари Родофиникина да испадне овако: када руски генерал побегне а с њиме и српски митрополит, онда ће народ скочити, убити нашега вожда, све нас поглаваре, и предати се Турцима; по свом бекству, управо је такве отровне трагове у Београду владика успео да остави преко својих истомешљеника: да побуне народ, па да бежи куда ко зна, јер Турци у Београд морају доћи и свом Србијом завладати, а Руси, пак, наводно, неће више никакву помоћ дати откако је Родофиникин пребегao.

МАТИ: Како сте ви после њиховог бекства могли народ утешити и охрабрити?

СИН: Наш вожд, после њихова бекства, стиже ускоро у Београд и народу београдском, који беше спреман да иде на Дунав, заповеди да се сви у свој дом врате и у својим домовима мирно живе, да се Турака нимало не боје и да се не обзиру

на бегунце који, како рече, да нису желели да Србија падне, не би ни бежали; и тако се сав народ утиша и свога вожда послуша. Наш вожд је непрестано, дању и ноћу, по народу ходио и њега и војску храбрио: да не обраћају пажњу на Родофиникиново бекство, јер ми још увек градове држимо у својим рукама, да смо цело пролеће и цело лето Турке одбијали, да нам сада преостаје само кишовита јесен када Турци морају бежати и тражити место где ће да презиме; тако је и било.

МАТИ: Кад је Родофиникин побегао с владиком, јесте ли писали Русима у Влашку?

СИН: Писали смо Русима у Влашку да смо по њиховој заповести на Турке ударили, а они, пак, свој турској сили допустили да крене да нас порази; ми, сиромаси, бранисмо се цело пролеће и лето, а они на наше молбе никакве помоћи не дадоше; најпосле, њихов агент Родофиникин избеже од нас без икакве потребе, само да ми што пре пропаднемо. Него, рекосмо, ако су наша браћа Руси прави хришћани, нека пређу Дунав на турску страну – ми смо још увек ту, живи – да нам олакшају турску силу.

МАТИ: Најпосле, какву сте помоћ добили?

СИН: Кнез Багратион је у јесен отпремио војску на Дунав у Бугарску; Турци, који чак од Рушчука и Шумне дођоше против нас с великим везиром, морали су поћи да бране тај крај – нама је одмах лакнуло. И тако, 1809. године остадосмо спасени – избависмо се гроба који нам се припремао.

МАТИ: Јесте ли могли истинито сазнати како је та ствар, план за ваш пад, учињена? У време окончања примирја између Руса и Турака сва руска војска је на Дунаву мирно стајала, а ви сте, по руском налогу преко Родофиникина, на Турке ударили и цело пролеће и лето војевали; Руси вам никакву помоћ нису дали; чак је и она турска војска, која је стајала против Руса, могла слободно напустити онај крај и кренути на вас да вас порази: то је ствар мутна и није чиста, ма како било; макар да је дошло и до промене војних планова, Руси нису морали допустити да сва турска сила крене на вас; да вас шест месеци непријатељ изнурава и поражава!

СИН: Истина је, мајко! То што су Руси извршили диверзију на крају лета ударивши на Турке, могли су учинити и почетком пролећа или лета; но, руководиоца овога дела и издаје, нашега митрополита Леонтија, ваљало би до вешала довући, па би, можебити, тада изашло дело на видело: његова лукавства и преписке које је водио са Цариградом у време примирја, колико је новаца примио од Порте да сву турску силу навали само на наша плећа, и уреди да нас њоме цело лето туче.

МАТИ: Куда су се Родофиникин, митрополит и остали упутили преко Немачке?

СИН: Они су преко Немачке пребегли у Влашку. А Родофиникин, дошавши к Русима заједно с Недобом и сазнавши да нас Турци нису победили и да смо издржали њихове интриге и жеље, није

могао ништа друго измислити у своју одбрану што је побегао од нас но да смо хтели да га убијемо, те је зато морао избећи; при томе је и другим бегунцима – нашој браћи – који су били с њим, обећавао златне горе, само да сведоче за њега. Није се Родофиникин, као ни Недоба, стидео да измисли такву ствар која никада не може бити истинита. Целом свету је познато да не само да ми Срби волимо и високо поштујемо руске чиновнике, него и обичне Русе; кад се коме деси да овуда путује, наша браћа их данима угошћавају; често у овом, иноплеменом царству, наши људи страдају од власти, али њих не издају. Целом свету је познато, а тиме су упозната и иноплемена царства да, и себе да продају, не би могла нашу приврженост и преданост купити да их волимо као што своју браћу обожавамо. Но, истина је: нужда закон мења; и Родофиникин је код наше браће Руса свашта морао измишљати како би покрио своју срамоту како га је турски калуђер Леонтије преварио и на танак лед довео. Ево још нешто: нису се Родофиникин и Недоба стидели да митрополита Леонтија и ону нашу преварену браћу бегунце означе као народне депутате и кнезу Багратиону их као такве представе у наше име! Та њихова преварантска депутација, сачињена од бегунаца, то јест митрополита Леонтија и осталих, писала је нама овамо отровна писма: да нам Руси неће помагати док не сменимо нашега вожда и Правитељствујушчи совјет, да пошаљемо другу депутацију која ће се сајединити с митрополитом Леонтијем и да та депутација донесе потписе свих наших

старешина како наш народ моли кнеза Багратиона да владiku Леонтија и Родофиникина поново пошаље к нама, јер, наводно, народ не може себе никоме другом поверити осим њима двојици.

МАТИ: Јесу ли они успели у свом отровном науму?

СИН: Они у народу нису никада могли успети, нити од нас, старешина, добити потписе против нашега вожда, као ни молбу да нам издајнике врате; међутим, чули смо да су они сами нека лажљива писма написали и од неке наше браће, која су још раније митрополитом заслепљена била, потписе добили да их подрже, па да се њихова издаја не открије у Главном војном стану.

МАТИ: Како су бегунци успели код кнеза Багратиона са својим планом?

СИН: Мајко моја! Они су своју интригу тако умели заштити и ушити да су кнеза Багратиона тако заслепили да је он бегунцима веровао све, а ништа нашим извештајима и депутатима правим, народним, које смо ми послали. На крају 1810. године, кад је кнез Багратион предвидео да дејствује против Турака, писао је нашем вожду и Совјету, додајући и „српском митрополиту” у наслову, што раније никада није писано, већ само нашем вожду и Совјету. У писму од 18. фебруара, број 164, из Краљева пише: да ће се с нама један корпус његове војске сајединити за дејствовање против Турака и бити нам у помоћи; да он Родофиникина, који је и пре међу нама био, шаље поново са свом

његовом свитом, да би нам препоручивао добре савете и пружао неопходна средства, како Правитељствујушчему совјету тако и народу српском и да сви ми треба да се према њему добро опходимо и ценимо га; да је, стицајем околности, а можда и самом незнаном судбином, народ српски претрпео током прошле године пораз од непријатеља који се ни на самом почетку није могао отклонити, а све због велике раздаљине и тешкоћа зарад којих више није било могуће изменити усвојени план војевања. Ево, из овога писма цео свет може видети како се виша власт може заслепити, а наши помагачи нама наше очигледне непријатеље наметати!

МАТИ: Ја сам у великој недоумици: кнез пише за ваш пораз од непријатеља „да се то није могло предвидети”, а они су вас преко Родофиникина позвали да ударите на Турке, као и да „због велике раздаљине није било могуће изменити усвојени план војевања”, а изменили су првобитан план и народ оставили да се жртвује – јер, диверзију, коју је кнез крајем лета извео ударивши на Турке у Бугарској, могуће је било извести и почетком лета и пролећа, како се сва турска сила не би слегла на вас. Такође, зашто вам оне чиновнике које ви не желите, силом намећу, и како то да три грчка лица, која су од вас побегла, уваже више неголи све Србе? А доиста, и они сами, да су поштени људи, на она места где их не трпе не би се наметали, тј. не би чинили интриге да опет дођу међу вас.

СИН: Кнежеву писму се и не треба чудити јер смо сазнали и ко га је сачинио: Недоба, уметајући препредене изговоре који су могли послужити да се пред нама оправдају за своје бекство; при том, пак, писмо је било написано на српском, може бити да Багратион није све ни разумео, а ако и јесте разумео, то је опет све намерно учињено као оправдање некоме за Родофиникина; уосталом, писати нама, простим људима, и не кошта много, знају они да ми Русима све верујемо, а сада се опет Родофиникин, Недоба и митрополит Леонтије силом намећу к нама, а да су поштени и честити чиновници, дали би оставку својој управи и стидели би се да поново дођу међу нас кад их ми не трпимо. Но, зло би било да се тиква изгуби а интриге и издаја се открију: они ће радије и стид претрпети само да у тајности остане њихово погано дело; јер, кад би други, рођени Рус, међу нас дошао, како смо ми то касније Багратиона не једном молили, то би се њихова дела открила. И зато су се старали да свуда камен спотицања убаце како ми у својим жељама не бисмо успели, да њихови смрдљиви трагови остају покривени и да се у наше дипломатске послове не меша нико осим њих.

МАТИ: И, да ли је дошла војска, и Родофиникин с Недобом и митрополитом Леонтијем, како је кнез јавио?

СИН: Ми смо кнезу одговорили да нашу браћу Русе молимо за помоћ и драге воље бисмо је од њих примили, те заједно с њима против непријатеља војевали, а митрополита Леонтија, Родофиникина, Недобу, нити било кога од њихове свите који

су као чиновници раније боравили међу нама, ми више не можемо да примимо. И после толико доказа с наше стране у вези са бегунцима, а којима се, на нашу жалост, не верује, ми бисмо, у случају да они ипак с војском на силу дођу, били принуђени да се војном руком заштитимо од својих непријатеља и издајника митрополита.

МАТИ: Шта вам је кнез на то одговорио?

СИН: Није прошло много времена, а Багратион оде из војске; његово место заузео је гроф Каменски, пешадијски генерал, те се тако план о војном дејствовању против Турака одужио; прошло је цело пролеће и половина лета кад је гроф Цукатов с једним корпусом дошао на нашу страну из Мале Влашке; наша војска, која је стајала на овој страни Дунава, удари заједно с њима на Турке у Брзој Паланци и на шанчеве по другим местима. Турке униште, саобраћај отворе и цео корпус руске војске, око седам хиљада, пређе, саједини се с нашом војском, опседну град Неготин и шанац Прахово; гроф Цукатов је после писао нашем војду да жели лично да се с њим види и разговара.

МАТИ: Да ли је вожд отишао код грофа Цукатова у Прахово?

СИН: Наш вожд је са задовољством отишао и видео се са грофом Цукатовом.

МАТИ: О чему је вожд разговарао са грофом?

СИН: Нашем војду гроф Цукатов је, у име грофа Каменскога, предлагао да опет примимо митрополита Леонтија и Недобу, да ће се они старати да заслуже наше поштовање.

МАТИ: Шта му је вожд одговорио на то?

СИН: Вожд је одговорио грофу да ће бегунцима, својој браћи Србима који су преварени, опростити, и да ће их у своја недра примити, а о Недоби и митрополиту Леонтију, који су отворени издајници, замоли вожд грофа да о њима не говори и не доводи их пред његове очи. И тако гроф Цукатов обећа вожду да ће писати грофу Каменском да опозове слање Недобе и митрополита. Међутим, Недоба и митрополит су све време боравили при поменутом корпусу, штавише, писма, кореспонденција између грофа и нас, сва су ишла преко Недобиних руку.

МАТИ: Како сте 1810. године окончали рат с Турцима?

СИН: Кад је наш вожд пошао назад к нама од генерала-мајора грофа Цукатова, вратио се уз Тимок с неколико стотина коњаника и на два места у шанчевима на Тимоку уништио Турке, тај крај од непријатеља ослободио и срећно приспео к нашој војсци у Ћуприју. После тога, гроф Цукатов је грофа Орурка отпремио уз Тимок да учини диверзију са хиљаду војника; гроф Орурк дође до утврђења Бања и то место на јуриш од непријатеља предобије и преда га у руке нашем гарнизону. Према добијеним инструкцијама, гроф Орурк реши да настави с напредовањем ка Неготину, но, у исто време од стране Босне, Албаније и Ниша ударе Турци на нас и нишки везир са двадесет хиљада војника дође на Крушевац. Наш вожд то јави грофу Цукатову и замоли га да нам пошаље помоћ; на исти начин замоли и грофа Орурка

да опозове свој план, да измени своје кретање, како би к нама у помоћ похитао на Варварин и Крушевац.

МАТИ: Да ли је гроф Орурк, преко заповести, могао од Бање доћи к вама у помоћ на Крушевац?

СИН: Овај храбар војсковођа уважио је нашу молбу, знајући да цени потребу једнога народа; преко заповести, одустао је од свога плана и дошао к нама на Варварин и Крушевац, где је сваког Србина гледао као свога Руса: једном душом дисаху и његове наредбе драге воље испуњаваху; под његову команду наш вожд је дао нас четири хиљаде Срба, па са хиљаду његових војника, нашом браћом Русима, једнодушно пружасмо храбар отпор везировој војсци од двадесет хиљада војника на Крушевцу и Варварину. И на крају, предвођени оним незаборавним и храбрим војником, честим биткама изнурисмо везира и на коначно бекство натерасмо, натраг ка Нишу. У међувремену, грофу Орурку стиже још више наше браће Руса и заповест да он међу нама и остане. Тако он узе под заштиту крај око Делиграда од стране Ниша; остала наша војска отправи се против Босне и Албаније: и тако, до дубоке јесени тукосмо се са Турцима и на свим пунктовима непријатеља разбисмо и прогнасмо. Ево шта значи храбар војник који зна да цени дух народа и своје цару верно служи! Не гледа да му неко из прикрајка донесе какву лаж – као што је Недоба лагао својој управи. А наш гроф, мио и храбар Орурк, стављао је наше Србе с браћом Русима у параду, а душа се његова

радовала што се сваки Србин с првим храбрим војницима поредити могао и што је драге воље ка јуначком боју стремио. Наш премили гроф Орурк водио нас је ка победи и с вољом с нама велике тешкоће подносио. Ако и није имао много своје војске, нама је било доста што његово име стоји међу нама; он је током 1810. године био наш велики помагач. Кад се отпремио на презимљавање из Делиграда у Малу Влашку, успут је тврђаву Гургусовац од Турака преотео и дао нашој управи која држи саобраћај од Видина до Ниша: за нас важно место.

МАТИ: Шта се догађало 1811. године?

СИН: Почетком исте године гроф Каменски је дао на знање вожду и Совјету да ће молби наших депутата удовољити у свему и послати један пук да се стационира у Београду; и у име цара Александра он позива вожда и наш Совјет да митрополита Леонтија прими у своја недра; при том јавља да ће са пуком у Београд бити послат и један дипломата и да ће тиме царско покровитељство побољшати напредак нашега отечества.

МАТИ: Што сте грофу Каменском одговорили за Леонтија, вашег издајника?

СИН: Шта смо још могли учинити? Толико пута смо писали, јављали преко наших депутата за митрополита и Недобу; они су се свему томе одупирали, остајући при мишљењу да се издајницима нашим више верује и да више вреди лаж и превара двојице Грка него сва оданост и услуге целог народа српскога! На крају,

уважисмо жељу главнокомандујућег – кога не треба срдити молбама – у име цара, и прећутасмо, без икаквог одговора у вези са митрополитом, о прихватању или неприхватању.

МАТИ: У које време је пук дошао? И да ли се митрополит Леонтије осмелио да дође?

СИН: У месецу фебруару 1811. године у Београд је дошао Нејшлотски пук; с њим је стигао и митрополит Леонтије заједно са Недобом, као руским дипломатом.

МАТИ: Тако је опет и Недоба дошао међу вас, у служби дипломате, као што је гроф Каменски писао Совјету, не именовавши да ће то бити Недоба! Кажите ми, како сте дочекали пук, јесте ли то учинили како треба?

СИН: Од наше границе имали су пратњу наших чиновника, на свим местима били су припремљени конаци, јело и пиће у изобиљу: браћа Руси су били задовољни. На два сата од Београда наш вожд им је, са неколико стотина коњаника и осталим чиновницима, пошао у сусрет, духовни клер са литијама, такође. И тако су браћа Руси спроведени у Београд уз наше певање и пуцање топова београдских, у знак поздрава нашим милим гостима. Беше велико весеље и радост; но, с друге стране и велика жалост и плач при погледу на издајника митрополита Леонтија и његовог бранитеља Недобу, јер су и они морали бити учесници нашег братског пријема и гостопримства, баш као и они официри који стигоше с добрим жељама, спремни да заједно с нама и крв против непријатеља

пролију. Зар опет злотвори наши, Леонтије и друг његов Недоба, у утроби нашој морају да живе! О Правдо и Свевидеће око! Откриј цареву срцу издајнике наше! Тако смо уздисали и у души изгарали.

МАТИ: Како сте уредили ствари са издајником Леонтијем?

СИН: Из поштовања према грофу Каменскоме, ми смо му дали на управу Београдску епархију, са напоменом да столује у Крагујевцу, а не у Београду близу Правитељства, како не би могао да трује својим отровом нити да води кореспонденцију с ким он хоће. К томе смо још у нашем Совјету установили једну врсту конституције, назначивши сваком главном чиновнику место и границу дужности и службе.

МАТИ: У одређивању граница дужности чиновницима, јесте ли сви били једнодушни?

СИН: Сви смо били сложни и свако је ступио на своје место осим најславније наше браће: госпode Миленка и Добрњца због Младена Миловановића; они се нису сложили да заједно с њим заседају у Совјету; тако су своју отаџбину оставили и пошли да живе у Влашкој.

МАТИ: Зашто они не трпе Младена Миловановића?

СИН: Они су изјавили вожду и Совјету да се не слажу с тим што је најстарије место у Совјету дато Младену, човеку који ће за своју сопствену корист учинити све на свету што се може и злоупотребити што може, само да напуни своју кесу.

МАТИ: Какво је било понашање Недобе, митрополита и осталих официра пука, јесу ли били задовољни с вама?

СИН: Пуковник, сви официри и прости војници били су презадовољни нашим поступањем и гостопримством, размештајем, непрекидном расподелом мяса, дрва и свећа за цео пук; сви су једнодушно с нама живели, сваког Србина братом називали и време весело проводили. Но, њихово понашање према нама није било по вољи Недоби, те је он којешта налагао њиховом командиру корпуса генералу Засу, да би после пуковник примио заповест од Заса како треба да се понашају по упутствима Недобиним! – Понашање митрополитово: у почетку се чувао, али касније сазнасмо да у Београду преко свога синовца често Недоби пише, а Недоба, пак, њему доставља писма која прима из Влашке и других страна на своје име. – Понашање Недобино: он се стално, даноноћно, дружио с Грцима, Чивутима и Турцима који су били у нашем подаништву и са свима онима који нâс нису могли да трпе. Ти Недобини другови били су управо они пријатељи који су се отворено хвалили да је сам Недоба, уз митрополитову помоћ, све Србе сасвим срзоа код свога цара, тврдећи да, док му је Родофиникин у Петрограду и брат (Недобин) у Министарству иностраних дела, цео петроградски двор у своје џепу држи. – Истога лета, по препоруци министра војног Берклаја (Барклија) де Толија, господин потпуковник Дибич са својом господином из Петрограда дође у Београд; овог господина и његов наступ једнодушно поздрависмо,

радујући се што га видимо међу собом. А Недоба, видећи да је овај господин нама веома предан и бојећи се да се некако његова и митрополитова издаја не открије, побрине се да то предупреди код командира корпуса Заса у Краљеву и господина Дибича оцрни и набеди; он је убрзо опозван, те је на крају и његова госпођа морала да се врати у Петроград к свом господину. – Поред тога, сазнали смо поуздано неке ствари у вези са нашим архимандритом Хаџи-Мелентијем, кога смо били послали у Влашку код главнокомандујућег с молбом да позове митрополита Гаврила и у архијерејски чин рукоположи овог нашега заслужног земљака: Недобине лажи и писма, послата у Главни војни стан, учинили су своје, па ми остасмо лишени своје жеље, а архимандрит Хаџи-Мелентије вратио се к нама без успеха. Ето Недобиних дела! Спречио је да имамо архијереја, по крви и племену нашег! И све то зло успео је код своје власти учинити оног лета када је поново дошао к нама.

МАТИ: Како сте те године окончали војевање с Турцима?

СИН: Гроф Каменски престаи се те године, а Кутузов ступи на његово место као заповедник војске у Влашкој. У Влашкој није остало више од 30.000 војника на свим пунктовима од Црног мора до Видина. Но, ми смо имали среће што смо као помоћ на Дунаву имали нашег храброг ратног савезника садашњег генерал-лајтнанта грофа Орурка, који је с нама одржавао везе у Неготину. У међувремену, кнез Кутузов

разби под Рушчуком великог везира и те године срећно окончамо све битке са Турцима.

МАТИ: Куда је остатак руске војске из Влашке био отишао? И што је следовало по разбијању везира?

СИН: Сва руска сила окупила се у Пољској против Француза. А после разбијања везира код Рушчука, Порта отоманска тражила је примирје и Турци ступише у мировне преговоре с Русима.

МАТИ: Шта сте ви у том случају радили?

СИН: У новембру 1811. године отпремили смо депутате у Петроград пред самога цара, с молбом да не будемо остављени; крајем пролећа 1812. године вратише се из Петрограда у Београд; хвалили су се царским великодушним пријемом и његовим обећањем да нас неће оставити без покровитељства нити учинити мир с Турцима пре него што Порта призна нашу независност; уз то, наши депутати су нам казали да су од једног чиновника из царског Министарства иностраних дела били укорени што је наше Правитељство казнило неке бунтовнике.

МАТИ: Како то да су они у Петрограду били укорени зарад бунтовника, кад свака влада своје зле људе оштро кажњава?

СИН: Зато, мајко, што су бунтовници, који су буну дизали и у народу ватру палили сви били Недобини пријатељи, свакодневно су код њега време проводили. А Недоба својој влади ову ствар није описао као верни слуга свога цара, јер су се они у том крају и бунили по његовом

наговору како би он своју владу могао боље уверити да међу нама има деоба и раздора; после је лажно бунтовнике описивао као људе поштене, а наше Правитељство окривио и оцрнио. Будући да се све то десило после одласка наших депутата у Петроград, они нису били обавештени о тој ствари, па оног чиновника нису знали извести нити су могли открити лажан и смрдљив Недобин извештај. Ево, како је Недоба успевао да нас оклевета код високих личности у Петрограду и нашу срећу да убија!

МАТИ: Кад су депутати били удостојени да разговарају са царем Александром, зашто се нису постарали да Недоба буде опозван?

СИН: Депутати су добили налог да им прва ствар буде да затраже Недобин опозив и да измоле да на његово место дође један чиновник рођени Рус; но, у Петрограду наши депутати нису били сложни, а разлози су били ови: многе особе су их (преко Родофиникина) саветовале да у вези са Недобом не говоре ништа лоше и да не траже другог чиновника као смену за Недобу, јер и самом цару неће бити право да слуша жалбе против својих чиновника! И тако, депутати преплашени овим саветима нису смели да говоре и Недобу прећуташе. По доласку наших депутата, цар Александар указа нашем вожду милост и удостоји га орденом кавалира Свете Ане првог степена, а чланове нашег Совјета истим орденом другог степена. После месец и по дана јави митрополит Леонтије вожду и нашем Совјету да је и он, преко

Недобе, примио царску милост, орден Свете Ане првог степена. Мора да су се наши непријатељи чудили и ишчуђавали како цар награђује отвореног српског издајника митрополита Леонтија исто онако као и заслужног вожда истог народа!

МАТИ: Шта је произашло из примирја с Турцима после победе под Рушчуком?

СИН: Цело пролеће и половину лета провели смо у неизвесности о преговорима између Руса и Турака. У међувремену, Руси су у Пољској сакупили силну војску против војске француске и свих европских краљева под заставом и командом гордога Наполеона, императора француског. Потом адмирал Чичагов, који је уместо Кутузова заповедао војском у Молдавији и Влашкој, с митрополитом Петром Петровићем, славним и трудољубивим владаром Црне Горе, и нашим вождом, ступи у договоре како да јединствено дејствују против свих руских непријатеља. И када у Европи ниједан народ није хтео да пружи пријатељство Русији на чврстом тлу, него се све државе заносише поробљавањем Русије, једино ми, Срби и наша браћа Црногорци, ступисмо с Русима у јединство. И како смо и раније, неколико пута, отказивали мир турском цару, тако смо и Французима, у време док су били у Илирији и Далмацији, одбацили толико пута изложене нам понуде за помоћ и побољшавање темеља нашега дома. На сличан начин и друге су нам државе, не једанпут, штошта обећавале, само да одступимо од руског савеза; но, ми, свагда

постојано, као и Црногорци, ни у какав план иноплеменог царства нисмо хтели да ступимо и себе поверимо, осим Русији. После свих наших услуга и последњих договора, адмирал Чичагов прими заповест да с војском из Молдавије и Влашке крене у Пољску; прогласи се мир, учињен између Руса и Порте отоманске, уз припајање Бесарабије и дела Молдавије Русији; нашем вожду и Совјету Недоба објави осму тачку Трактата, која се односила на нас: да све градове с војним стварима предамо Турцима, пограничне шанчеве да разоримо, а ми потпаднемо у потпуно подаништво.

МАТИ: Током толико година ви се изнуравасте страшно, борећи се сами против Турака, Босне, Херцеговине, Албаније, дела Македоније од стране Ниша и Видина, помажући тиме Русима и држећи толику силу на себи; уместо да Руси код Видина држе војску од 40.000 људи да би у овом нашем крају могли да се боре против свих ових Турака, они никада нису имали ни пуних 10.000 људи, јер сте им ви држали десно крило и заустављали силу европских Турака на себи: после толике ваше постојаности и одбачених понуда турског цара за мир с вама, такође од Француза и неких других држава које вам будуће спокојство обећаваху само да одступите од савеза са Русијом – како вас, најпосле, за све те показане услуге и приврженост Русија остави као жртву и на вашим плећима мир с Портом закључи?

СИН: Мајко моја! Кад је Наполеон са осамнаест европских народа похитао да покори Русију

– са осам стотина хиљада војника, све под једном заставом – кад се, дакле, све то устремило против нашег православља, ми смо у то време и нашу несрећу били заборавили и мучили се у души: како да тог лета неколико хиљада своје браће Срба отпремимо у Пољску, у помоћ Русији, да умиримо и успокојимо пламена осећања своје душе и крви, једноплемене са Русима, која у нама изгара; но, ништа друго нисмо могли учинити, само колико-толико свој душевни бол савладати и дуг хришћански испунити даноноћно молећи се Богу по свим црквама и бденије држати за ослобођење Русије, да Свевишњи помогне оружју руском за победу над непријатељем. Тако је, Богу хвала, најпосле, и било! И они народи, који су на поробљавање Русије ишли, на крају беху добročинством обасути од Русије! А шта ће бити од нас Срба и Црногораца, још не знамо. Међутим, као и пре учињеног мира с Турцима, ми не могосмо да се отарасимо митрополита Леонтија и Недобе: да је Русија и била у стању да нам пружи успешан мир, ми бисмо морали да га се лишимо, јер будуће спокојство нашега неверника митрополита Леонтија и његовог присталице Недобе захтевало је да ми неизоставно пропаднемо. Тако су наши издајници умели да своју руску владу, која је руководила нашом срећом у вези са миром, лукаво засене и сметну јој с ока нашу срећу и све наше услуге, да никако није било могуће проникнути у ту њихову работу толико година кројену. После толико пута обећаног нам покровитељства, Русија своје обећање не одржа и свој, готово

руски народ, нас, на жртву остави, а мир закључи с Портом, уз добитак неједноплеменог краја Бесарабије и дела Молдавије! Са ма ког политичког погледа на свету да се просуђивало у корист Русије и нашег географског положаја, ми не бисмо били морали да се од руског тела отцепимо у оним околностима, осим да је Русија којим случајем била принуђена да од својих старих граница уступи неки део свога царства: тек тада бисмо ми морали бити остављени, а Русија би од свога обећања могла одступити и осма тачка садашњег Трактата могла би имати своје место за нас... за ону срећу нашу, коју смо ми толико пута имали у својим рукама, нуђени од турске Порте а по нашој жељи да се с Турцима умиримо, само да смо хтели одустати од руског савеза. Ето Недобиног дела које нас је до овог пада довело! Недоба, као царски човек, живећи међу нама, требало је да даје добру наду народу, да буде подршка нашем Правитељству; уместо тога, он је, не једном, подговарао нашу браћу да се не покоравају својој власти и подбуњивао их; после је писао својој влади да бунтовници имају право да се буне против нас. О великим трошковима које смо имали за оружје, јер смо топове изливали и барутане одржавали, Недоба је извештавао своју владу да ми само своје кесе пунимо а на општу корист не гледамо; на тај начин је успевао да ми од царске дарежљивости имамо мање користи. У нашој постојаној оданости и привржености Русији Недоба нас је описивао као лицемерне, а све врлине приписивао је само нашем невернику, Грку, митрополиту

Леонтију, називајући све нас Србе варварима и говорећи нам у очи да смо ништаван народ, нас, које цар Александар назива једноплеменим, а цео свет храбрим; име, које смо ми, синови твоји, синови Србије, од славних протаца својих наследили, на самом делу то и показали и чиме се свагда можемо дичити, као и својим чврстим карактером – Недоба је поништио, обмануо своју владу и у тој влади придао нам малу важност, па је Русија закључила онакав мир, нас Србе оставила а Бесарабију присвојила. Лаж и злоба Недобина против нашега Правитељства све је надвладала и сав наш труд и оданост претворише се у ништа.

МАТИ: Шта сте могли да учините у таквом неочекиваном стању?

СИН: Упутили смо свог депутата адмиралу Чичагову у Влашку да нам остави макар какву помоћ пре него што пође и обезбеди нас док ми некако своју несрећу не усмеримо ка неком бољем крају. И тако се Чичагов показао у свему благонаклон према нама, да смо ми, српски народ, дужни да према том великом човеку осећамо вечну благородну љубав.

МАТИ: После одласка браће Руса из Молдавије и из ваше средине, какав сте закључак донели о будућности својој с Турцима?

СИН: О многим стварима смо мислили и просуђивали: ако Турцима све градове предамо и пограничне шанчеве обрушимо, спомињући се при том да смо потоке крви пролили док смо их од Турака задобили и десет година бранили, такође,

да смо толико пута турске предлоге за мир одбили – по томе никако нисмо могли изнаћи начин да се Турцима можемо предати на веру кад им предамо све градове, знајући поуздано да ни сам султан не би могао поставити границе Турцима да нам се не свете и не изложе нас огњу и мачу. Ради тога смо отпремили депутате султану у Цариград, с молбом да данак од нас узима сваке године одсеком, колико хоће, само да у градовима не живе Турци; или, пак, као крајњу меру, да нам остави у рукама грађански део нашега Правитељства; сви наши предлози и сав наш труд остадоше узалудни; и не само то, на крају још, јавише нам Турци да имају намеру да нам одузму и ситно оружје и на нас пошаљу силну војску. Према свему томе, решили смо да се заштитимо, да своје десетогодишње страдање и исцрпљивање искупимо последњом капљом крви и избавимо се од жртвовања.

МАТИ: На каквим основама и којим уређењем сте могли да се упустите сами у рат с Турцима?

СИН: Ми смо се тако добро припремили, народну свету војску свим потребним стварима опремили, све наше градове у унутрашњости и пограничне шанчеве утврдили, да смо тог лета, уз добре положаје које смо држали, могли дати отпор свакој сили. Главни наши градови и шанчеви, почевши од стране Влашке и аустријске границе, били су ови: град Кладово на Дунаву, град Неготин од стране Видина ка Бугарској; по реци Тимок (некадашњој граници Србије са Бугарском) главни шанац био је

Гургусовац, даље Бања и Делиград ка Нишу, од Делиграда ка Новом Пазару леже непроходне горе и у њима, на неким местима, невелики шанчеви, даље град Карановац; ка страни Албаније и Херцеговине стоји Златибор, насупрот Босне по реци Дрини Лозница и Лешница, град Шабац на реци Сави, граници са Немачком, па Београд на Сави и Дунаву, град Смедерево на Дунаву, острво Пореч – главни шанац, и Текија на Дунаву насупрот града Адакале; ово су све главни градови и шанчеви који нас окружују од немачке и турске стране; главни унутрашњи градови и шанчеви су ови: град Јагодина, Ћуприја, Варварин, Крушевац, Чачак, Ваљево и Ужице; сва ова погранична и унутрашња места била су снабдевена потребним војним стварима да се могу годинама бранити од непријатеља; и од свих ових места непријатељ не може ни шести део освојити, осим са великом војском и држањем опсаде; на овакав начин смо се припремили и засновали своју одбрану да смо се те 1813. године могли од Турака избавити и после им предложити да нам дају мир који би нас могао спасити од жртвовања. У међувремену, надали смо се променама европских прилика и успеха руског оружја и њихових савезника који су окренули оружје против Француза – и наша борба с Турцима учествовала је у јединству са Европом; јер, да турска Порта оно цело лето није имала посла са нама, неизоставно би ступила у помоћ Наполеону (чији се један чиновник, гроф Такс, налазио у то време у војсци код великог везира) и ударила на суседне државе;

при том, савезници су успели да код Лајпцига разбију Наполеона, а и зима се приближила; и тако се Порта отоманска више није осмелила да у оно време буде пријатељ Французима.

МАТИ: Јесте ли своје границе могли држати тешње, не би ли то било корисније за вас?

СИН: Ни једно од означених места, пограничних градова и шанчева, нисмо могли изоставити; јер Неготин, непобедиво место, представља одбрану од стране Дунава и Видина, и докле имамо Неготин у рукама, турска сила не може проћи према Кладову и острву Пореч; уз помоћ Поречких планина, пак, не могу у унутрашњост Србије; Гургусовац, тврђава на Тимоку, затвара кретање и саобраћај непријатеља између Видина и Ниша; шанац Бања и Делиград, уз помоћ планина, спречавају непријатеља да свом силом груне у наше груди и удари на шанчеве који стоје иза Делиграда на реци Морави, тј. Ћуприју, Варварин, Крушевац и Јагодину; пре него што би непријатељ могао имати непобедиви Делиград у својим рукама, не може ни стићи до поменутих шанчева и досађивати им, дакле, ни те шанчеве не би имао у својим рукама; у нашу унутрашњост преко Мораве и у планине које стоје иза Мораве, неће се осмелити да крене, јер су на многим местима богази и бусије, па је и велику војску могуће дочекати и разбити са мало војника; од Делиграда до Новог Пазара, града према Албанији, штите нас саме планине, те се никаква непријатељска војска не може пробити у нашу унутрашњост; од стране Херцеговине налази

се шанац на Златибору, а иза њега непобедиви град Ужице – то је одбрана и кључ од стране Херцеговине; од стране Босне много нам помаже река Дрина: ту су шанчеви Лозница и Лешница – пре него што непријатељ освоји ова два шанца не може доћи до града Шапца и горе Китог; да би освојио ова два шанца, непријатељ би морао изгубити много времена, а ако би их и освојио, у прсима његове војске остаје му град Шабац и бусије по Китог планини – ова места су несавладива; а да би могао да продре у нашу унутрашњост од стране Босне, морао би пре тога управо та места да има у својим рукама; ево, ослонили смо се на ове старе градове које су још наши праочеве саградили, као и на шанчеве које смо ми на неопходним местима придодали, на саму природу, која нас је горама и рекама ојачала, а највише на храбра прса српска која ти, мајко, рађаш, синове, од детињства штитоноше, и своје победоносне ратнике и витезове током свих ових десет година! Све што је било потребно, у сваком погледу, за одбрану једне мале државе, ми смо то имали.

МАТИ: Колико је турске војске на вас ударило и на која места? И колико сте ви своје војске могли поставити против непријатеља?

СИН: Непријатељска војска која је ударила на нас бројила је укупно до 120.000 људи, а ударила је на три места: од Видина на Неготин, од Ниша на Бању и Делиград, од Босне на Лозницу и Лешницу; ми смо, на свим местима, имали укупно преко 50.000 својих војника.

МАТИ: Казуј ми, сине, о војним дејствима и борби коју сте с непријатељем својим водили!

СИН: Цело лето до јесени држали смо се храбро на свим странама; непријатељ није могао да нас освоји до дубоке јесени, осим два шанца од стране Босне и два града од стране Видина на Дунаву; Неготин изгубисмо зато што нам погibe наш храбри војвода Вељко, заповедник оног краја и војске; изгибоше и многи други чиновници или осташе рањени; после смрти храброга Вељка наша војска остави тај град у непријатељским рукама; непријатељ после завлaда Кладовом, из разлога тога што су већим делом на одбрани Кладова били Власи, будући да у том крају понајвише обитавају управо Власи; тако турска војска преко острва Пореч, до дубоке јесени, једва успе да се на ушћу Мораве (у Дунав) и у Пожаревцу на Петки утабори; део непријатељске војске дође од Делиграда низ Мораву и саједини се у Пожаревцу са војском пристиглом од стране Видина; но, наш заповедник војске такође похита од Делиграда са својом војском против непријатељске војске на ушће Мораве у Дунав – сви положаји и кланци на Морави (код Дунава) бежу у нашим рукама, а извeстан број наших војника, који су били у Гургусовцу и Бањи, стиже у помоћ Делиграду; због пада Неготина и Кладова, више није требало да држимо та места, јер су Поречке планине, од Дунава до Делиграда, остале у нашим рукама а непријатељу за леђима; такође, од стране Босне, цело лето до јесени, непријатељ није успео освојити више осим два шанца;

Лешницу и Лозницу; нама је, наиме, у јесен било корисније да под ратничком ногом држимо планину Китог и Шабац, па из унутрашњости Китога турску силу изнуравамо и поражавамо. Већ је и она непријатељска војска од Босне почела да слаби и Турци Бошњаци почеше свакодневно, без дозволе свога паше, да беже, како би своје племену припремили зимницу. Овде не треба заборавити да се похвале наши војници који ратоваху против Босне, као и сви чиновници и вође, а посебно протопрезвитер Матеја Ненадовић, духовно лице, али веома вредно у распоређивању и уређењу војске за борбу, такође храбре војводе Милош Обреновић и Петар Николајевић Молер. Делиград је и 1809. године претрпео непријатељску опсаду, бомбе, лубарде; било је преко 40.000 непријатељских војника, али га на јуриш не могаху освојити; најпосле, поткопима испод земље, до делиградских шанаца, Турци су долазили, но ништа нису могли учинити нити преплашити оне две хиљаде војника који су стајали на одбрани Делиграда. Тако је било и овог последњег лета, у време нашега пада: непријатељи су окружили Делиград, али га цело пролеће и лето до дубоке јесени нису могли предобити; после бекства нашега војводе, Делиград се држао још шест недеља; тек кад су се наша браћа сасвим уверила у његово бекство, оних 3.000 војника што је било у граду удари тада на јуриш и кроз непријатељску војску својим оружјем отворе себи пут и избаве се. Постојани Делиград био је одбрана груди и трбуха нашега тела и наше унутрашњости;

раме нашега тела, од Делиграда до Новог Пазара ка Албанији, штитиле су нам непроходне планине; такође, леђа нашега тела, од стране Херцеговине, бранили су шанац Златибор и град Ужице; а од стране Немачке, од Пожареваца, по Дунаву и Сави до Шапца, леђа су нам била слободна; само по Дунаву од стране Неготина и по Дрини од Босне једна и друга непријатељска војска једва су успеле да током целог пролећа и лета до јесени изведу напад на бокове нашега тела; но, ми имасмо Поречке планине, и леђа непријатељске војске која стајаше на Морави код Дунава у својим рукама и своју војску насупрот њих, поврх тога, иза Делиграда имасмо све градове и шанчеве у унутрашњости: Крушевац, Ћуприју, Варварин, Јагодину, а од стране Херцеговине и Босне шанац Златибор и град Ужице, Китог планину и град Шабац на Сави: тако цело тело имасмо у рукама, осим назначених бокова; према томе, тог лета нисмо морали да се бојимо непријатеља; приспела је кишовита јесен и приближавала се ледена зима, која би турској војсци под отвореним небом, на голом пољу и у студеним горама, у настављању борбе са нама, значила вечан гроб; за одбрану и избављење до слободе крвљу својом киптаху сви једнодушно: и народ и војска, а кад сазнадоше да је наш вожд са Недобом (21. септембра 1813. године) пребеглао на немачку страну, све се живо преплашило и окренуло на потпуно бекство; више од 100 пешадијских топова, поред више од 600 великих топова укопаних по градовима и шанчевима, такође војничку храну, прах и олово,

све градове и шанчеве препустише непријатељу у руке без борбе, а војска се разбежала. После бекства нашега вожда и наше војске, непријатељска војска, која је преко Мораве прешла ка Смедереву, као и претходница непријатељске војске, једва се осмелише да четврти дан дођу у Београд – тако је Београд три дана стајао пуст! Сва турска војска зачудила се и запрепастила бекством нашега вожда, а везир и паша написаше извештај своме цару да се нису надали да ће завладати Београдом дубоко у јесен; но, истомишљеници турски, који су међу нама живели у Београду, дали су средство Турцима да Београдом и без борбе завладају, а који, пак, никада ни од кога није узиман без борбе. И у бечким новинама, после нашега слома те године, вести из Цариграда извештавале су управо тако.

МАТИ: После бекства нашега вожда, зар између вас, преосталих синова, ниједан није могао да ступи на његово место и војску против непријатеља постави у ред и охрабри је?

СИН: Било је твојих синова који би могли заузети вождово место и том дужношћу успешно руководити, но, неочекивано вождово бекство и бекство руског чиновника Недобе толико је смело народ да није умео да се икоме више да у руке и под управу.

МАТИ: Извести ме, сине мој, о руковођењу вождовим бекством и издајом народном!

СИН: Ево, мајко, ко је покретач нашега пада и издајства – митрополит Леонтије, који је укопао

свој отровни реп у наше груди! Наш вожд је имао за секретара Јанићија Димитријевића, којему је веровао и волео га више него све нас; овај Јанићије је у детињству учио књигу код митрополита Леонтија и овај га је рукоположио за ђакона; ми смо знали да он пријатељује с Леонтијем и подржава га, но, своме вожду никада нисмо смели напоменути тако нешто за његовог љубимца Јанићија, јер је наш живот стајао у његовим рукама и он је владао срцем нашега вожда. Митрополит Леонтије је живео у Крагујевцу, шест сати удаљеном од Страгара, села и дома Јанићијева; он је к њему често долазио, највише ноћу и тајно, и дању би у његовом дому био скривен све док не би завршили своје договоре. Другу ствар да ти кажем, мајко, на нашу већу несрећу! Пре него што смо се упустили у борбе пре нашега слома, Недоби је из Влашке дошла девојка, вереница већ неколико година, с којом се он оженио исте године нашега пада; венчаше се код нас и наш вожд им је кумовао и сведочио на венчању. А ти знаш, моја мајко, код нас је кумство велики залог пријатељства и поверења, које се код нас слави. Леонтије је опсенио Јанићија, а Недоба, као кум, нашега вожда; тако ове две змије успеше пустити отровни корен у срце нашега поглавара; више никада свога вожда нисмо могли наћи у првобитном духу неустрашивости ни горљивости за народна дела, но стално с Недобом у преписци и договорима. Совјету народном више ништа није јављао по пређашњем обичају; истовремено, заповедио је да се наша учена браћа удаље од народних

послова; власт је задржао у својим рукама и могао је кога му драго, ма и најзнатнијег чиновника, да осуди на смрт а да никоме за то не одговара! И по отпочињању борбе против непријатеља, наш вожд више није обилазио војнике, како је то раније имао обичај да чини, него је остајао у своме селу Тополи, где га је и болест за неко време задесила; уместо њега, војску је обилазио његов секретар Јанићије! Ево, сада, дела митрополита Леонтија и ватре коју је у народу запалио откако смо се с непријатељем у борбу упустили! Митрополит Леонтије је, откако се наш вожд разболео, посејао сумњу у народ да је вожд умро; такође, из потаје, разгласио је да ћивот Светога краља шкрипи и да је то знак да те године Србија мора пропасти. Леонтије се тако, подмукло, трудио да увери народ како Турци народу неће чинити никаква зла, него ће само одстранити неколико старешина, подваљујући питање: за чије господство народ гине и за кога? Непосредно пре него што ће битке отпочети, Леонтије је од турске стране, из Ниша, примио писма од везира и двојицу писмоноша неколико дана држао скривене, потом опет отпремио у Ниш к везиру. Када је из Крагујевца дошао у Београд, Леонтије је одмах стао да подбуњује трговце да од Правитељства траже дозволе да своју робу, еспап, пренесу на немачку страну да би се тако обезбедили. Леонтије и Недоба, увидевши да народ ни у чему не могу подбунити, наканили су да вожда тајно позову да своје драгоцене ствари из Тополе пренесе у Београд, па у народ пустише глас о тој вождовој

намери како би се народ побунио, а вожда, пак, плашили су народном побуном; у београдској цркви, на самом крају свете литургије, када су деца појала *Спаси Господи и помилуј*, Леонтије није могао да свој отровни језик задржи за зубима, него је пред свима говорио „да ће Господ спасти онога ко има лађу да се у Немачку преко Дунава може превести”; он је такође, преко добошара, огласио у Београду да је већ купио једну лађу да се народ пребацује у Немачку, да је он руски каваљер и да се никога не боји; све је то из Правитељствујушчега јављено вожду, али он је ове гласе прећутао! Део стајаће војске у Београду митрополит Леонтије је уплашио да напусти град и војници побегну у села, својим кућама; ти војници су казивали митрополитове речи: за кога да гину и да чувају Београд, а своју децу и жене остављају да их Турци робе? Све ове ствари, подбуњивања, Леонтије је сејао у време кад је наша војска на свим пунктовима успешно одбијала турске нападе; главни заповедник наше војске, која је стајала на ушћу Мораве код Дунава, сазнавши за митрополитов долазак у Београд, за његове свакодневне договоре с Недобом и паљење и жарење буне у Београду, позва митрополита да дође к њему у војску, само да га удаљи од Недобе и држи га под својом руком за сваки случај; на тај позив Леонтије се узврпољи као ђаво у мало воде, но у исто време дође вожд у Београд, па се заједно с њим, једним колима, упути у табор наше војске на Морави; тамо проведоше неко време; куд год да су пролазили а где вожд није могао

чути, митрополит је говорио народу да бежи куд ко зна; такође, кад су обилазили нашу војну претходницу, митрополит је на одласку пришапнуо на уво војводи Вулу Илићу да, чим Турци пређу преко Мораве, он своје топове, прах и олово у воду потопа и бежи куд зна. Вожд и митрополит се вратише у Београд, а турске чете на неким местима успеше да се прокраду, пређу преко Мораве и попушкарају се с нашим стражама; војвода Вуле одмах учини онако како му Леонтије беше пришапнуо, тобоже у име вожда, и после то исприча свом главном команданту, мислећи да је вожд такву заповест и њему оставио; видећи у чему је ствар, главни командант похита у Београд да се, у вези с митрополитовом издајом, с вождом договори колико војске ће послати у Београд и друге потребне позиције на планинама ухвати, како би наша леђа остала у нашим рукама. Истина је, колико год смо градова и шанчева имали, сви су били снабдевени прахом и оловом, као и осталим војним потребама да могу много година да се бране; из Београда је такође слата војна опрема, а и све наше војне јединице имале су уза се своју војну опрему и то сасвим довољно; само је у Београду остало најмање праха и олова и то зато што смо на граници с Немачком увек имали начина да набавимо требовање за сâм Београд; а војска, која би била дошла да брани Београд, донела би своју опрему са собом; зато смо удаљене пограничне шанчеве и градове напунили војним стварима и требовањем, јер у случају опсаде не бисмо били у могућности да им помоћ

дотурамо. Главни начелник војске са Мораве стиже у Београд 21. септембра 1813. године – али више не затече ни вожда, ни Леонтија, ни колегијског саветника Недобу; кад су се известили да су неке турске чете прешле преко Мораве, једва су дочекали да вожда уплаше и превезу с породицом и секретаром Јанићијем у Земун, укрцали су се на лађу и прешли у саму зору тог истог дана, док је свитало; током самог бекства, Леонтије је успео да по војсци и народу пошаље вест о вождовом бекству, бојећи се да после њихова бекства који од наших војних начелника не би искористио тај тренутак за сабирање и окупљање, као и охрабрење народа за поновно уређење без вожда, да се градови и шанчеви одбране и отечество сачува. На исти начин, Недоба је, три дана пре њиховог бекства, јавно викао, чак и председнику Београдског магистрата господину Николи Делигеоргијевићу отворено и у очи говорио: за кога народ да гине? За господство три-четири човека! Да је Србија призната као турско властништво и да сам цар Александар хоће да Турци заповедају и владају Србијом. Ево, овако: када су Турци 1809. године стигли до истог места на Морави као и сада, Леонтије и Недоба бежећи тада као и сада, оно што тада нису могли успети, сада – знајући да ако вожд остане међу нама, ми ћемо сваку интригу, издају и силу непријатељску савладати као и раније – успели су вожда опсенити, преварити, од нас украсти и превести преко реке, а све нас у земљу, под гробну даску закопати: и блажен је онај који није био сведок погибељи своје браће!

МАТИ: Како се тај изрод, Недоба, не ожени негде у својој скитњи, у неком крају света? И каквог је он то рода и племена? Његово само име Не-доба носи не-добро!

СИН: Недоба је и пре био ожењен, тако смо разумели, и прву жену је отерао; нисмо могли право сазнати одакле је, јер је тајио своју отаџбину, но, карактер и његово владање беху веома мрски и одбојни; и уопште, звали су га човекомрсцем; с ким год је живео, ни с ким се није пријатељски растао; чиновници, који су радили код њега, губернијски секретар Прокурович, а после титуларни саветник Мелинков, једва су успели да нађу начин да се избаве и удаље од његове управе; неки су говорили да је Недоба Пољак, други да је Грк, а трећи да је син љубавнице једног руског конзула који је живео у Дубровнику; стар је око 50 година, био је бедан и сиромаш, а сада, пак, знамо да је богат и да у Цариграду и Бечу има велики новац на проценат; при том, веома је шкрт, прича се да је његово понашање у Мађарској, кад је од нас одбегао, наишло на велики подсмех и поругу. Господа угарска су отворено говорила: „Да ли сви руски дипломати имају овако мрско опхођење као Недоба?”

МАТИ: Како је моме сину Георгију у новом отечеству?

СИН: Поуздано смо сазнали да даноноћно јадикује и тугује, откако је сазнао да је после његова бекства Београд три дана стајао пуст; све војске су успешно одбијале непријатељске нападе док нису сазнале за његово бекство и Делиград се шест недеља држао против турске

силе; отворено проклиње Недобу, Леонтија и свога секретара Јанићија који га уверише да нећемо моћи да се одржимо и да је боље благовремено побећи, јер, док је човек жив, може се надати; посебно, што му је Недоба у име цара обећавао све на свету за његову будућност, само да га што пре намами на бекство од нас; ово су сада јади нашега вожда, обелодањује нам њихове тајне предлоге које су му износили пре бекства; поред тога, чујемо да је наш вожд туговао у Земуну гледајући Леонтија и Недобу заједно у великом весељу, радости и усхићењу, као да су царство задобили. Леонтије је у Земуну хтео да се тамошњој власти пријави као турски поданик, па да му дају пасош за Влашку и за Београд, да се врати међу Турке; Недоба га је саветовао и молио га да ћути, јер би се тако открила издаја о којој је сада већ цео народ говорио, а сва немачка господа у Земуну сматрали су митрополита и Недобу везировим агентима, саосећали су са нашом жртвом, видећи како смо издани; сазнадосмо за још једну жалост нашега вожда: он је хтео да о свом трошку, преко курира, пошаље молбу цару Александру у Теплице, Главни руски војни стан – Недоба се није сагласио с предлогом да пође још неко до цара осим митрополита Леонтија и секретара Јанићија; ово Недобино неслагање у вези са слањем гласника потрајало је до окончања карантина, а потом је нашем вожду и свим чиновницима, међу њима и митрополиту Леонтију, забрањен прелазак границе од стране немачке владе; тако се слање гласника цару одужило на четрдесет дана

по приспећу њиховом у Земун; најпосле, Недоба се једва осмелио да пошаље чиновника Томића као курира, под присегом, да у руском Главном војном стану, ако га упитају, неће ништа рећи о томе како је Србија пала; требало је само да каже да се више нисмо могли одржати од турске силе и да придода томе неке недостатке зарад којих смо морали бити поражени од непријатеља!

МАТИ: Каква је даља судбина сина мога Георгија и оних који су тамо с њим?

СИН: Наш вожд и други чиновници који су с њим, отпремљени су у Русију и борава у Хотину, у Бесарабији; Леонтије је заједно с њима у звању српског митрополита. Чули смо да је писао неким Грцима у Нови Сад, у Мађарску, да вожд и сви чиновници живе под његовом руком, хвали се, и некакву славу себи приписује, а све друге понижава.

МАТИ: Дакле, издајник митрополит, на мојим леђима, преко Недобе, зна себи и три столице да намести: да га Русија штити међу вама и да га трпите у случају да се одржите, а ако паднете као што и јесте пропали, да у Русији има добро прибежиште и пријем, уместо Сибира; најзад, остаје му и трећа столица у Турској, спремна за његову службу – ако би хтео некад да избегне из Русије и врати се да живи међу Турцима. Но, сада се чудим вожду: будући да се налази у Русији, зашто цару Александру не саопшти све о издајству, толико година припреманом за ваш слом?

СИН: Баш зато, што је данас наш вожд у Русији, па да га и сам цар Александар упита, њега и остале чиновнике, они се сада не би осмелили да ишта кажу против Недобе и Леонтија, јер, ни док је вожд још био господар међу нама, многе пријаве против Недобе нису биле уважене; Недоба је и тада умео да подметне камен спотицања, сада и боље, и то на такав начин да вожд и сви чиновници царску милост примају из Недобиних руку, штавише, сви њихови послови упућени цару, такође преко њега и његових руку морају проћи, а царска решења могу стићи само преко његових информација – из тих разлога су принуђени да ћуте.

МАТИ: Дакле, како су се се вожд и остали Срби прилагодили животу у Русији?

СИН: Сва наша браћа Срби који преко царских генерал-ађутаната, кнеза Волконског, Чернишева и државног саветника Булгакова, примају своја решења, хвале се на добром пријему и великој милости цара Александра, док све што иде преко Недобе, за нашу браћу несрећно испада, презрени су у сваком погледу. И ово је победа и крај дела Недобиног, који је користио сва могућа средства да подржи нашега отвореног непријатеља Леонтија: или да он међу нама остане тријумфујући или да на крају свега пропаднемо, како је најпосле и било, и ето, завршава се с нашим великашима.

МАТИ: Задивљујуће је како је Недоба све то у потаји чинио и може још да чини! Како је могуће да Руси једног таквог свог чиновника, преко кога

су намеравали да од срца помажу српском народу а он, пак, дао толико повода да не буде вољен од тог народа, презирући и затирући срећу народну, мрзећи га, не ценећи га и не подржавајући, осим једног јединог духовног лица, несрпског, народу отворено непријатељског, који је извршио злодело осујетивши благодатну цареву намеру и изневеривши царев налог, настављајући да то чини и данас – како је, дакле, могуће да Руси таквог свог чиновника пошаљу назад српском народу и до данас не сазнаше... ах... ово је и пред Богом за плакање и уздисање, како су све велможе руске могле бити преварене... и преко кога је Недоба могао успети и паклена своја дела тако загладити да жртва и невина крв једнога народа, чему је он узрок, толико остану у дубокој ћутњи? Турци знају, Немци знају, многи Руси такође; а цар Александар још ништа не може сазнати о томе – је ли то могуће?

СИН: Недоба је умео да се улагује многим чиновницима; посебно је успео да се препоручи грофу Каподистрији, и доброг човека, као што сви људи кажу, знао је преварити и опсенити. И уместо да Недоба буде жестоко кажњен, он прима царску милост и награду. Ево, како је чудно живети на овом свету: читав један народ пропада и страда, а двојица отворених неверника његових уживају милост цара том народу благонаклоног и праведног!

МАТИ: Кажи ми, да ли је код Недобе било више руских чиновника кад су избегли и вожда премамили?

СИН: Код Недобе је био колегијски асесор Симо Орловић, руски пензионер архимандрит Спиридон Филиповић и капетан Теодоровић. Но, они су, мајко, своје роду били веома предани, а поводом нашег слома од срца су саосећали с нама; а како смо чули да су, можебити, истину проговорили, могли су и они од Недобине лажи настрадати као и други. Мене, мајко, овде жалост и туга обузимају; испричао сам ти и показао почетак и свршетак издаје и пада нашега, а по мери живе истине. Ја сам се још у младости определио да служим роду своје и у садашњем времену и у овом великом вртлогу света трудио сам се да што више искусим тајне којима се воде судбине народа; није ми било суђено да у оној слаткој служби дуго опстанем, но, да напредујем, у свакој добро пруженој прилици, у предузетом послу – у томе ме нико не може спречити. Да бих што боље у томе успео, намеравам сада, мајко моја, да се упутим и по копну и по таласима морским до тихих насеља, одакле ћу у ћутњи и дубокој замишљености чекати да видим блистави сјај, да видим да се зажари источно небо, да зађе блиједа студена луна, а у свој својој великодушности изађе топло сунце, да разнесе и разаспе црне облачине испод веселе ведрине и хришћански озари и оживотвори дубоко смрзнуте, некада вољене, своје пределе и народе; да се звезда Даница појави на српском хоризонту и благотворним зракама својим смањи и просветли густу помрчину наших дугих ноћи; угасло српско огњиште да се разгори неугасивим пламеном; да из травом зараслих

развалина васкрсну свети храмови наши и да у њима ужеже кандила муња чисте науке и човекољубља Христовог; на крају, после толико стотина година, да ти, мила мајко, преко нежне љубави и помоћи једнородне ти Русије, опет, и на вечна времена, будеш срећна мајка наша Србија и ми срећни синови твоји Срби. О, ми имамо право да се томе надамо од ње, за осведочену нашу оданост и преданост, јер је и наша природна дужност да смо јој одани и предани, и по роду, и по језику и по вери.

МАТИ: Сине драги! Бедно ли ти је стање царства и народа на овом свету! Кад се нечија целокупна сила и крајње витештво сломи и падне од противничке веће снаге, узрок може да се види: правда је на некој од страна, но, кад се пространа држава и најбројнији народ стрмоглави и пострада зарад неколицине или, пак, једног јединог човека – ох, то је жалосно и пред Богом и пред људима! А ко може избећи такву пропаст, против које сва његова сила, сва храброст и сва срчаност не користе и не вреде ништа? Из овога свеопштега ужаса рађа се дужност и право народа, према којима један народ правосуђу предаје злодела другог народа. Сине мој! Докле ће се том правосуђу ругати наши непријатељи? И хоће ли се мени, пред светом, за крваву смртоносну штету, нанесену њиховим злочинством, дати каква замена? Злочинство њихово је доказано! Али, слушај, сине! С мало речи ћу ти рећи: против њих се може и тужба и осуда громогласно објавити! Митрополит Леонтије је успео да на зао

и подмукао начин затрује срце царевог агента који је боравио међу вама и против цареве жеље нахушка га против вас; па, уместо да Леонтије зато од руске владе буде гоњен, ако ни зашта друго а оно за савет који је вама препоручио, тј. да се не поверавате Русима, он је умео да све то уз помоћ интрига заглади посредством поменутога агента и вама безбрижно настави да ломи врат. И поред свих ваших услуга и неограничене преданости, Леонтију се више веровало него свеколиком народу и вожду – народу, који друге државе мрзе и тлаче ради привржености својим једнопленима и једновернима; ви се, према томе, никакo нисте могли надати добром крају своје ствари. Невера митрополита Леонтија и његовог оруђа Недобе, за све време њиховог боравка међу вама и њихово погано деловање на вашој пропасти довољно, пред целим светом, сведочи о њиховом последњем владању којим су упропастили народ и учинили га жртвом; да нису желели да угасе огњиште народно, не би они народ ни подбуњивали, не би тражили свако средство да се на бекство окрене народ који је решио да се избави жртвовања својом крвљу, удружујући десетогодишње своје напоре крајњим снагама, који се цело последње лето упуштао у битке и пружао успешан отпор све до дела кишовите јесени и до оног дана – за Леонтија и Недобу одавно жељеног дана – када су успели вожда народног украсти и на превару превести преко реке; Леонтије и Недоба, да су само једну једину искру човекољубља имали и колико-толико добро мислили српском

народу, да нису били отворени непријатељи народни, или, пак, да су се држали равнодушно, сматрајући пад народни као избављење или избављење као пад, у том случају они су се могли спасити једним малим превозом ако су се чега бојали, будући да су имали готов превоз на располагању којим су у свако време, кад год би хтели, могли да се превезу преко Дунава, на немачку страну, без икакве опасности, а не народ и војску бунити и главара народног премамљивати. Ово је једна очигледна издаја којој на овом свету нема оправдања за издајнике, осим за оног који би хтео да суди и мисли из подле слабости. Зато, сине мој, видећи јасно да цар Александар и браћа Руси не знају ништа о томе, да су царева добре намере на зло и погибелъ народа српског окренуте и злоупотребљене уз помоћ његовог агента, заветујем те задојеним млеком материним да сва моја питања и све своје одговоре, од почетка до краја, у вези са издајом и сломом народним опишеш и светим царским рукама упутиш да цар све прочита, да се опомене проливане хришћанске наше крви и жртве српскога народа. Кад иноплемене народе помаже и својим велемоћним крилом штити, нека ни мене, жалосну мајку Србију, не заборави, да ме неверни не угњетавају и не даве. Својим Србима нека шаље чиновнике рођене Русе, као ослонце, који ни за какво благо неће свога цара изневерити ни народ продати, као што ни Срби никада неће издати своју милу браћу Русе. Ово завештање остављам за нашега хришћанскога цара. А свим својим синовима Србима

остављам у вечни аманет да српског издајника митрополита Леонтија и његовог друга Теодора Недобу, на дан 21. септембра, када су, наиме, вожда премамили и из Београда на бекство упутили, сваке године, јавно, при светој литургији, проклињу и обојицу стављају под анатему: баш као што браћа Руси проклињу невернога Мазепу, који је издао цара Петра Великога и целу Русију. Сине! Испуни заклетву материну!

СИН: Мила моја Мајко! Вапај твој, који се већ пред Бога узнео, узнеће се и пред цара који седи на највишем престолу земаљском.

РАДОЗНАЛИМА О НАСТАНКУ ОВОГА СПИСА

У Митровици, 17. фебруара 1815. године
(примљено у Венецији 12. маја)

Високоучени господине Соларићу!
Здрави били, много година!

Мада вас не познајем, већ о вама, по чувењу, добре ствари знам, упућујем вам ово мало дело које је сада, по слому Србије, у овом крају, дошло у моје руке. Молим вас да га, за љубав свога рода, штампате у Вашој штампарији; кад га одштампате, молим вас да и мени пошаљете неколико примерака. Примите поздраве са свим поштовањем!

Ваш слуга
Живко Скиптровић

РОДОФИНИКОВ У БЕОГРАДУ ЈАВНИ ЖИВОТ, СЕРБОВ СМЕРТНИ ТАЈНИ ОТРОВ, ПРИРОДНА ГЕРЧКА ДРУГА ЗЛОБА, НЕЧАЈАНО СЕРБСКО ВТОРО СТРАДАНИЈЕ, НОВИ ПЛАН – СТАРИ НЕПРИЈАТЕЉ У ЛЕТУ 1809

ПРЕДИСЛОВИЈЕ

Време и прилика најлепше изјави, а дело управо свакога ко је какав посведочи. Тако и Герке древних лет и данашњих времен прилика је изјавила, а дело је њихово управо открило и посведочило тко су и што су да се знаду и примечавају какови су ови људи склоненија и чувства.

Без узрока правога никому не ваља чинити обиду, зато одма овди накратко питате је ли ово грчко дело и што овди у плану пише је ли истина да су они тако радили. Ово није рађено по ноћи нити се у један дан случило да се није могло видети, но више од две године дана продолжавало се. Срби, пак, при томе нису спавали нити дремали, које су лако могли видети и знати, особито они којима је надлежало о томе више гледати и знати него другима, па ако су Герци ово радили Срби су видели и знаду.

Нека се сваки Србин обазре на времена свију прошавши година и знаће јесу ли и от кога су у Србији та дела, за која се овде пише, рађена или нису; нека и овај план прочита или са вниманијем слуша и видиће

шта пише, а знаће што је рађено; ако не зна сваку ситницу коју овди пише, а он ће знати што је крупно; ако ли је поборавио сетиће се, пак нека узме овај план и нека састави са онима делима и видиће истину да су једно и међу собом согласна.

Неки људи што јесте крију и тају, неки и што није разглашују. Ниједно не ваља, оба двоје јест лаж и грех: и онај који додаје лаже и греша, и онај који изоставља лаже и греша. Срби до данас никаковоме народу не вере и зла нису учинили, неће ни Грцима овде сада учинити обиду да им што више придаду или изоставе него су учинили.

Ово се дело тиче свију Срба, зато се сви и позивају и сви нека и отговарају по чистој својој совести ко је што видео или знао или чуо, но ко једној или другој страни без најмањег пристрастија и хатара нека каже. Ако ли се који нађе, које не верујем, да прочитав овога описанија и сербске сведочбе да тако како то што је описато и како се сведочи да от Грка рађено није, а оно није истина нити је герчки план. Лако је рећи јест, лако је рећи и није, но ваља један или други у овоме што један вели јест, а други вели није, своју чисту истину међу људма паметнима да докаже и осведочи.

Ја овди само описујем како је по реду рађено, а истину доказали су сами Герци који су радили. Који, вели, украде вола тај ће украсти и коња; а који ти је слагао једанпут тај ће слагати више пута; који ти учинио једно зло учиниће ти и друго. Тако и Грци данаске су нам злотвори зашто су и пре били. Ова је истина јасна као сунце у подне нити треба доказивати, развје весма тупим и страним. А от други ко је упоран нека стане овој истини на пут, нека докаже да овако Герци нису радили како што јест по реду пописато, нека многочислене људе честне свакога званија умучка

и отврати да не говоре и не сведоче истину коју су слушали и очима гледали, нека докаже да овде свакоме герчкоме делу није онуда крај куда се овде пише, нека покаже да нису они хотели у вечну пропаст сав народ сербски бацити, њиову славу погазити и њих пригазити, нека брани Грке, нека пере ако је вешт да ји горе не окаља и ако је јунак себе да не опрзни и под резилуком не остане.

Овоме описанију биће без сумјенија много противника, али на сваки начин више охотника који ће свагда доказати да је истина, а они да није никада. Неки ће викати од зависти, неки ће зато и Герке бранити, неки ће само са другим пристати и викати, а да га који запита никаква узрока казати не зна зашто виче; неки ће викати и себе за оправдати који су са Герцима у овоме делу помешани, герчком лажљивом заслепљени дипломатиком, и ови сви ће до једнога викати [да] нешто није истина, но из узрока вишечреченије.

Но јеже писа, писа, а сва им залуду вика. Герци овако редом от речи до речи како је пописато да радили нису управо доказати нитко не може, а да јесу из многих ји посведочити може сваки; следователно, овај герчки план против Србије остаје истинен.

Но шта то значи план? План вообште јест један измишљени начин неко дело по њему јавно или тајно урадити. Коликогод дела да се раде имаде толико и планова бити може; дела су многостручна, и планови су толико различни. Народи су свакојаки, и планови су такови. От учени јест план учен, а от прости прост. У Герка мора бити план танак зашто кажу да је у њи и глава танка.

Што је то герчки план? Герчки план јест танко и дубоко измишљење неки посо по њему по герчки урадити, јест герчкој нарави сходан.

Шта је то саде овде герчки план против Србије? Јест герчка тајна и хитра злоба и лукавство исподмукла против Србије и сербскога народа у Србији са великим устремленијем изражено по своме староме обичају хотјашче Србе и Србију на истребленије и разореније Турцима к'о својима пријатељима ради свога интереса предати и аки от немоћи устајући ногама до удавленија пригазивати, како што у плану одма следује и показује се.

ВСТУПЛЕНИЈЕ

План је пут дела,
А траг је знаменије звера.
Ход показује траг,
А дело изјављује план.

ОПИСАНИЈЕ ГЕРЧКОГА ПЛАНА У ЛЕТУ ТИСЈАШЧУ ОСАМ СТО ДЕВЕТОМУ У СЕРБИЈИ ПРОТИВ СЕРБИЈЕ ДЕЈСТВОВАНОГА ИСПОДМУКЛА У БЕОГРАДУ ОТ ГЕРКА

По известију предков у стара времена Герци су Турке подпустили на Србе, зато и данас Срби на Герке као на своје злотворе мерзе и вичу.

У данашња времена, откако су Срби устали на Турке, Срби су у својеј нужди приметили и изкусили да су Герци Србима и данас велики непријатељи, како што човек, наравно, када је у нужди, најбоље мотри и најпређе позна ко му је пријатељ, ко ли непријатељ.

Герци који су се находили у Цесарији Турцима су пријатељствовали и на Србе први су били Турцима

шпиони, како што су их Срби јавно фатали када су из Београда преко Цесарије шпионили у Адакале и даље у Турску, а из Адакале у Београд, тако из Београда у Земун и у Шабац и у Босну. Герци који су били с Турцима, а који нису горе, војевали су на Србе као и Турци. Герци, пак, који су се находили међу Србима у Србији ови су највећу Србима чинили пакост, који су чрез Герке цесарске и турске Турцима на знање сербска обстојателства давали, желећи чрез то Турке окуражити на Србе, које се и чрез саме Турке разнавало, кромје други људи и пријатеља и фатања њиови шпионски писама. Со тим Герци засведочили су себе велике Србом непријатеље, како от старине, тако и данас, и у данашња времена већу су Турцима показали и љубов и приверженост него и Росији и Србима. Овди се види герчка чрезвичайна злоба, пакост и завист и кад би им пало руке познаје се шта би радили, и дали су повод да Срби, који су се и на стару њиову злобу сумњали, да је зацело данас держу и верују и зато на њих јошт горе и више као на осведочене своје злотворе да мерзу и да вичу.

Између свију Герка који у овоме делу первенствују, које су Срби дознали за своје непријатеље и злотворе, примечанија је достојин Леонтије, београдски владика, Герк сушти, који је у ово време међу Србима находио и от Серба живио и чест уживао. Он је био Србима најопаснији и от свију Герка највише је Србима зла чинио, које су Срби из много живи и достоверни узрока дознали; на конец, Срби су фатали писма његова собствена шпионска с којима је Турцима шпионио и сербске им доказивао слабости. Он је био против Серба ужасни злотвор, а Турцима искрењејши пријатељ, који у разговору јавно ревностњејше турску держао страну, који је Србима јавно претио

да ћеду сви врућим гвожђем на челу бити жигосати от Турака ако мухасила или пашу међу се не приме и Турцима се не окрену, који је Србе со тим плашио да се Москова и московскога покровитељства отрекну, а Турцима да се покоре.

Овај владика да је оваки и да је ово радио многи ће Срби и достоверни и честни показати и засведочити који су то от њега видели и чули, пак је данас драгоценима дарови украшен и обдарен московским московски такови непријатељ у име сербско сербски злотвор. Ах, боже мој, није л' он то фаличним, неправедним и лажљивим представленијем добио? Срби су кроз то викали и мерзили као на шпионе своје и злотворе на све Герке у гомилу, али особито су мерзили на београдског владикау како што човек највећма мерзи на домаћега лопова и душманина кога још рани и пред собом гледи.

Међутим, приспело је време и дошао је от двора русискога наређен московски генерал Родофиник, такожде Герк сушти, који је изпочетка Србима верло добар био и велики им поче се показивати пријатељ; но откако се ш њим београдски владика позна сасвим се овај генерал измени и други поста човек и горе он стаде викати и мерзити на Србе него Срби на Герке, премда он Србе нимало не познаје јошт нити су Срби Герцима, но Герци Србима какво зло учинили, виде и говоре шта владика ради и како генерала окрену. Владика дозна и чује да Срби све знаду шта он ради и ко узинат Србима стане чешће генералу отлазити и ш њиме многе некакве састанке и конференције чинити. Срби то виде и о том весма негодују. Владика генерала подпали говорећи му да и на њега Срби мерзу, тако и тако псују га и за њим зло говоре. Генерал њему све верује и после тога сердит

у Росију и фелдмаршалу¹ пише и описује, курире шаље и прима, Сербима ништа не јавља нити они знаду шта генерал ради, само виду да не могу оно да добију онако што им јест росијски двор обешчао на њихово прошеније у помоћ дати. Серби виде да су се владика и Родофиник са другима Герцима сложили против Серба, виде да Родофиник неке Сербе подкупи и на своју страну за шпионе премамаи и ш њима којекакве смутње и раздоре поче правити, виде да Родофиник стаде Сербима сметати и на пут им стајати да нуждна писма и депутате цару и фелдмаршалу не шаљу, и одавде се међу њима начине партије и којекакве велике неслоге.

Герци, не имајући војника ни власти, за доказати Сербима да се они са Грцима терати не могу употребе своје старо герчко оружје: хитрост, политику и дипломатику, сије јест лукавство, лажу и превару, и против Сербов ополче се да ји погазе и што на њи мерзу и вичу да им се освете, да им врат сломе и њиову славу која је почела растити да погазе и уништоже и да им докажу каде нису умели Герке почитовати да су несрећни и со тим да им докажу Герци да не само у стара времена, но и данас каде хоће да им могу зло учинити; зато овде Грци читаву и политичну војну на Сербе подигну.

Но свагда преже војенога движенија начини се план како ће [се] против непријатеља поступати и војевати. Тако и Герци направили су свој план напред како ће против Серба поступати и њих с Турцима погазити и себе [себи] подајне учинити.

1 Главногомандујућем руске војске у Влашкој и Молдавији Прозоровском. – *Прим. рег.*

ПЛАН КОГА СУ РОДОФИНИК И ВЛАДИКА НАПРАВИЛИ И ГЕРЦИМА У ЦАРИГРАДУ СООБШТИЛИ

Родофиников и владикин план с којим су они цариградске Герке побунили, а Герци на Србе оружали Турке, био је овај план:

Ми учинићемо, Родофиник и владика, цариградцима Герцима говорећи, да московска војска овога лета Дунав не прелази; Србе ћемо у почетку пролећа у име царске заповести подпалити и преварити да одма на све стране на Турке ударе, а Родофиник владики каже лако Србе у свачему преварити зашто што им год рекнем мени све верују; турска сила која буде пошла и на Москов и на Србе нека се окрене сва на Србе; Србе ћемо варати и замамљивати и задржавати да ће им Москов у помоћ доћи – да не ударају на Турке докле се сва турска сила не скуп; међутим, кварићемо им у земљи послове унутра у свачему; људе стране који јесу от какове ползе радићемо да ји отерамо, или на своју страну премамимо, или ш њима какву у народу смутњу правићемо, други да не долазу сметаћемо; новце, цебане и оружје да не долази сметаћемо, или верло помало, и то време ћемо разтезати; поглаваре ћемо са новцима међу собом разделити и завадити; како се види, много ће нама ваљати новаца; најпоследње, када веће и Турака највише будне и Срби се највећма уплаше, начинићемо да Москову мало пређу, пак опет да се врате одма натраг, да Немци и Турци добију прилику Србима говорити: „Продати сте, море; Москов прими новце и врати се натраг“, и прочитају, које ће Срби цело веровати да је то истина каде разберу да се Москов одзбиља вратио натраг; и онда ће Срби, без сумњенија, у неко очајаније пасти, изгубиће

сву куражију, и онда ћемо ми добити јошт другу прилику чрез наше људе у народу говорити: „Москов би прешао, али ваши поглавари не даду, но вас варају да вам они заповедају, да им кулукујете, плаћате и војујете, па кад се напуне новаца онда ће они побећи Москову, а ви ћете остати турско робље.“ И ово највише може помоћи ако јошт у онај пар народ на поглаваре скочи и их растерају или којом срећом побију. А Турци, напротив, добићеду куражију, провалиће у Србију. Онда ћеду Турци, с једне стране, навалити бити, а ми ћемо, са друге стране, наш посао радити, народ ћемо плашити, учинићемо да неки добри поглавари изневере и све ћемо говорити и радити оно што ће Турцима бити за помоћ, пак најпосле, када Срби буду у највећем страху и очајанију, онда ћемо и ми ноћом побећи и неке ћемо от перви отвести са собом поглаваре, макар нас колико новаца коштало, зашто ће нами одавде две фајде бити: прво, да народ после из Србије боље бега; друго, бацићу кривицу на неке поглаваре да сам због њи утеко, нека се јошт већма између себе сваде и побију. Нека част Срба из Нахије смедеревске и пожаревачке учинићемо, каде пређу у Немачку, из Немачке да пређу у Влашку, из Влашке оправићемо их одма у Русију. Зато ви не будите ни мучак, ово је нужно ради нашега посла, и со тим даћемо живи повод и узрок да верују цело да су продати и да их је Москов оставио; и када се разчује да смо и ми из Београда побегли и да су их господари неки изневерили и у Русију отишли, онда ће и најпоследњи и најтврђи изгубити куражију и надежду и бегаће. И тако наш поса без сумјенија можемо срећно урадити, како што саде и сами видите, само ви тако у Цариграду Турке известите добро како што имате и ш њима се добро погађајте и тврдо желите да имамо радост

ово време совокупно употребити на нашу обшту ползу; пак како се погодите и вежете дајте нама на знање да ми овамо одма почнемо радити. А ми вам притом јављамо да је Србија верло ослабила, изнемогла и војевати сама више не може, нити воља и куражија и слога кога је досад у њима била, но у Русију се узда. А што сте чули да међ Србима има доста Москова и Немаца, то није истина, сами су Срби, и Турци немаду се шта бојати и плашити. Тако им кажите и нами верујте, а по прочитанију што вам пишемо пошљите овамо своја два човека да се ш њима разговоримо, после ћемо једнога са отговором вама послати натраг, а један нека остане код нас; начинићемо нека и он сву Србију прође и сербску војску и шанцеве нека види и у каквом је стању народ нека види и што говоре нека чује, па нека вам пише, кому ћете ви веровати и видите и от њега да је тако како вам и ми кажемо, и прочитаја.

Овако су Родофиник и владика београдски своје мисли илити свој план цариградским Герцима соопштили, сирјеч начин са којим Турци могу без страха на Србију напасти и њу покорити, које су цариградски Герци то њима као боговима веровали што они рекну да оно све може бити и да ће бити. Ово је подбунило цариградске Герке, а Герци су окуражили Турке на Србију. Стари непријатељи старом зломом на старог комшију стару несрећу новим планом наносили.

Кад су веће у Цариграду Герци из Београда от Родофиника и београдског владике овај план примили и разумели што и како добро и срећа за њи и њиов род може бити, онда су цариградски Герци по Родофиникову и владикину наставленију скупили се и међу собом разговорили се у лету 1808, у зиму на концу Турцима цариградским представили су и казали:

– Ми имамо способно време и прилику с вама радити и учинити да ви Србију опет покорите и под већи јарам него је пре била приведете, но со тим уговором: ми ћемо се, они веле, трудити ако хоћете ви нама оно дати што сте нам обећали; ми от вас иштемо, а ми ћемо, кажу они, от вас искати оно што је добро и за вас и за нас.

Турци на то одговорили су:

– Ако је тако да ће бити и за вас и за нас добро, а ви иштите. Ми смо сами тому послу ради и кајли.

Герци отговоре:

– Ми можемо начинити да ви Србију саде покорите, и начинићемо, но ми от вас зактевамо: прво, каде стану Турци Србију покоравати, које ће бити цело, рају и сиротињу да не секу, не пале, не гору и не пљачкају, а од најмањег буљукбаше до највећег поглавара све да исеку, њиова добра да похарају и њиове куће да поробе и попале; друго, са Немцима начините каде стану Срби у Немачку бегати свакога да приме једнако, а после каде ви преобладате опет да вам натраг пошљу, и што је раја да не дирате, а што раја није да истребите и ш њима као са пређашњим да урадите; треће, каде то све совершите онда да нас дозовете и нама Србију ви као своју земљу јавно да предате да ми ш њом владамо на подобије Молдавије и Валахије, а ви из Србије да се вратите натраг; четврто, да нам допустите да ми под именем султанове депутације пошљемо наша два човека у Србију у Београд до београдског владике и до онога генерала московског што је у Београду дошао; после један да се врати у Цариград, а други да остане у Београду, за кога ми стојимо добри да неће изневерити; и ако буде јошт каква депутација от потребе и то да нам дозволите; пето, московски генерал Родофиник и наш владика Леонтије

у Београду, будући да ће се они о томе највише трудити, ако се овај посао срећно уради, чему се без сумње надамо, највише ће се чрез њиов труд урадити, зато ми за награжденије Родофинику обећавамо да он у Србији први будне бег, а Леонтије да буде митрополит и всевисочајши ексарк, а после, каде будне у Цариграду празно место, ако хоће Леонтије да буде патријарх. Ми то налазимо за право и то обећавамо им награжденије, а ви да им то обећате и да нећете покварити. Ако ви хоћете у Србији тако поступати и учинити и што ми саде иштемо ако хоћете то нама обећати и дати, а ви обећајте то нама саде и уверите нас што саде обећате да ћете нам онда дати. Ми имамо цело прилику и време то радити што вам рекосмо и радићемо то да урадимо макар нас колико стало новаца. И каде Србију опет саде покорите и ш њом како урадите с тим учинићете пример да се други у вашej земљи више не буне, и прочитајте.

Турци када саслушају што Герци говоре чисто отлане им мука коју су от Србије имали и, знајући себи Герке најверније и најприверженије од свију народа християнски, а сада доста су и принуђени, и чујући да они у тому послу спомињу и московског генерала, обрадују се Турци да ће от тога посла што бити и то једва дочекају и што Герци ишту сместа обећају им дати. И тако погоде се устмено и писмено међу собом соверше и утврде.

Герци одма изберу једног владику, који се у Београду казивао митрополит, и ш њим једнога секретара, даду им наставленије да се казују да су они депутати послати од султана до Карађорђа и његова Совјета, а притом владики београдскоме и генералу московском Родофинику тајно писмо да предаду и устмено да им соопште уговор и контракт са Турцима срећни

у Цариграду закључени у њиово име ако се овај план срећно уради и ако свој род љубе и ако им срећу желе и себе счасије и славу, саде овај пут за себе и свој род да се потруде и свога рода ову помоћ, а особито своје славе, ову прилику да не испусте и да не поштаду свакога свога труда, да угађају Турцима на руку у свему како боље могу и знаду, који о том и нас научити могу, и да кажу како је Родофинику и владики обећато и од обе стране подписато награжденије; и по оконченому у Београду овоме тајноме послу и разговору владика да се врати натраг у Цариград и от Родофиника и от владике да донесе одговор, а свога секретара Николу да им препоручи и да га остави у Београду да се ш њима о томе јошт разговара зашто је он от такови послова вешт, и као сведочбе ради нек остане код њи к'о у залогу.

Са овим наставленијем устменим и писменим владика и његов секретар Никола дошли су у Београд из Цариграда 1808 лета на истеченију под именом султанове депутације до Карађорђа и Совјета, на које су били и писмо угодили као да су баш зарад тога дошли у Београд. У Београду своја наставленија писмена и устмена владике и Родофинику изруче и по Београду водили су тајно своје разговоре ш њима колико су хотели.

По оконченом својем разговору владика цариградски са отговором врати се у Цариград, а Никола, његов секретар, остане по наставленију у Београду код београдског владике и код генерала Родофиника.

Владика цариградски дође у Цариград и донесе Герцима отговор от Родофиника и владике писмени и каже им устмено да су београдски владика и московски генерал Родофиник верло весели били каде су разумели погодбу и контракт у Цариграду срећно закључени и да су особито задовољни на обешчаному награжденију и казали су да они и свој род и своју славу

љубе, за кога се они и труде, и обећали су сваки свој могући труд приложити и Србију уништити да се овај план уради, од кога њиова слава и свога рода срећа зависи, и поздравили су цариградску господу: план кога су им саопштили да ће се цело урадити, но са великом мајсторијом и са великим трошком, зато сада требају новци, и они желе и ради би били да се састану устмено и писмено да се разговоре са полномошчним и достоверним људма от султана, које, кажу, лако може бити, тојест Родофиник и владика наумили су радити и уверени су били да ће им план изићи срећно зашто су от своје стране све урадили, пак хоћеду сами о томе да се разговоре да се како не преваре, не уверујући се у другога као у себе (ко је какав себе не верује), а и заради новаца на трошак да приме да своје не троше.

Герци Турцима саопште из Београда да је отговор дошао и како посао цело хоће добро да изиђе и кажу да је на Родофиниково и владикино захтевање нужна депутација јошт једна да се пошље у којој ваља да буду такви и такви људи. Турци по њиовоме зактевању како што су обећали одма нареде и из Цариграда пошљу другу депутацију преко Видина у Крајину близу Пореча. У овој депутацији били су велики и важни људи који су совершенно уверити могли београдског владику и Родофиника о закљученому контракту, а особито о обећаному награжденију за њиове подвиге и труде, тојест од Турака био је реиз-ефендија и још један Турчин велики из царскога дивана, от Герка био је видински владика, из Цариграда Сучо, бег Молдавије. Осим владике други су сви били обучени у просте хаљине да се от други људи не познаду. Но дошли су опет под именем султановим са Србима да се разговоре опет, на кога су писмо као и пре направили. Каде су у Крајину дошли послали су писмо Карађорђу и Совјету да

и они пошљу људе от своје стране да се разговоре. Родофиник што је био наумен једнако је био навалио и молио на ове са Турцима разговоре да иде он и владика београдски. Карађорђе и Совјет, за герчко ђаволство ништа не знајући, Родофинику, к'о свога цара генералу и полномошчнику, не само своје дело таково, но и живот би свој њему воверили, кога су држали за свога великога пријатеља како што се и показивао у почетку, а особито у њега су се уздали као у самога цара у такoвима пословима, тојест да ће он све радити што му они кажу и што и сам очима види одашта ће бити срећа и благополучије народу и слава цару, за коју су мислили да се он боље и више стара и труди него они прости и неучени људи. Зато Карађорђе и Совјет ово дело, које су мислили да је ради народа сербскога, на бога и Родофиника ослоне и препоруче и како га бог учи и како најбоље зна да ради све што је добро за цара и народ и да узме са собом кога он за добро избере, пак да иде. А Родофиник узе опет владика и Николу, и једнога Карађорђијева секретара само да је на број, и отидну Турцима на разговор у Крајину. Овди се Родофиник и београдски владика и Никола са цариградском господом депутатима састану и чрез Николу познаду се, о своме делу устмено и писмено разговоре се, један у другога се увере и шта ће радити и како ће бити, овде све сверше и закључе и прекину, но од Карађорђевог секретара тако покривено да он нити је могао знати ни најмање о томе штогод приметити, само је видио како су Родофиник и владика Николу на неколико сати напред цариградској господи послали и каде су се састали да су под именом шетања два и два башке водили разговоре колико им јест ваљало. По довољном разговору Родофиник и владика и Никола от цариградске госпoде ради трошка новце довољне приме и у Београд врате се.

После Родофиник, београдски владика и Никола от онога времена сву су своју хитрост, мудрост, злобу и лукавство употребили и сваки могући свој труд приложили су што је год за Србију било добро оно да покваре, а одашта је могло бити најмање и највеће зло оно да ураде, како што су и радили, које се из сле-дујушћег овде види.

ЗЛА КОЈА ЈЕ РОДОФИНИК СЕРБИЈИ ЧИНИО ПО ОБЕШЧАЊУ У СВОМЕ ПЛАНУ

Каде цариградски владика из Београда у Цариград врати се, Никола, његов секретар, у Београду оста. Овди Родофинику и владики прва и највећа била је брига учинити да Никола Србију ушпиони и от ње репорт Герцима и Турцима у Цариград да пошље. Зато је Родофиник у исто време одма после владикина у Царграду отхода сам и чрез своје људе у Карађорђа изпросио да владика београдски иде по Србији да купи димницу и начини да овај Никола буде уз владику писар како ће најлепше сву Србију видити и ушпионити. У ово време био је снег и зима неописана, но овди је била друга служба, није димница.

Тако владика како от Карађорђа допуштење добио тако одма по народу отиде и Николу са собом узме, прођу сву Србију и како год им ваља ушпионе; но по народу пролазећи гди су год имали прилику људма говорили су:

– Саде вам је горе него под Турцима; под Турцима вам је много боље било него сада. Под Турцима сте плаћали, али барем нисте војевали, а саде и плаћате и војујете и кулукујете, и прочитаја.

Таким начином отров су по народу просипали и на своју воденицу почели воду навраћати.

Подоцкан, али опет, Срби примету шта Герци раде и, знајући да Никола из Цариграда није утеко да у Београду остане нити Турци допуштају својим подајником да к Србима иду и у писмама која су от свога цара к'о депутати донели не стоји да Никола у Београду остане, зато Срби, не налазећи довољна узрока зашто он у Београду да остане, виде да његов посо за Србе није чист, особљиво што у разговору и против Срба и против Русије турску држи страну, и зато га Срби као једнога непоштенога шпиона из Београда и из Србије протерају. А Родофиник у ово исто време одма, узинат Србима, пређе за њим у Земун, даде Николи писмо и оправи га са великом препоруком у Јаш књазу Прозоровскоме, на пут даде му шесет дука-та, и каде у Јаш дође на дан имао је по пет гроша колико је год у Јашу стајао, један протераник што никакав сербскије депутат у Молдавији и Валахији није имао. И Никола авај, премда је из Београда протеран под каштигом смрти ако се у Србију врати без сербскога допуштења, но када је дошло време да се по уговору опет састану са другом депутацијом турском и герчком у Крајини, гди ваља и Никола да буде да владику и Родофиника цариградској господи сведочи и цариградску госпуду преобучену владики и Родофинику да покаже тогда, зато је Родофиник Николу из Јаша опет у Београд довео под својом протекцијом, усупрот како верховному сербскога народа вожду, тако Совјету и всем Сербом, и кроз то волио је Родофиник код Срба бити сваким човеком него да се герчкој господи у Цариграду замери и осрамоти што није мого њиовога човека чувати који обећава Турцима и Герцима да што више уради.

Новокрештени, господин капетан русиски Илија Феодоровић, трудио се, са договором верховнога

вожда све је радио оно што је било на ползу сербскога народа и на славу русискога императора, које верховни сербски вожд и сва Србија знаде; но будући тај његов труд био је против герчкога плана, зато га је Родофиник код књаза Прозоровског оклеветао, до у Пореч измамио из Београда и невинога чрез фелдјегера из Србије отпратио, на жалост всем Сербом.

У време са Турцима примиренија, каде су људи у Србији заради војне прегледати, гди је два или три брата писат је један, а гди су четири или пет писати су два, да се види на први случај без нужде колико откуда може изићи војника, које су после почели помало војеним ученијама обучавати, Родофиник и владика уфате прилику не само то покварити зашто је против њиовога плана, но и људе против своје началнике узбунтовати и поребелијати, које су учинили по Београду и по многим местима у народу чрез своје шпионе подкупљене говорећи људма који су год записати: господар оће да ји отвоји и да ји пошље у Московску, толико колико пошље толико Москва да доведе овамо, засвагда Срби да остану онамо, а Москови овамо, које је риданије жен и детеј толико воскипило да је у мало време велика ребелија вездје у Србији изостала.

Срби официри из Цесарије, учени и млади људи, пребегли у Србију својеј браћи у своје отечество, отма отидну на границу у логоре, почну људе слободити и обучавати чему су год могли боље и знали против непријатеља, мислећи от Карађорђа и Родофиника зато и награжденије получити; то будући против герчкога плана јест, ове официре, са једне стране, подговоре да раде друго, са друге стране другим рекне: „Ови официри зло чине“, и тако Родофиниковим духом у Делиграду два невино официра јесу повешана, со тим да учини да више никаков не би официр из Цесарије у Србију

прешао, које се после и случило, и со тим не би ли какву кавгу приметнуо и свађу међу Немцима и Србима.

Родофиник неким сербским у народу поглаваром и господаром, дајући по 5 хиљада дуката, а многим другим друге суме, Србе је међу собом поделио и завадио да таким начином лакше от Турака побеђени буду. Многе је честне стране људе, који су се њему као генералу најпре и најпре јављали, устмено или писмено от Србије отбио казујући им за Србију што је најгоре мого тек само да не долазе. Родофиник многе је злобљиво Србе наговарао да с Немцима раде оно кроз што могу са Немцима да се заваде да Немци границу затворе, да Срби после рану и многе друге нужне вешчи от Немаца не добију које су пре добијали да против Турака слабији будну.

Родофиник много је писао и Прозоровскоме тужио се на Карађорђа и на Совјет и друге сербске началнике да ништа они не слушају што им за добро каже он, ни што им Прозоровски пише, ни што им сам цар заповеда; то је чинио да ји преведе у омразу чрез то и код самога цара да би за Србију и цар не марио.

От 1804 лета до 1811 [!] лета, кромје многи молебни писама и прошенија цару и фелдмаршалима послато је у којима је Карађорђе са народом свагда требовао и у императора Александра, всеросијскога самодержца, помоћи и покровитељства, кромје, велим, ови писама и прошенија, најмање осам пута је своје депутате цару и фелдмаршалима његовима слао, које јест свагда писмено и устмено от императора Александра, всеросијскога самодержца, требовао и просио помоћи и покровитељства. А Родофиник са својим Герцима најпосле шта изнесе и измисли да Срби од Московца не требају, када Србија пропадне по њиовоме плану да со тим Русију оправда, а Србију опет да окриви.

Родофиник, са једне стране, много је Србе наговарао: ви можете то и то радити, то и то и дотле узети, а са друге стране је Прозоровскоме писао: Срби су се возгордили, то и то говоре, то и то раде, и тому је додавао пакостни и злобни речи колико је хтео да Прозоровски има већи узрок на Србе мерзити да им против Турака не би помогао; и свакому је Русу коме је мого устмено гадио и што је горе мого највише онима делима на која је и сам наговарао да раде; а што су Срби сами из невежества погрешили мало оно је Родофиник сто пута веће и герђе извио, другима радо казујући, особито Русима, када стану Срби пропадати, које је он знао и чекао, да би Руси чрез то време не само Србе не сожаловали, но јошт да би се светили и смејали и за њи као за гордељиве људе нимало не марили, како што је и било, да Турци лакше и пређе Србију освоје да Герцима пре у руке по њиовоме уговору падне.

Но на овоме није се јошт овака злоба герчка совершила зашто Родофиник гди је год имао прилику, или сам или чрез своје људе, нигди није пропустио на Србе хулити, за њима зло говорити и њих опорочавати пред странама људма без разлике, от најмањег до највећег и от најкривљег до најправијег, како су Срби неблагодарни, како паметне људе не примају, како офицере који њи уче вешају, како људе стране поштене, ако што имаду, низашто сваки по својеј вољи убијају ради пљачке без свакога даљег суда и испитанија. Но овди свака Родофиникова хула коју је сам или чрез своје људе на Србе вообште или особљиво на Карађорђа безстидно и бездушно наносио не описује се, на пример, како што је сам говорио и фелдмаршалу писо: Карађорђе јест мужих прост зашто нити зна царева ни фелдмаршалове дарове почитовати ни

уважавати, царско писмо што је покрај сабље добио изрезо на фишеке, бунду што је от Прозоровског добио изрезо, разкројио је на ћурчиће, на ноћ по пет ока вина пије, царску сабљу хотио продати за 500 гроша, и да је Карађорђе узрок ребелије која се у Цесарији [у] Срему случила у лету 1808 [!], и кога види Карађорђе у московским хаљинама хоће из пиштоља да убије, да је Карађорђе полудио и 15 августа 1809 хотео Родофиника да убије из пиштоља, но у који пар он на Родофиника пиштољ запне и потегне у онај, вели, пар владика за пиштољ руком уфати и навише дигне и пиштољ више Родофиникове главе удари тана у таван, и прочитаја.

Саде да видимо шта Герци говоре. Владика је вишереченога лета из Београда побегао августа 6, а Родофиник 15, а Карађорђе у Београд дошао 16. Како је Карађорђе из Тополе пиштољ на Родофиника у Београд бацио? То није могло бити зашто је Родофиник био у Београд, а Карађорђе у Тополу. А како је владика мого из Пореча или из Влашке за пиштољ уфатити и свога Герка Родофиника одбранити? Такова сим подобна лажна и бесзрамна стидно је и описивати, зато сада изостављају се која ни времену, ни месту, ни самој лажи нису скодна, но само су герчкој нарави и њеној неизмерној на Србе лажи и злоби и зависти прилична.

То је Родофиник чинио да се по људма разиђе такови зао глас на Карађорђа и на Србе вообште да би чрез то обште Србима жеља угасила се, да би ниједан у Србију дошао страни који би народ слободио и храбрио, и прочитаја, да му се исполни што је у плану обећао.

У месецу априлију лета надписатога око начала, по истеченију са Турцима премирија, Родофиник са

полковником који се при њему наводио дође Карађорђу у конак весео, извади своје писмо из недара и каже Карађорђу:

– Дај муштулук! С Турцима рат наново, и ево от цара и от фелдмаршала заповест да саде ви ударите на све стране на Турке одавде из Србије, а наш ће фелдмаршал ударити са великом армадом одоздо, и наша веће војска на два места Дунав прелази; но вас поздравља фелдмаршал: одма саде ударите и да вас саде видимо.

То наизуст изговори, а писмо нити сам рашчита нити другоме даде да у њега завири, и каде изговори писмо савије, опет у недра остави и оде.

Серби, простосердечни и верни, Родофинику верују како што је и сам напред казао да ће њему Срби свашто веровати. Срби за три дана опреме се и ударе на све стране на Турке и пет месеци Турке бију, а Руси у Влашкој седе, и тако Родофиник оно уради што је Герцима обећао; а када сила турска на Србе навали сав свет види да Србија пропада, а Прозоровски и не мари, Герцима хатар чинећи да му у Македонији штатуу направе.

Срби у највећој нужди и невољи у месецу августу турску силу колико је велику описују, а Прозоровском пишу и молу га да им обећану помоћ војске, оружја и џебане пошље, а он отговара: „Што кричит, мени пише г. дејствителни статски советник Родофиник да Турака тамо нејма“. А оружја захерђаног, изломљенога и сасвим батал посло је толико да је око њега толико потрошено оправљајући га да би готово за оне новце ново купити онолико могли. У месецу августу, када се сва сила турска на Србе у Делиград скупиле и Србима најтеже бјаше, онда и руска војска Дунав пређе Србима к’о у помоћ. Срби о том истом известише се и почеше се храбрити, а Турци стадоше викати:

– Москов прими новце и врати се натраг. Море, продати сте!

Када се Срби известише да су се Руси истином вратили натраг онда падоше у сумњу што Турци говоре, и не само простима војницима, но самима поглаварима срца и руке от жалости и муке клонуше што Руси тако урадише на њовој толикој верности и к њима привержености. Особито из тога узрока Срби тогдa Делиград оставише без свакога боја. Џебана и топови који су цело лето преко Влашке у Србију такожде Србима у помоћ путовали најпосле от Дунава натраг вратише се и Србима у помоћ не достигоше да се тек само Родофиниково обешчање збуде. Када веће Турци у Делиград уђоше владика по Београду људе плаши на једну страну, а Родофиник на другу, а Никола, њиов ађутант, на трећу. Владика говори:

– Миленко је погинуо, Карађорђа народ оставио и побего у шуму, по друму до Београда нигди страже нема. Ето ујутру Турака у Београд!

И први бега, страх људма задаје и пример даје да људи бегају да се Београд празни, који је све своје ствари драгоцене пре на три месеца чрез Родофиника у Влашку под туђим именом [послао] да не би како у последњој размерици Србима у руке пале.

Овај владика, от Родофиника туде отпослат и шта ће радити научен, преко Смедеревске и Пожаревачке нахије бегајући кроз народ прошао је као ватра, сам и чрез своје људе говорећи народу:

– Безите, сиротиња и народе, преко Немацка и Власка у Русија. Овди висе не можете зивити засто це овде доци Турци. И ми безимо у Русија, и господар Петар и господар Јова са ценералом и многи други људи из Београда одосе у Русија; безите и ви. И ја идем преко Пореца у Власка, и ви дојдите преко Немацка

у Власка, па цемо заједно у Русија ити. И ја идем с ва-
ма, не бојте се.

Које када чују људи, народ прост владики верује,
после нагерне и мало и велико преко Немачке у Вла-
шку бегати. Владика то видећи одма пише писмо у
Букурешт заповеднику њиовом: „Србија је пропала,
Турци су досли у Београд, двадесет тисјаста дуса Сер-
ба иде у Русија, зато за двадесет тисјаста дуса препра-
вите таин и дајте им пут да иду у Русија.“ А и то исто
после писао је још један. После владикина из Београ-
да отхода Родофиник и Никола по Београду јавно љу-
де плаше и трговцима говоре:

– Што стојите, шта чекате? Ето Турака највише за
један дан у Београд. Већем бегајте, уклоните се са ва-
шим добром у Немачку.

Које народ к’о генералу верује и бега.

На конец веће кад Родофиник и Никола уплаши-
ше и побунише сав Београд да бега, хотјаку Совјет
да сведу у Пореч, но каде не могоше, а они наредише
да и Совјет бежи у Земун. И каде народ уплаше Родо-
финик и Никола хотели су овај народ послати Прозо-
ровскоме на поклон да какве ш њима насели пустаре
у Росији, за које Герцима највише држао страну Про-
зоровски, и то је оно што је Родофиник у плану казао:
„Начинићемо да овога лета русиска војска Дунав не
прелази“. А Родофиник и владика, кад ове људе Про-
зоровскоме на поклон предаду, у своје време да се
врате Герцима и Турцима, зашто они нису знали да
ће Прозоровски у ово време умрети [...]² да цело бега,
онда Родофиник и Никола купише лађе да се народ у
немачку превози страну. И када Родофиник народ у

2 По смислу се види да на овом месту у преписима недостаје неколико
речи. – *Прим. ред.*

највећи страх баци, особито чрез Николу, свога ађутанта, онда и сам ноћу побеже кријући и са собом одведе комендата и советника и писаре да изиђе глас да су изневерили, да со тим учини да не само Београђани, но и ко год за то чује да бега из Београда без обзира и да верују да су продати, зашто господари не би бегали да то није истина. И да никаква у народу ни најмања надежда не би још остала Родофиник узео је тада и росијске докторе са собом и лекаре от људи рањени и болни и невољни, такођер и мајсторе от ђулета и топова у најнужније време, да људе со тим у крајње очајаније приведе како што је наумио био.

Сваки човек, макар у најдубљој тајности зло радио, све у страху да се не открије ако и најмањи знак покаже се као да се и открило он жив умире от стра и таки је готов одма кудгод загребати; тако и Родофиник от тешкога страха био је веће премро да се ова тајна како не открије зашто је између њи доста знаду; и макар би још који дан или сат у Београду заостао и саме Турке дочеко да очима радост и своје спасеније види, но како чу да Карађорђе у Београд долази по својеј совести онај час наже преко Дунава, уплашен да није Карађорђе за његово ђаволство чуо.

На генерала Родофиника гледао је сербски народ као на цара или готово к'о на бога и што год он говори и ради све му је веровао, пак кад и он побеже сви вероваше да су Москови Сербс Турцима продали и по говору Родофиникову и Николину мишљаше сиротиња: ако Турци одма по суву не дођу да ће живи из неба у Београд пасти, и зато народ и сиротиња ујутру која не би могла добити лађу от превеликога страха и ужаса хотјаше жива у Дунав и Саву да скаче да се топи. Родофиник са овим својим бежањем учинио је не само да се Београд испразни, него да Турцима не

будне потребе ниједне пушке избацити, а у Београд да уђу, но причинио је народу и сиротињи неописану муку и страданије, штету, изгубленије својих имјениј.

Када Родофиник из Београда ноћом побеже ујутру бјаше [се] и мало и велико спремило да бега или у воду да скаче само да Турцима у руке не падну, толико бјаше у Београд и у сам народ уишо страх по Родофиникову отходу. Но на велику срећу народа и сиротиње Карађорђе, са којом је и досада сиротињом и народ много пута спасавао и срећан бивао, у кратко време стигне, људе заоставше који бјахусја натоварили да беже заустави, који су у Немачку били прешли многе врати, Совјет заустави, опет намести и утврди, људе многе от буне и страданија ослободи и от пропаданија их имјенија поврати, сиротињу от превеликога страха и ужаса и нешчистија избави и обрадова, која је дужна свагда да га за избавитеља свога спомиње и вечно јему да благодари.

РОДОФИНИК У НЕМАЧКОЈ И ОТУДА НЕМИЛОСТИВО ДИПЛОМАТИКОМ СВОЈОМ НА СЕРБЕ СТРЕЉА

Родофиник чрез своје шпионе разумевши шта по Београду Карађорђе уради одма ујутру рано из Панчева из лазарета пакостним и злобним пером многа писма у Београд пише и расказује: „Ја због тога и тога поглавара из Београда отидо и што сам из Србије отишо да знате да су они криви и к тому узрок“, и прочита, да би чрез то и оне које није могао пре со тим међу собом завадити и разделити и на њи народ подбунуио да ји побију и таким начином да се све оно поквари што Карађорђе уради и народ поврати. Но та боја Родофинику не прифати се.

Родофиник каде у Немачку пређе, после и по Немачкој и по Влашкој, за у већу дубљину свој план – узрок закопати зашто је из Београда побегао, народ поплашио и узбунио да бега, стане говорити и по људма разглашивати, главнокомандујушчему у Валахију писати и свакому фалично и без стида казивати да су га Срби хотели убити и зато је из Београда утеко, о чему Срби нити су кадгод мислили ни сањали нити би то урадили. И овај свој измишљени узрок да осведочи из Србије са собом повео [је] от војених и из Совјета по једнога и неке поштене фамилије из Београда и друге из службе сербске честне младиће којима се могло више него другима веровати, но из ови неки за ову сведочбу, от Родофиника подкупљени, знали су, а друге је све Родофиник преварио, тојест ако му буде от потребе да и њих онда подкупи да му што он хоће сведоче, ако ли от потребе не будне а оно толико значи.

Но Родофиник у Влашку дође, а књаз Прозоровски, главнокомандујушчи, умре. Књаз Бакрацион, који је наследио место Прозоровскога, за Родофиников и за герчки интерес ништа не знајући, одма са војском за Дунав пређе и оно августа веће почне радити што је Прозоровски у априлију морао чинити, тојест турске градове стане узимати и Турке тако крепко бити и робити, које велики везир и сва турска војска која је била дубоко у Србију ушла каде су чули и разумели одма су се вратили и Србију оставили.

Родофиник кад је веће чрез своје шпионе разумео да се Турци из Србије натраг враћају, Београд опет се пуни и Срби се купе и крепе, и да му от те стране надежда от Турака ишчезава и господство, у Влашкој опет сабере београдског владику и Николу и ш њима даврандише се план опет предузети, даље продолжавати или други предузме пут на трон себе обећати попети се.

ПЛАН РОДОФИНИКОВ И ВЛАДИКИН НАНОВО У ВЛАШКОЈ ПОПРАВЉЕНИ, СТАРО ЈЕ ПРЕКИНУТО

А књаз Бакратион могао је тако лако градове турске отузимати и напред наступати зашто и от туда су готово сви Турци били отишли на Србе, које тамошњи житељи и терговци доказују који су видели Родофиников, владикин и Николин план кога су у Влашкој наново направили; био је овај: Родофиник да оде до Бакрација и сву своју дипломатику стару и нову да употреби око њега и каде веће от књаза Бакрације неколико војске испроси, за које није се сумњао на своју гледајући дипломатику, и које када буде да пређу Дунав; но одавде је имао два пута до на трон себи обећати доћи:

Перво, или је хтео Турке наново да подражи и на Србију опет да навуче да каде Турци, к'о и пре, на Србију навале онда из Пореча Србима да пише: „Ја би тамо с царском војском, са џебаном и новцима колико вам год воља у помоћ дошо, али докле је год Карађорђе међ вама, и Младен, и Милоје, и тај и тај, који су ме лани хотели убити, ја тамо доћи нећу зашто ми је тако цар заповедио“, само да народ скочи да најпре убије Карађорђа, а после и све друге које би Родофиник хтео, које кад би се без сумње учинило онда Турцима да пише: „Урадите саде и владајте се са Србима у Србији онако како сте у Цариграду обећали“, и таким начином опет да изиђе њиов лањски план герчки, зашто Родофиник и генерал Исајев Дунав пређоше у Србију и на Турке са војском ударише, а Србима ништа не пишу шта да раде, а главнокомандујушчи књаз Бакратион са војском у Влашкој као пређе Прозоровски седи, нити Дунав прелази нити се спрема да пређе, а веће гласови празни почеше долазити

као лани от Прозоровскога да ће и он скоро на два места почети Дунав прелазити с великом армадом.

Друго, или да се соједини само са Миленком, и после Родофиник једну стотину козака да узме от генерала Исајева и са Миленком и Миленковом војском да дође до реке Мораве и после испреко Мораве да дозове колико може више војвода, комендата и народа, пак да им каже: „Ево је вам послао цар војску вама у помоћ са мнош, но ја вама тамо са војском доћи не могу нити хоћу докле је год међу вама Карађорђе, Милоје, Младен, и тај и тај, и прочитај, зашто су они хотели мене убити, које сам ја веће цару казао, и ово што вам ја говорим то је и царска воља; ви знате због кога сам ја лане утекао из Београда и једва жив побегао, а после умало Турци вас све не поробише да ја не стиго доле фелдмаршалу и не моли га да удари одоздо на Турке да се Турци из Србије натраг врате. Ја сам сербски пријатељ и ја хоћу да направим за вас добро, а они не даду и кваре да вас могу боље гулити да им војујете и кулукујете и плаћате, и прочитај. Саде, ако волите ш њима него са царом, а ви кажите, пак да се ја са војском вратим натраг зашто ми је цар тако заповедио“, да оваким начином народ подпали да убију најпре Карађорђа, а после и све оне које би Родофиник захотео донде да бију докле или све не истребе или на своју страну не придобију, које кад би се окончало, и то би народ цело урадио, онда би Родофиник неке от старешина обдарио, некима би дарове обећао и многима би млађим новце раздао да угађа народу, пак би опет пито свију јавно мајсторски: „Но, саде кога хоћете да вас добро, лепо и паметно управља да не има међу вама ни зулума ни кулука?“ и проч. А овамо би чрез своје људе и Герке подустио многе да њега захтевају ако хоћеду да су срећни и да говоре Сербима да је њега цар

послао да тај човек будне, „него вас он само куша, но немојте нипошто да се преварите и другога да иште-те“, да таким начином повичу: „Ми хоћемо господина генерала Родофиника“. И то би народ цело урадио и тако би Родофиник на своје прегајушче место дошао, а после веће како би било, или би цару писао и своје послао како је народ од зли људи очистио и умирио и како народ њега хоће или би са Герцима и Турцима опет наново на први план наводио, и прочита.

Овога ради свога посла зато су Родофиник и владика Миленка Стојковића, пожаревачког комендата, на своју страну обернули и премамили зашто је био са људма и са војском јак и био им јест на руку најближе да ш њиме слободно могу радити и сигурно, а што су му обећали то Миленко никад не би видио нити би добио. Зато је хтео Родофиник и Совјет у Пореч свести да више и сигурније свој посао радити може, зато је Родофиник обећао Миленку Карађорђево место зашто без њега није могао радити ништа от свога посла, а Миленковим војеводам, бимбашама и буљукбашама обећао је велику плату и награжденије, зато је Родофиник давао Миленку по пет хиљада дуката по наједанпут које је цар послао Карађорђу и Совјету ради свега народа. Но овде право не зна се јошт засаде јесу ли ови новци били русиски или турски које је примио у Крајини. Зато је Миленко на Родофиниково захтевање многе при себи држао стране бећаре, које је Миленко одма распустио како ји Родофиник више требовао није. Зато је Родофиник сербске депутате от Карађорђа и народа цару и фелдмаршалу уречене и послате не само у Београд кварио и смето и не припознавао, но у Влашку 1809 лету на пут им стао и зауставио и по својој вољи задржавао на своју страну, подкупљиво и измењаво и друге од своје партије

постављао наново против воље народне и против свакога права, и после главнокомандујушћему књазу Багратиону сам водио с својима новима наставленијама на разговоре. Зато је Родофиник Миленку заповедио да писма от Карађорђа и Совјета у Поречу фата и отвара и јему шаље, зато су Карађорђе и Совјет принуђени били чрез своје курире к фелдмаршалу у Валахију слати. Зато је Родофиник Миленку заповедио да сербске депутате из Влашке враћајушчесја који су Родофиника слабо слушали да ји у Поречу задржи док њему он не пише шта ће ш нима да раду.

Наконец, Родофиник толико је Србе међу собом разделио и завадио и међу њи толики огањ и омразу бацио да су се гледали као совершени непријатељи. Између прочи, Миленко довео је дотле да је хтео Карађорђа и друге Србе из топова да бије као своје непријатеље који у Пореч пођу и на неке је из топова пуцао не хтећи их у Пореч пуштати. То је била сва у Србији смутња и междусобна свађа откако је Родофиник у Београд дошао и са владиком и са Николом цариградским састао се и познао се, која пре Родофиника није у Србији била. То су Родофиникови били труди и плоди, сербски отрови смертни, који како изоде међу Србе опет мир први дође и помоћ им из Русије приде која при Родофинику никако доћи не можаше, хотја она и много је пута полазила, но није могла чрез њега доћи.

Карађорђе, тојест Церни Ђорђе, Турцима је церни, а Србима је као снег бели. Герци гордељиви траже от каквог је рода, а не гледе каквог је плода. Карађорђе колико је год проста рода, он је свагда своје счастије полагао у благополучије свога отечества и народа, свога собственога интереса ни у чему не тражи, његово снисхожденије и просто јело и пиће

и одјејаније било је свим његовим војводама и старешинам добри пример и против сваке гордости и против свакога возношенија и разкошства. Његово о народу всегдашње неизмерно попеченије и промишленије, његови повседневни и ношчни неусипни труди и подвиги за отечество, за веру и за закон и за обште свога народа благополучије, његово от свакога камена тврђе постојанство дело почето не оставити, но ко концу благополучно привести против толиких препјатствија, против толиких оскуденија! Његова неизмерима и непоколебима во Росији верност и приверженост до тога је слова против толиких оскуденија и нападенија и от других обешчанија. Његово седмогодишње несравњено с народом неуредним благополучно управленије, његово храбро и неустрашимо срце против свирепих и силних Турков војеваније и његов особљиво счастљиви поступак с мало илити ничим толико много от Турака благополучно завојеваније, које народу всегда био непрестано утешеније, ободрењеније и спасеније, који је и Герке, као и Србе и све хришћане, от поганије и проклетије Агарјана избављао, чрез које он јест у свога народа праведно ону славу и чест заслужио које су се ретко који цари и краљи њему сподобили. Но све то Герци видити не хотеше, којих је злоба ослепила и придавила да ниједно добро Карађорђево ни видити ни о њему проговорити не хотеше, но јешче безбожно измишљено зло и хулу на њега метнуше, а от њега урађено добро затајаше, и све што није зло оградаше, а што је год било добро покварише.

Ови Герци, Родофиник и владика, да су от зла с миром седили сербску би на Герке неку страну мерзости и вику утолили, премда је праведна, и имали су време и прилику Сербима добро да учине да свога

рода стару злобу и неверност Сербима учињену да загладе, зло име свога рода да изгладе и као погану рану да залече и ове две нације у междусобну љубов, ако ће најмању, да приведу и таким начином себи и своме роду лепо име и велику ползу да учине и христијанску и человеческу дужност да исполне. А они место тога што би огањ мерзости на свој род погасити јошт већма су га подпалили, што би ове две нације у љубов привести могли јошт већма су их завадили; они су осведочили да су Герци сербски непријатељи, они су свој род у подозреније и презреније бацили, сами лепо име и своме роду карактер оставише да се спомињу и да се приповедају.

Но како у једноме житу свакојака кукоља, тако у једноме народу свакојаки имаде људи. Зато овди Герке ваља међу собом разликовати по правди. Герци који су год у господству они су људи највише опасни и немирни и бунације и готово како који уђе у публичну службу одма постане немиран и као да се заклео на то како му падне руке никако с миром неће отбуне и сплетки, како имамо много примера нови и стари. А Герци кућевни, женати, занације и трговци, они су људи добри и поштени и на њи те вике нема, али ретко се то може трефити, развје ако су кога ови горњи Герци опасли, подкупили или преварили многим обећањем на своју страну да им служе шпионлуком и новцима.

И ово је била герчка политика против Срба и њи-на несчастлива злоба и њиов план несрећни по којему су своју војну на Србе, паче же и на себе, управљали. Но ваља разумети да Прозоровски у оно време у које је ваљало није умро Герци цело обдужаше победу и над Сербима отмастителну викторију, сербскоме народу смех и поруганије, а потомству плач и риданије

неутешимо. Ако ћемо рећи, и Герци ништа не имаду и нису вредни са никим војевати, зато нису могли Србе гледати гди се сербска слава возвишава. Но бог и његово велико за Србију провиђеније Србију невину и тако незаслужену страдати тако не остави, но старца³ покоси и совет нечестивих разори. Умре кумче, разкиде се кумство; издану старац, поквари се план, и прочита. Зашто што су за толико време Србе под турско иго Герци метнули учинило им се мало, зато хотјаху и даље продолжавати. Но овај пут бог им не даде, којему буди слава во вјеки вјеков, амин!

Ово је план у лету 1808^м у највећој тајности сочинен, у лету 1809^м с најгором злобом рађен, а у лету 1810^м без најмањег пристрастија и хатара описан.

ЗАКЉУЧЕНИЈЕ

Зеџ је хитар, а лисица замеће трагове,
Но мудар ловац згодом уфати обоје.
И кертина изпод земље рије,
Ал' је људи опет зато виде.

/Грађа за историју Првог српског устанка, Београд 1954,
у редакцији Радослава Перовића. Савремени препис.
Архива САН, бр. 7072/

3 Прозоровског. – Прим. ред.

„РОДОФИНИКОВ У БЕОГРАДУ ЈАВНИ ЖИВОТ“

Оригинал овог анонимног рукописа није сачуван; од њега данас постоје три преписа¹ чији се наслови (вид. пун наслов) не поклапају дословно: реч „тајни“ налази се само у Јакшићевом препису, док у њему нема речи „второ“ која се налази у остала два преписа; ја сам наслов комбиновао из сва три наслова.

Прво питање које се поставља у вези с овим рукописом да би се што поузданије могла контролисати аутентичност бар неких његових података јесте питање ауторства. У изворима о томе нема никаквих података, а самим проблемом досада се нико није бавио. Једино М. Вукићевић у једном свом раду помиње као писца „Петра Радосављевића Панчевца који је 1809 године био у конаку Леонтијевом и моловао му себе“,²

- 1 Сва три преписа чувају се у архиви САН: један је припадао Лукијану Мушичком и њега је продао Српском ученом друштву Лукијанов синовац Ђ. Мушички (вид. Н. Крстић, Извештај ... о рукописима што је Друштву на оцену поднео ... др Ђорђе Мушички, Гласник СУД LXXII, 1891, 169–174), други је припадао касационом судији Ђорђу Петровићу који га је поклатио Л. А. Баталаки у чијој се заоставштини нашао, трећи је лични препис Јакова Јакшића из 1847 који је поклатио Друштву његов син Владимир Јакшић (вид. „Гласник ДСС“ VII, 1855, 329); прва два су заведена под бр. 7072, док је трећи заведен у Збирци рукописа и старих штампаних књига под бр. 113.
- 2 М. Вукићевић, Леонтије Ламбровић, Гласник православне цркве II, 1901, 394. По једном податку А. Ивића Радосављевић је рођен 1790, вид. „Архивски прилози за биографије југословенских сликара“, Летопис МС 324, 1930, 234, што значи да је 1810, када је писан овај рукопис о Родофиникину, имао 20 година. М. Коларић у једном

и то чини узгред као да је посреди општепозната ствар, не наводећи ништа ни о Радосављевићу као личности и као могућем писцу оваквог рукописа, ни о томе како је дошао до овога податка и колико је он веродостојан.³ С друге стране, у књизи Л. Ранкеа „Србија и Турска“ има један одељак о интригама Родофинкина, Леонтија и Николе (о овој личности вид. у тексту) који изазива јасан утисак да је, на неки начин, заснован на овом рукопису, док за аутора ових причања Ранке именује, и то у два маха, Ивана Југовића.⁴ Мени није познат ниједан други извор, објављен или необјављен, који би на идентичан начин говорио о овој ствари (са изузетком 2–3 Карађорђева писма писана непосредно после катастрофе из 1809 и књижице „Србије плачевно пакипорабошченије“ из 1815 која је писана у истом духу, али са мањим бројем појединости и знатним текстуелним разликама); сем тога, како рукопис указује на писца који располаже извесном општом културом, а пре свега на човека веома добро обавештеног о неким конкретним догађајима који је та своја обавештења могао црпети непосредно само у редовима устаничког вођства, ја засада сматрам, ограничавајући се за овај мах на ову двојицу претпостављених аутора, да Радосављевић није имао те услове и да не би могао бити писац рукописа, док је Југовић, поред личне мржње према Родофиникину

свом чланку саопштава да је Радосављевић „прешао у Србију из патриотских разлога, али је ускоро био умешан у неку политичку интригу против митрополита Леонтија и Родофиникина“, вид. „Ликовна уметност Карађорђевог времена“, Историски гласник, св. 1–2 за 1951, 67; међутим, он не наводи извор за ово своје казивање.

3 Оваквим антинаучним поступком нарочито се служио код нас А. Гавриловић чиме је довео у сумњу аутентичност неких изворних текстова које је објавио.

4 Л. Ранке, Србија и Турска у деветнаестом веку. Београд, 1892, 120.

и свог конфидентског аустрофилства које је кроз Родофиникина као руског дипломатског агента индиректно било уперено и против руске политике у Србији, имао поменуте услове у највећој мери и могао би то бити; ако се притом има на уму да је вук био тај који је Ранкеу давао материјал за његову књигу онда се може претпоставити да га је он обавестио и о рукопису и о његовом аутору. У недостатку ма каквих других података сем индиректног Ранкеовог наговештаја питање о Југовићевом ауторству овог рукописа ја набацујем не као хипотезу, већ као сугестију за даље трагање у овом правцу.⁵ Истина је да у рукопису има стилских и других неуједначености које, можда, нису на висини Југовићевог начина писања, али не треба заборавити да су до нас допрли само туђи преписи недовољно писмених људи, још вероватније преписи с преписа, пунни свакојакних преписивачких грешака, као и то да не постоје никакви оригинални Југовићеви рукописи на српском језику, чак ни писмо, који би допустили језична, стилска и друга упоређења; данас од Југовића једино имамо, поред памфлетских стихова против Доситеја, само његов говор у Совјету из 1810 (вид. текст у овој књизи), али који такође претставља туђ препис пун свакојакних грешака, и неколико кратких одломака

5 А. Гавриловић, расправљајући о ауторству поменуте књижице „Србије плачевно пакипорабошченије“, наводи једну белешку Јована Гавриловића из 1846 у којој стоји да је њен писац Миљко Радонић који ју је саставио – по речима Ј. Гавриловића – „према једном рукопису који је он спремао јошт раније пре но што је све пропало било“, в. „Књижевно интересовање у Србији за време Устанка“, Годишњица Н. Чупића XXVI, 1907, 139–140. Ако је обавештење Ј. Гавриловића, који га је чуо од Димитрија Давидовића, тачно (а то је према данашњем стању извора немогуће утврдити), могло би се претпоставити, због истоветности теме, да је онај ранији Радонићев рукопис овај рукопис о Родофиникину, у ком би случају и Миљко Радонић дошао у обзир као његов аутор.

из његовог изгубљеног рукописног дела „Примјечанија најважнијих догађаја у Србији“ које је цитирао П. Јоановић у једној својој књизи, уколико је то доиста дословно учинио;⁶ да су пак ова „Примјечанија“ стајала на расположењу Ранкеу, односно вуку, не изгледа нимало вероватно. Поред тога, рукопис је несумњиво писан у пропагандне сврхе, па је зато добио овакав популаран облик, мада, са овог гледишта, прилично буне она два места где се говори како би народ, у датим околностима, побио своје старешине и изабрао Родофиникина за владоца (ако и то није имало за сврху да још више постакне Карађорђа и војводе против Родофиникина и његове – руске – политике).

Друго питање које треба расправити у вези с овим рукописом, јесте датум његовог постања. На крају рукописа стоји да је писан 1810, али у тексту је на једном месту забележена година 1811, док се на другом месту помиње седмогодишња Карађорђева управа, што може указивати и на 1810 и на 1811. Ја мислим да ова друга година претставља омашку и да је рукопис писан 1810, пре повратка Недобина у Србију фебруара 1811 у својству руског дипломатског агента наместо Родофиникина, јер би иначе у њему било речи о новом заокрету Родофиникинове и Леонтијеве политике – у смислу пишчевих схватања.⁷

По садржају овај рукопис претставља памфлет, једини политички памфлет из доба Устанка који је сачуван, односно за који се данас зна (са изузетком поменутих памфлетских стихова Југовићевих и, такође

6 Вид. П. Јоановић, Историја најважнијих догађаја у Србији. Н. Сад, 1847, стр. 5 непагинираног предговора и стр. 25–26, 49–50, 54–55, 63–64, 90–91.

7 У поменутој студији М. Вукићевића (вид. нап. 17), стоји да је рукопис писан 1819, али то је очигледно штампарска грешка.

поменуте, књижице „Сербије плачевно пакипорабошченије“, али која је написана и објављена после пропасти). Његова формална оштрица уперена је против Грка и њиховог антисрпског „плана“; да ли је, међутим, тај „план“ (било као протурски, односно прогрчки, било као антируски) ма у ком облику постојао, бар као тенденција, или је искључиво плод домаће (војвођанско-аустрофилске) конструкције, организоване пропаганде, општег веровања као последице постојеће гркофобије – ограничене на грчке митрополите и владике у земљи (јер је веровање доиста било масовно и опште и у доба Устанка и код његових каснијих хроничара) немогуће је ма шта рећи у недостатку конкретних података; оно о чему се једино позитивно зна то је да су састанци у Београду и на Мирочу стварно одржани, али ни о томе нема никаквих писаних трагова, нарочито о састанку на Мирочу – разуме се, у погледу „плана“.⁸ У сваком случају, овај памфлет – чији

8 Ево шта у вези с тим каже Јован Ристић у једном писму др Николи Крстићу писаном из Цариграда 7 јуна 1865 о стању архиве Цариградске патријаршије: „... Сам патријарх интересирао се за ствар; он ми је лично донео белешку једну у којој стоји да се из протокола Патријаршије могло само то дознати да је 1807 год. био патријархом Григорије, који је доцније у револуцији грчкој на познат начин страдао наставши се, кад је ова револуција планула, по [празан простор] пут на престолу васељенском. Ја сам молио патријарха да може мој човек прегледати протоколе, што ми је он допустио, но при свем том што је лице, које сам ја на то име у Патријаршију послао, прегледало протоколе од 1804 до 1810 год. није у њима ништа више наћи могло до циркулара које је Патријаршија слала владицама србским у стварма *чисто духовним*; никакав траг није ту био од писама политичког рада. Уосталом, то се даје разумети. Ако је митрополит Аксентије заиста донео у Србију какви писама политичког садржаја било од Порте, било од Патријаршије, то је морала бити ствар која се радила тајно, а притом, излазећи из сфере чисто духовне, није ни могла оставити никаквог трага у архиви Патријаршије...“ – Архива САН, бр. 7251. Ове је податке Крстић (уколико је ово писмо, које нема адресе, њему упућено) тражио од Ристића вероватно за Л. А. Баталаку.

први део сачињава опис „плана“ исконструисаног на основу каснијег развоја догађаја, уколико уопште није, да и то претпоставимо, израз заблуде *post hoc...* (мешање узрока и последице) – одраз је ондашњег политичког расположења и претставља једну врсту српског схватања катастрофе из 1809; у томе је занимљивост и важност овог рукописа. Поред тога, у својем другом делу он обилује несумњиво аутентичним, каткад новим и драгоценим појединостима, као што су већ поменути подаци о латентном нерасположењу народа према вођству, затим, нажалост сажети, описи отпора поводом пописивања војника и егзерцира, узрочне везе одметништва Миленка Стојковића, агитације Родофиникина, Леонтија и Николе, а пре свега панике која је завладала у Београду и безглавог бекства чији се згуснути приказ пење скоро до епских размера, итд.; што се тиче разликовања грчких народних маса од њихових горњих слојева оно претставља, у теоретском погледу, један дијалектички правилан став који изненађује својом модерношћу.⁹

За основу овог издања узет је препис који је припадао Л. Мушицком зато што је он, по свему судећи (хартија, мастило, рукопис), најстарији; иза овог преписа у свесци се налази и препис (истом руком) песме „Тек“ (коју такође доносимо у овој књизи) написане 1815, тако да се ова година може приближно узети као година а *quo* преписа; међутим, пошто овај препис обилује разним преписивачким грешкама ми смо га

9 Због извесних неслагања која постоје између овог рукописа и излагања Дубровинових, заснованих на Родофиниковим извештајима које наводи Л. А. Баталака, као и неких Баталакиних саопштења, вид. овога „Историју српског устанка“: 1) о састанку у Београду странице означене код имена *Аксенђије* и *Никола Појовић* у регистру, 2) о састанку на Мирочу стр. 464–470; и о вешању двојице официра у Делиграду постоје друкчији подаци.

упоредили са остала два преписа који су такође препуни грешака исте врсте; све стварне разлике унете су у ово издање, али без посебне ознаке зато што оне не претстављају варијанте, већ преписивачке омашке (негде је изостављена читава реченица или један њен део, негде само реч, која је опет негде боље прочитана, а негде деформисана, итд.); ове разлике ипак нису бројне ни битне. Али ни на овај начин нисмо успели да добијемо потпун текст јер је очигледно да још има доста пропуста, нејасности, стилистичких несагласности и других сличних ствари. Ради ширег круга читалаца напомињемо да је, на пр., облик Грци и Герци наизменично употребљен у сва три рукописа, па је тако остало и у овом издању.

Овај рукопис је Српско учено друштво предвидело за штампање у 72 или 73 свесци свога „Гласника“¹⁰, али је то остало неостварено, свакако због кризе у коју је Друштво већ било упало и која се ускоро завршила његовом ликвидацијом.

10 Вид. „Гласник СИД“ LXVIII, 1889, 92.

КЊИГА ИСПИТА ИСТОРИЈСКЕ САВЕСТИ

Чинило нам се да је о Првом српском устанку, чије двестоте годишњице (1804/13–2004/13) мање-више достојно или отаљавајуће обележавамо, скоро све познато, да се једино још можда може појавити понеки документ, иако релевантан, ипак не од круцијалног значаја да нешто у историјским ставовима мења, да је наш однос према тим догађајима углавном утврђен и да је нека неподударност само питање нијанси у личним ставовима и гледиштима појединих историчара.

Веровали смо да су Вук Стефановић Караџић и Леополд фон Ранке поставили и утврдили јасне основе гледања и оцена Првог српског устанка, који је Ранке назвао правим именом Српска револуција, да су их документовано утврдили Лазар Арсенијевић Баталака (*Историја Првој српској устѧанка*), Милан Ђ. Милићевић (*Поменик знамениѧих Срба и Кнежевина Србија*), Константин Ненадовић (*Живоѧ и дела Карађорђа и њеѧових војвода и јунака*), Јован Хаџић алијас Милош Светић (*Устѧанак српски ѧод Црним Ђорђем*), Исидор Стојановић (*Проѧокол Карађорђа и Казивања учесника Првој српској устѧанка*), па и Симеон Милутиновић Сарајлија (*Србијанка* која је у стиховима, али и у силним подацима), што су научно испитали и преиспитали, потврдили и обогатили у двовековном континуитету Стојан Новаковић, Јован Ристић, Николај Фјодорович Дубровин, Миленко Вукићевић, Коста Протић, Михаило Гавриловић, Владимир

Ђоровић, Алекса Ивић, Андра Гавриловић, Станоје Станојевић, Драгослав Страњакловић, Милован Ристић, Радослав Перовић, Васа Чубриловић, Душан Перовић, Радован Самарџић, Чедомир Попов, Владимир Стојанчевић, Славко Гавриловић, Милорад Екмечић, Вук Винавер, Славенко Терзић, Радош Љушић, Бранко Златковић, Чедомир Антић и други.

У тим уверењима нас нису поколебали, мада су по нешто донели новог, ни преводи и савремена издања нашој историографији Првог устанка доскора мало познатих и тешко доступних првих књига *Српска револуција* (са немачког) Ернеста Гедена фон Маретића, устаничког савременика, аустријског мајора и царског агента, који је са границе извештавао свој двор о устаничким догађајима у Србији, а потом по њима написао ову књигу, и *Историја најважнијих догађаја у Србији* (са славеносербског) Павла Јоановића, који је у своју књигу инкорпорирао и рукопис *Историје усџанка* свога ујака Ивана Југовића, секретара Правитељствујушег совјета српског, оснивача и ректора Велике школе, потом попечитеља просвештенија, другог или трећег човека српског устанка, најкомплетнијег, најпозванијег и најверодостојнијег статистичара свих српско-турских бојева и жртава у њима.

Међутим, ово фототипско и у исти мах и са славеносербског на савремени српски језик преведено издање до сада мало доступне, боље речено недоступне, са свега неколико скривених и тајних уникатних примерака књиге *Сербие џлачевно џакийорабошченије лџџа 1813 – Србије жалосно џоновоно џоробљење 1813. џодине*, прве српске објављене (у Млечима 1815. године) књиге о Првом српском устанку и прве српске у свету забрањене, заплењене и уништене књиге, јесте откриће прве врсте, вредно велике пажње.

Ова књига, чији се један уникатни примерак чудесно појавио после сто деведесет три године код председника Српског библиофилског друштва Срђана Стојанчева, од кога ју је председник општине Горњи Милановац Дражимир Марушић откупио, да би потом, уз читуљу породице Радоњића, постала вредан експонат у сталној поставци Музеја рудничко-таковског краја, отвара многа питања на која има мало одговора, иако је и сама писана у доследној форми питања и одговора. Та питања су: када је писана, где је писана, ко ју је писао и са којим циљем?

Писање ове књиге је можда започето крајем 1813. године по самом слому Првог српског устанка и под тешким утиском пораза, али је сигурно писана под истим утиском током 1814. године, јер узима у обзир и последичне догађаје који су се у тој години одиграли и завршена је, ако не у њој, оно на самом почетку 1815. године. Ово упућује на то да се њеном аутору веома журило. Писана је изван Србије, у избеглиштву, на простору тадашње Аустријске царевине, у којој су избегли устаници од царских власти невољно примани, стављани у контумације и пријемне лагере близу Саве и Дунава, да би преко њих лако могли бити враћени, а њихове вође под војне интернације, што даље од границе са Турском, по региментама по провинцијама царства, најдаље у Корушку (Грац и Клагенфурт). Они су потом уступљени царској Русији, сада савезници у завршним борбама против Наполеона, да их она, као њихова савезница и заштитница, интернира у Бесарабију. Писана је руком неког знаменитог, без сумње веома значајног, веома писменог и сасвим обавештеног Србина, избеглог из поновно поробљене Србије у Срем, чије нам је име и до данас остало непознато и за претпостављање, јер се, по свој

прилици, својом анонимношћу и притајеношћу шти-
тио од даље интернације (или ју је, на неки начин, тај-
ним прелазом избегао), коју су спрам српских вођа
спроводиле аустријске царске власти.

Шта је намера овог списка? Основна намера на ко-
јој је засновано ово дело јесте да истинито посведочи
о узроцима српске пропасти и она је исказана у њего-
вом геслу. Мото ове књиге је српска народна послови-
ца: „Заклела се земља рају да се сваке тајне знају“.

Књига је писана по античким и класицистичким
узорима рационалистичком педагошком методом – у
дијалогу. То упућује на то да је њен аутор класично
школован, па и да се бавио педагошким радом.

Како би дијалог имао праве, односно најверодостој-
није актере, аутор овог историјскокњижевног списка
послужио се персонификацијом – оличавањем, у из-
ворном смислу овог књижевног термина („Термин ан-
тикне *retorike* за *tror* који се састоји у томе да се неживе
ствари или апстрактни појмови уведу у текст као живе
особе“). Аутор је при томе имао у виду ликовну симбо-
лику епохе, коју је већ етаблирала Француска револуци-
ја у култним делима Ежена Делакроа, у којој отаџбину
оличава мајка, народ синови или син, а слободу, револу-
цију или победу кћери – лепе девојке са широким лента-
ма на којима је исписано шта оличавају.

Тако се и наш непознати аутор определио за Мати
Србију и Сина Србина. Зато ова књига почиње њима,
предтекстно, оличеним бакрописном графиком коју је
наменски урадио сликар Прикснер (исти сликар, који
је за *Малу њросионародну славеносербску њјеснарицу*
Вука Стефановића оличавао српског момка и девојку).

Мати Србија има историјску свест и из те свести
произилазе њена питања за Сина. Син Србин има од-
говорну свест устаника, из реда просвећених Срба,

који зна да промишља токове историје. Он Мати Србију воли колико и сваки други њен син, али је он онај који више од других зна и осећа се одговорним за пуну истину и обавезним да је Србији каже. Овај синовљев испит савести је испит свих мислећих а часних Срба.

Доста јак је утисак како се својом анонимношћу наш аутор скоро сасвим поистоветио са Сином, протагонистом ових дијалога, који су колико расправе о судбинским догађајима толико и његов устанички испит савести. Питање – одговор. Јасно питање – прецизан одговор. Аутор зна да овакав дијалог не допушта никакве непрецизности нити већа уопштавања, па се тога доследно држао. Сигурност синовљевих одговора упућује на трезвеног учесника догађаја.

Дијалог је, иако доста софистициран, уверљив и стално поткрепљиван тачним историјским подацима који спис не затрпавају, али га чине веродостојним. Зачућује, или, боље речено, задивљује достојанство дијалога. То је, такорећи, школски пример узвишеног говора из Аристотелове дефиниције трагедије, што наводи на закључак да је све смишљено писано отменим језиком зарад етичког прочишћења – народне катарзе. Мајка Србија и Син Србин једно другом се обраћају са суздржаном топлином, у поштовању и разложности које ни у најболнијим моментима нигде не прелазе у патетику, мада је цео спис расправа о трагичним догађајима, и то непосредна, скоро без икакве временске дистанце од догађаја о којима се расправља и сведочи, који се претресају и којима се суди.

Дијалог овде није укрштање књижевности и историје, него је проверени књижевни поступак сасвим у служби историје.

Мада се писцу журило да ова књига буде што пре завршена, судећи по веома кратком времену њеног

настајања и по неким другим исто тако кратким роковима, и да буде што пре одштампана, на њену израду се не могу ставити никакве знатније примедбе.

Пропаст устаничке Србије главна је тема ове књиге, а кључна тајна те пропасти, за чијим се разрешењем у расправи трага, јесте у питању свих питања: зашто је устаничка Србија септембра 1813. била ненадно поробљена без иједне велике битке, иако је за могуће велике бојеве била спремна и људски и у оружју и у храни него за иједну битку од претходних које је славно добила? Шта је навело Карађорђа, а за њим и војводе, да напусте Србију, да би се за њима војска распустила а народ пошао у бежанију и збегове? Ко је, како и зашто припремао пораз без борби до кога није морало доћи, поготово што је тада Наполеон већ био изгнан из Русије и трпео поразе на бојиштима Европе?

У првој дијалошкој реплици, којом почиње расправа о српској судбини, тражећи пуну истину Мати Србија каже Сину: „Нека све знам ја, нека зна свет! Казујте!“ Србија, дакле, хоће све, баш све да зна. Али исто тако хоће да и свет то зна. Та њена жеља је означена узвичником, који значи: мора свет да зна! Овде је свет важан, јер мајка осећа и зна шта синови мисле а камоли знају. Мати Србија хоће да то буде саопштено свету, посредно, у форми саопштавања њој. Говори мени, да нас свет чује!

Већ у првом одговору Син Србин заветно Мајци каже да ће одговарати истинито о свему што је у његовом знању, све за памћење нама, али и за спознање другима, и одмах одређује којим другима и то у историјском и географском контексту: „Јер, присетимо се, после четири стотине година и Срби су један европски, не мали народ.“ Мати Србија хоће да за њу и њену судбину чује свет у годинама нових држаних преподела.

У ствари, хоће као слободна земља, а не као Турска, на карту света. Син Србин хоће да, у годинама народних препознавања, за Србе знају европски народи и да их узму у свој ред, јер су и они после четири стотине година европски, не мали народ, са којим ваља у будућој европској историји рачунати.

Спис почиње драматуршки осмишљеном расправом о Карађорђевој напуштању устаничке Србије 21. септембра 1813. године, па се одмах иде на почетак устанка. Скраја се сагледава почетак, да би се логично поставило питање како је онај који је почео устанак могао да заврши могућим виновником пораза и потирањем ове десетогодишње храбрости.

По Сину Србину главни разлози пропасти Првог српског устанка никако нису у недостатку воље народа који је после четири века ропства имао деценију слободе, ни у недостатку српске војне снаге, јер је Србија тада имала педесет хиљада, већином ратовању вичних бораца, ни у њиховој и њеној неприпремљености, јер су сви путеви, којима је турска сила у Србију могла ући, са све три стране били затворени великим српским шанчевима, зидовима, топовима и људством утврђени и добро муницијом и храном опремљени. Син тачно наводи свих шеснаест великих шанчева, указујући на то да су и сва погранична градска места исто утврђена и узајамно повезана. По њему, а тиме и по овој књизи, разлози пораза без већих борби били су у доследно изведеном међународном утицају на српског врховног војводу да се мимо српске воље, што пре, изврши међународни Букурештански мировни уговор из 1812. између царевина Русије и Турске, нарочито тачка 8 овог трактата, којом ће се Србија поново покорити Турској царевини, односно да се њена изборена слобода и самосталност замени извесном

аутономијом којој ће облик и величину одређивати турска Велика порта, која је ту тачку тако и тумачила: „Серби да буду раја турска ко што су и прије били и турско владеније у Србији да буде ко што је и прије било.“

Тај међународни аспект преовладава овом књигом и уобличује њене главне тезе и главне поруке. Зато је она и својеврстан, оновременски, дакле непосредан, селективан преглед српске устаничке дипломатије од времена када је у Смедереву Правитељствујушчи совјет одлучио да не прихвати од Турске понуђену аутономију, односно тзв. Ичков мир (назван по преговарачу Петру Ичку) са Великом портом и да се Србија сматра слободном земљом.

У скоро школском дијалогу јасно је разложена потреба и потрага слободне Србије да за своју изборену самосталност стекне валидну међународну заштиту, тј. признање земље и покровитељство једне од хришћанских сила, а да при том покровитељству не жртвује своју слободу. Изнети су разлози зашто се и како Србија везала за царску Русију и покровитељство императора Александра. Наполеон је, запоседајући Европу, остајао пријатељ Турске, па свој Илирик није ширио на просторе Босне и Херцеговине (чије је Турке и војно против Србије помагао), па тек није могао примити старатељство над побуњеном Србијом. Аустријско царство је било под извесним принудним патронатством Наполеоновим, који је Аустрији препуштао питање Србије, допуштајући и могућност да од целог пашалука узме само Београд, али без рата са Турском и да не допусти било какав руски утицај преко Дунава и Саве, што значи да је остави Турској. Србима је тако преостао савез и заштита царства са којим их везује јединство крви и вере. Тако је неминовно,

а и по народним и по тежњама вођа српског устанка дошло до везаности за Русе и њихово царство. Историја те везаности у књизи је дата у пуној генези од доласка у ослобођени Београд руског царског изасланика Константина Константиновича Родофиникина, који се међу Србима представљао као генерал, од егзалтираног дочека, али и од првих неспоразума кад му нису допустили да се над вождом Карађорђем и српским вођама постави као губернатор Србије и незадовољства што за царског посланика нису добили правог Руса, него пореклом фанарског Грка, таштог и охолог, спремног на интриге и уроте, које је са својим помоћником Теодором Ивановичем Недобом правео са београдским митрополитом Леонтијем, такође фанарским Грком, такође спремним на уроте (које је већ имао и са дахијама, уз чију се помоћ, која се и у злочинну огледала, домогао архијерејског трона и који је из Фанара цариградског примао не само верске налоге већ и оне на које је утицај имала Велика порта) и са појединим српским војводама који су желели да ограниче или преузму власт врховног војводе Карађорђа, макар Србију претворили у руску губернију. Преглед и анализа су доследно изведени, нарочито у догађајима из 1809, када су Срби на тражење Родофиникина прекршили примирје са Турском и започели бојеве, уверени да ће и руска дунавска војска истовремено прећи доњи Дунав, што се није догодило и што је српски устанак тада довело близу пропасти, које су се спасили својом храброшћу и Карађорђевој одлучношћу, док су Родофиникин, Недоба и Леонтије побегли из Србије у Букурешт где ће им се придружити и заверене војводе Миленко Стојковић и Петар Добрњац. У књизи су протумачене и потоње прилике када је дошло до већег војног зближења руске војске и устаника

и како је Карађорђе, пошто је руски митрополит Гаврило одбио да за београдског митрополита рукоположи рачанског архимандрита Хаџи-Мелентија, јер је то место Леонтијево, пристао на руске захтеве за повратак у Србију прво митрополита Леонтија, а потом и Теодора Ивановича Недобе, сада као царског изасланика уместо Родофиникина. Недоба ће опет у Београду деловати како је и пре то радио – сада по писменим налозима Родофиникина, које му је овај слао из руског војног стана у Букурешту. У књизи је објашњено и њихово приближавање и зближавање са вождом, нарочито у 1811. години када је подстицао заједничким ратовањима Руса и Срба. Описан је пут од међусобног неподношења и неповерења, до апсолутног поверења и Карађорђевог кумства са Недобом, којим је Недобино пријатељство са Леонтијем постало и Леонтијево пријатељство са Карађорђем. А кад је Карађорђе примио највише руско царско одликовање, што је за њега значило руско признање за српског врховног војводу, које му је представљено као заслуга Недобина, од тог момента војвода је све Недобине предлоге сматрао захтевима самог цара Александра. Тако је Карађорђе као царску вољу, што је она и била и уговорена, примио и „осму артикулу мирнога трактата да се Србија овако Турцима предаде а не другачије“, коју је њему и Совјету из Букурештанског уговора прочитао Недоба и која је морала бити шок за све.

Прихватајући неминовност пораза, после Букурештанског мира, сасвим се променио и од бојева сасвим оканио срчани Карађорђе, који је од почетка устанка учествовао у свим његовим одсудним бојевима, од Иванковца, Штубика, Мишара, Београда, Сјенице, Делиграда, Мораве, Варварина и Тичара. Ако се и појављивао на бојиштима и шанчевима, нема доказа да је

узео значајнијег учешћа и у једном од спорадичних бојева за последњу одбрану устанка. Изговарао се неком тешком болешћу, која се, према сведочењу Гаје Пантелића Воденичаревића, манифестовала као чир у стомаку, и која је могла бити само Карађорђево изговор пред војводама што га и самог нема на бојиштима и што са највишим овлашћењима свуда на бојишта шаље свог секретара Јанићија Димитријевића (Ђурића). Из књиге видимо да је само један од вождових секретара Јанићије Димитријевић, онај који се описменио уз владика Леонтија и који је сасвим био под његовим утицајем, па је тај утицај преносио и на Карађорђа, одједном као најповерљивији вождов човек, по његовим овлашћењима, добијао улогу вожда, али без његовог угледа и ауторитета. Такав је само могао нервирати праве заповеднике какви су били Сима Марковић, Милош Обреновић, Матеја Ненадовић, па их и у инат терати.

Оно што је Леополд фон Ранке у *Српској револуцији* назвао несрећним обртима, не налазећи потпуно објашњење, то је разложни последњи, скоро катарзични део ове књиге.

Књига упућује на то да пропаст устанка није била толико неминовна колико је до сада увек тумачено, већ да је била споља планирана, припремљена катастрофичним осећањима наметнутим вођама устанка, а посебно врховном вођи, што је у војску и народ унело безнађе и панику.

И читалац ове књиге сам се ставља у улогу психоисторичара, питајући се шта се то могло десити у тврдом Карађорђевој карактеру кад је могао потпасти под утицај оних који су, према књизи, саучесници и извршиоци планираног пораза устанка, коме ће претходити вождово бекство: којим ли је Недобиним обећањима, сигурно у име руског цара, Карађорђе могао

бити одмамљен и преко Саве и преко Дунава? Зар сам његов први прелазак у Земун није заповест за предају?

Српске војводе на положајима, само чувши за Карађорђево бекство од 21. септембра 1813. године (са Леонтијем, Недобом, Јанићијем и њиховом свитом) зачуђујуће брзо, па и спремно, извршили су исто бекство, сем у Србији оставшег рудничког војводе Милоша Обреновића. Тако су Турци за неколико дана запосели Србију и Београд, у који, иако небрањен, четири дана нису смели да уђу. Само се утврђени шанац Делиград, као утврђено острво у поробљеном мору, држао још месец дана, што доказује да се и осталих шеснаест шанчева могло одржати и одбранили.

Да је тако урађено, како се у књизи сугерише, да су вође остале уз народ и да се, свеједно колика, Србија бранила постојећим снагама током 1814. године, она би већ у септембру била у разматрању Бечког конгреса, а потом можда и под заштитом Свете алијансе у ко зна чијој, руској или аустријској интересној сфери.

Већ је указано да се непознати аутор са писањем ове књиге веома журио, али да је све радио смишљено. Журио је колико да се у народу сачува устаничка искра, како не би одмах згаснула, још више да укаже европској јавности на тешку српску устаничку судбину, више у нади него у уверењу да се та јавност на крају једног великог ратног периода неће о Србе огрешити и да неће оставити без заштите и подршке једини народ који се у том периоду сам ослобађао. Дакле, књига је писана да би на Србе подсетила учеснике Бечког конгреса.

Зашто, онда, књига није штампана у Бечу него у Венецији? Зато што се штампањем у Млечима желела избећи бечка цензура, нарочито строга у време Бечког конгреса и посебно строга према Србима, поготово према вестима о пропасти устанка.

У Бечу је цензор за словенске књиге и словенске списе био угледни слависта Бартоломеј Јернеј Копитар, одани царски службеник и члан посебне царске комисије за репарацију свих уметничких предмета које је Наполеонова војска однела у Париз, што му је давало част али и значило оданост. Као слависта био је поклоник словенске писмености, посебно писмености Јужних Словена, а као цензор показивао је строгост на коју није било приговора. Било је још писмених Срба у аустријској царској престоници, било да су ту живели, било да су се ту стекли по устаничкој пропасти, који су покушавали да питање српске судбине ставе пред „јевропске царе и краљеве“ окупљене у Алијанси земаља које су побеђивале Наполеона и да од њих затраже заштиту Срба. Старањем самог Копитара, двојица школованих Срба – свршени медицинари – Димитрије Давидовић и Димитрије Фрушић покренули су у Бечу августа 1813. *Новине Сербске*. Они су већ крајем септембра многим вестима покушавали да упознају свет са истинама о слободољубивим Србима, о њиховим борбама, и да укажу на то да им треба помоћи. Све те вести уставио је Копитар, тако да је у новинама само име било српско. Исте јесени стигао је у Беч негдашњи писар Правитељствујушчег совјета Вук Стефановић заједно са својим зетом Стефаном Живковићем Телемаком, негдашњим секретаром Совјета, ваљда да траже пасош за избеглог Карађорђа Петровића, како би српски вожд могао изаћи пред царе, који су у том часу у ратном штабу у Бриселу, да их упозна са српском судбином. Не добивши пасош, Вук Стефановић је за *Новине Сербске* написао спис *Писмо Карађорђу Петровићу о узроцима њројасији српској устјанка*. Копитар је, као цензор, овај спис забранио, а као слависта се њиме одушевио и тако упознао будућег

реформатора српског језика и српске књижевности с којим ће остварити историјску сарадњу.

Зна се и да је први српски романописац Милован Видаковић имао спис *Описаније њагенија Србије њод Черним Георџијем 1813*. Тај спис је зауставила пештанска цензура и од њега је остала само овитница са насловом, која се налази у архиву Српске академије наука и уметности, у Видаковићевој рукописној заоставштини.

Зато је непознати аутор рукописа *Србије њлачевно...* који је за све ово морао знати, јер су се сви писмени Срби знали лично или по чувењу, послао или понео свој рукопис у Трст да се у Венецији печата у словенској типографији Пана Теодосија, код кога су штампане многе словенске књиге од Доситејеве *Еџике и Совјетџа здравџо разума* до Соларићевог *Земљеописанија*.

У Млецима је цензор за словенске књиге које се штампају у млетачкој регији био српски песник Павле Соларић из Трста. Соларић је био, као млади поштовалац, а и штићеник Доситеја Обрадовића, приврженик своме роду и српској књижи. Са том ревношћу је дочекао и овај рукопис, коме је одмах постао прво издавач, а онда цензор. Претпостављамо да је новац за издавање ове књиге прикупила Српска трговачка заједница у Трсту, која се у свом родољубљу и добротворству исказивала у свим годинама Првог српског устанка. Тршћански трговац и добротвор и устанка и српске књиге Драго Теодоровић ни овог пута није затајио.

Кад је књига одштампана, она је у Беч стигла на сам крај Бечког конгреса. Био је то конгрес владара земаља уједињених против Наполеона, који је представљао Европу победника, Европу у рестаурацији, утврђујући старе и уцртавајући нове границе на њеној мапи, по којој је Србија остајала део Турске царевине.

У време вишемесечног, скоро једногодишњег заседања конгреса у Србији је, после угушеног Првог устанка, као одговор на велико турско насиље, букнуо Други српски устанак. Узалуд је устанички изасланик прота Матеја Ненадовић покушавао да српско питање постави пред европске царе, краљеве, кнезове и министре. Обилазио је царске канцеларије и дипломатска посланства. Писао је писма и молбе које су му чак Давидовић и Фрушић преводили на латински. Конгрес се о српском питању није изјаснио.

Велике силе Европе, која је онда била свет, и моћне да на Бечком конгресу о целом свету одлучују, стварале су нове државе и уцртавале њихове границе на мапи свих страна света, нису биле ни вољне ни спремне да отворе српско питање, као питање нове државе Европе, већ су Србе, не прихватајући нити проверавајући вести о новом устанку, остављале под Турцима до неког следећег, сличног ако не истог конгреса.

Бечки конгрес је окончан уговорно утврђеном Светом алијансом, тројним уговором који су 26. септембра 1815. склопили руски цар Александар Први, аустријски цар Франц Први и пруски краљ Фридрих Виљем Други. Они су се у име вере нашег Спаситеља заветовали да „у свим приликама и на сваком месту пруже један другоме помоћ и подршку“ и да ће своје владе и своје поданике сматрати члановима једне исте хришћанске нације. Њихов споразум су морали да потпишу и поштују сви европски владари, а мимо овог споразума и мимо тројне сагласности више се неће моћи мењати границе нити стварати нове државе.

Ни књига *Србије њлачевно...* није могла више ништа да уради за постављање српског питања, једино је разгневила руске дипломатске представнике, јер је у најсвечанијем часу позивала руског цара да заштити

Србе и Србију, па и да осуди оне који су царско име узимали за личне користи и својим смутњама допринели новом поробљењу Србије. Њено појављивање у том часу добило је значај дипломатског инцидента. Разгневане руске дипломате су својим протестом аустријским властима, оптужујући тиме и њих саме да је инцидент са овом књигом и од њих смишљен, учинили да књига одмах буде забрањена. Руски дипломата који је поднео захтев за забрану је први, у жељи да њен садржај учини ништавним и лажним, ову књигу назвао памфлетом. Тај назив су потом, заинтересовавши се тек много година касније за ову књигу, преузимали и наши историчари.

После забране књиге *Сербие њлачевно...* отворене су и полицијско-цензорске истраге. Према цензорима и према непознатом аутору. Главни цензор за млетачку регију је одмах смењен, док је цензор словенских књига, који је главном цензору књигу препоручио, тршћански песник Павле Соларић, био не само и он смењен, већ и хапшен, а као издавач извесно време био је под сумњом да је и аутор књиге. Показало се да књига има таквих података за које никако није могао знати један тршћански песник, макар био и Србин.

Чини се да је Соларић, препоручујући и штампајући ову књигу, и био спреман на сличне последице, јер се књига чудно завршавала писмом извесног господина Живка Скиптровића из Митровице уз које њему (Соларићу) упућује ово мало дело о сломену Србије, које му је дошло у руке, не каже како ни од кога, и моли га да га за љубав свога рода штампа у тој Теодосијевој штампарији. Он га моли да кад се дело буде одштампало и њему пошаље неколико примерака. Полицијска потрага за Живком Скиптровићем није дала резултата, па се потом његово име сматрало псеудонимом

непознатог аутора. Тај псеудоним је могло имати неколико најписменијих избеглих Срба. Могао га је имати Вук Стефановић, али судбину његовог списка добро знамо. Могао га је имати Стефан Живковић, назван Телемак по преводу Фенелоновог педагошког романа *Прикљученија Телемаха сина Улисова*, али Живковић је у Србији био пријатељ Недобе и Леонтија и завереник са Миленком Стојковићем и Петром Добрњцем, а потом снабдевач руске војске у Неготинској крајини. Он тај спис није могао списати, јер је био другог мишљења. Уосталом, Стефан Живковић је потписао све што је превео или написао. Године 1814. он је у Бечу објавио *Живош и прикљученија Телемаха...* и у време настајања списка чијег аутора тражимо, он је преводио и србизовао *Благоделацелу музу*. Тешко је и претпоставити да је Скиптровић псеудоним песника Симеона Милутиновића Сарајлије, у време устанка писара Совјета и последњег професора Велике школе. Он се тек касније почео огледати као књижевник и сви његови списи и његов језик указују да то није могао бити он. Сама систематичност која краси књигу *Сербие илачевно...* искључује Сарајлију, јер он није био систематичан ни после деценије свога списатељства, а камоли на почетку. Он је, уосталом, све своје псеудониме унапред откривао. Претпоставку да је то могао бити секретар Совјета и писац уредбе о првој правој устаничкој влади Михаило Грујовић (рођењем Михаило Филиповић), отклонила је сама полиција, кад му је у Ади, где се у избеглиштву настанио, одузела све устаничке списе, које ће касније, сем неких, вратити и кад је помно пратила његово кретање и делање. Писац књиге *Сербие илачевно...* заиста је могао бити међу образованим Србима у Србији најобразованији, Иван Југовић. У књизи има његових ставова, доста

гледисти, па и цитата. Али, он је, избачен из Сената (владе) месец дана пре српске пропасти, по Карађорђевој наредби изгнан из Србије, спремао своју *Историју знајинијих дођађаја*, која је остала незавршена, јер је крајем 1813, непосредно по пропасти српског устанка, изненада умро (његову *Историју...* је његов нећак Павле Јоановић инкорпорирао у свој рукопис истог наслова, о чему је било речи на почетку овог текста).

По налогу шефа царске полиције грофа Селдницког, који је био надлежан и за цензоре, истрагом ауторства овог списка бавио се и главни цензор Бартоломеј Јернеј Копитар. Он је у свом извештају, на самом почетку 1816. године, као могућег или аутора или сарадника књиге *Сербие њлачевно...* означио Симеона Орловића, рођеног у Оточцу у Лици, школованог не зна се где, који је 1805. године дошао у Црну Гору код владике Петра Првог Петровића, који га је 1810. послао у Србију да код Карађорђа буде његов изасланик и да тамо ступи у везу са Русима, што је он и учинио, оставши потом у руској служби код руског агента Недобе. Тако је остао у Београду до пропасти устанка, па заједно са Недобом и Карађорђем стигао у Русију, да би се отуд кроз Беч и Трст вратио у Црну Гору. Копитареве докази су се базирали највише на чињеници да је Орловић био први купац ове књиге, за њих инкримисане. Утисак је како је Копитар овим извештајем желео да отклони полицијске сумње спрам својих славистичких штићеника Вука, Давидовића, Живковића, Фрушића, Соларића, Сарајлије, па и Миљка Радоњића, који се, према тадашњим извештајима, није ни нашао на главној листи осумњичених. Својим извештајем и именом Симеона Орловића и чињеницом да је био у руској служби као колегијски асесор, узвраћао је руској дипломатији за оптужбе да је *Сербие*

йлачевно... смишљена аустријска ујдурма. Уз све то, Симеон Орловић се већ налазио на Цетињу, ван до-машаја аустријске царске полиције. Оглашавањем не-доступног Симеона Орловића за могућег виновника, Копитар је ослободио даље истраге своје славистичке штићенике и тиме затворио истрагу.

Несумњиво је да једна од тако ретких, па и најре-ђих и најдужих српских тајни која је, ево, стара скоро два века, јесте тајна ко је писац књиге *Сербие йлачев-но...* што је већ тешко појмљиво за народ са послови-цом: „Заклела се земља рају да се сваке тајне знају.“

Писац ове расправе сматра да су сви ондашњи, ов-де помињани, писмени Срби добро знали ко је аутор, али да су знали ту тајну да чувају. Додуше, при онда-шњем стању писмености и при књижевним сукобима које је у рату за српски језик и правопис започео и во-дио Вук Стефановић, који се касније и старином на-звао Карацићем, забрањена и недоступна књига *Сер-бие йлачевно...* била је, такорећи, заборављена. Сам Вук Стефановић је морао знати ко је тај непознати аутор, који је, по угледу на бакропис *Срѣска мома или је дома или је код оваца*, желео да му Прикснер за књи-гу оличи Мати Србију и Сина Србина, ако му није и он сам у томе посредовао, што је највероватније.

Први штампани српски помен о овој књижици је из 1839. године у српском будимском часопису *Ма-їазин за художество, књижевности и моду*, који је у свом 20. броју донео библиографски преглед до тада одштампаних књига и ту се ова књига помиње уз име Јефтимија Поповића, негдашњег учитеља у Трсту и на Цетињу, као једна од књига у његовој заоставштини.

Име Михаила Миљка Радоњића као аутора књиге *Сербие йлачевно...* појавило се тек 1846, после ненад-ног лајпцишког издања, на једној касније несачуваној

белешци Јована Гавриловића, филолога и државника. По тој белешци њему је Радоњића као аутора означио Димитрије Давидовић јануара 1837. године, у разговору о Радоњићевој смрти у румунском граду Измаилу. О постојању ове белешке сведочио је књижевник и књижевни историчар Андра Гавриловић, један од оснивача Српске књижевне задруге, пишући о устаничкој Великој школи у којој је Радоњић био професор.

Миљко Радоњић је рођен коју годину пре Кочине крајине, у Горњим Бранетићима у Рудничкој нахији. По пропасти Крајине 1878. његова породица је морала да бежи испред Турака у Срем, где је после и остала. Млади Миљко је основну школу учио у Срему, а гимназију или у Новом Саду или у Карловцима. По завршеној гимназији студирао је у Пешти права и филозофију, живећи уз старијег брата Теодора, који је марта 1802. године заклетвом уведен у ред мађарских адвоката, заједно са Теодором Филиповићем (који ће се у Србији назвати Божом Грујовићем) и Григоријем Савићем, братом Јована Савића (у Србији названог Иван Југовић). Може се веома извесно претпоставити да се Миљко већ у Пешти упознао са Иваном Југовићем и Михаилом Грујовићем, Божињим млађим братом, са којима ће у Србији бити у великом пријатељству, ако то пријатељство већ тада није започето, па и у њему Србија заветована.

По завршеним студијама, где му је школски друг био и Лазар Војновић, потоњи секретар војводе Милана Обреновића, па професор Велике школе, Миљко Радоњић је 1807. дошао у Србију. Ту је прво био писар у Совјету, уз секретаре Југовића и Грујовића и писаре Вука Стефановића и Симеона Милутиновића Сарајлију („наша учена браћа“). Својом ученошћу, својом смиреностју и разложностју, својом вештином

у кореспонденцији и својим знањем језика, Радоњић се одмах издвојио између совјетских писара, па иако није био у њиховом звању, секретари Југовић и Грујовић су га сматрали себи равним и према њему имали посебан, од Југовића чак и покровитељски однос. Како се у тим годинама у Србији поларизовала власт између Карађорђа и његових присталица и оних који су, користећи се Совјетом и саветима Родофиникина, Недобе и Леонтија, желели да ослабе власт врховног војда и да ојачају власт својих војводства, Миљко Радоњић је у тим поделама остао уз Југовића и Грујовића, а они, пак, уз Карађорђа и неизбежног Младена Миловановића. Иван Југовић је у том времену, према каснијим оценама Вука Стефановића Караџића, које је прихватио и Леополд фон Ранке, био један од тројице најмоћнијих људи у Србији, уз Младена и Карађорђа, али тако да су га и Карађорђе и Младен слушали. Противна страна је истицала, како се сукоб распламсавао, па и добијао међународни карактер, захваљујући Родофиникиновим сплеткама, да су и Карађорђе и Младен у Југовићевој власти. Зато је Карађорђе у својим карактерним менама отпустио, бар јавно, из Совјета Ивана Југовића, задржавши га, према извештајима Гедона фон Маретића, за свог тајног саветника. Миљко Радоњић се часно понео према свом пријатељу Ивану Југовићу кад се овај нашао у политичкој немилости, што га је, изгледа, коштало изгледног места секретара Совјета. Због његове вештине у кореспонденцији и због његовог знања страних језика (немачки, мађарски, француски, руски, латински и италијански) он је, иако неименован, те послове обављао. Захваљујући Радоњићу, Иван Југовић је, иако истеран из Совјета, остао у њему са својим ставовима. Оставши без службе, Иван Југовић је приволео Карађорђа,

Младена Миловановића, Доситеја Обрадовића, али и друге совјетнике, па и оне који су били Карађорђеви противници (само нека није у политици), да у Београду оснује Велику школу чији је постао ректор; при њеном оснутку му је Миљко Радоњић био од велике помоћи, нека врста доцента.

Пошто је 1809. у новом распореду политичких снага Иван Југовић поново ушао у политику и одређен да води српску дипломатску депутацију у Влашку, у руски војни стан у Букурешту, и да преговара са кнезом Прозоровским, заповедником руске царске дунавске војске као Карађорђевог заступник, онда је природно, а и на Југовићев предлог, Миљко Радоњић постављен за ректора Велике школе и њеног професора, 1809. за други разред и 1810. за трећи разред.

Када је за Мали Божић (Нову 1811. годину по јулијанском календару) ступила на снагу Грујовићева Уредба о Сенату (првој устаничкој влади) и кад је Миленко Стојковић одбио да уђе у владу и да постане министар иностраних послова (одбегавши из Србије за Родофиникином), онда је Миљко Радоњић постао уместо њега члан сената и попечитељ (министар) иностраних послова. Исте године, по смрти Доситеја Обрадовића, попечитељ просвештенија је постао Иван Југовић.

Ушавши на историјску сцену устаничке Србије у власти и достојанству првих, Миљко Радоњић је почео да води доследну политику Србије као независне државе. У лето 1811, као министар унутарњих послова боравио је у руском ратном стану у Букурешту. Претпоставља се да је он овде самом фелдмаршалу Михаилу Иларионовичу Кутузову саопштио како Срби нису спремни да своју судбину сасвим препусте покровитељу руском цару, већ да хоће да се и они за њу питају и од самог цара, јер су сами подигли и устројили своју

државу за коју им треба више међународно признање и уважавање, јер су већ постали међународна чињеница. Увидевши то, фелдмаршал Кутузов је преко њега уверавао Карађорђа да се за будућу судбину ништа не брине, давши Србима сву тражену помоћ у новцу, соли и оружју. Као министар иностраних послова, Миљко Радоњић је имао велике планове са Србијом и њеном потпуном независношћу, али су дошле такве прилике да је и њена постојећа независност доведена у питање. Наполеон је са осамнаест европских народа и осам стотина хиљада војника под својом заставом пошао да покори Русију, која је, да би се нападу супротставила, морала да тражи мир са Турском. У сваком миру свака страна тражи своје користи. Русија је добила „неједноплемени“ крај Бесарабије и део Молдавије, али су једноплемени Срби препуштени Турској. Радоњић је, после Недобиног читања осме тачке Букурештанског трактата, док су војводе одлучивале о одбрани, док је Карађорђа хватала колебљивост, катастрофичност и уверење у скору пропаст у коју су га убеђивали Недоба, Леонтије и Јанићије (од кога је кренула прича о пуцању ђивота Светог краља студеничког, који је дотад, ради помоћи, ношен и на бојишта), све чинио да се међународним делањем одложи пропаст Србије. Тражио је узалуд потпору Наполеонових дипломата. Иван Југовић је путовао у Беч са варљивом надом у подршку цара Франца. У исто време вођени су преговори са Великом портом у покушајима да се осма тачка Букурештанског трактата претвори у уговор о српској аутономији.

Карађорђе је у лето 1813. године сасвим потпао под утицај руског изасланика Недобе и митрополита Леонтија, преставши да сам долази у Сенат и заповедивши „да се сви сенатори и други чиновници удаље од народних дела“. Особито је наредио да се Иван

Југовић, Миљко Радоњић и Михаило Грујовић истерају из државне службе, јер су их митрополит Леонтије и Недоба и њима блиски људи оптужили да су аустријски опредељени, јер су у Србију и дошли као Срби из ћесарије. Иако је отпуштање из службе значило и истеривање из Србије, Србију је напустио само Иван Југовић, док су Радоњић и Грујовић остали до саме пропасти да буду међу последњима који ће је напустити.

Напустивши Србију, Радоњић се преко Пеште, уз извесна задржавања у Бечу, где се срео са Димитријем Давидовићем, Димитријем Фрушићем, Вуком Стефановићем, Стефаном Живковићем, из Фенека приспелим архимандритом Мелентијем Никшићем и ваљда сликаром Прикснером, а потом преко Граца, запутио у Трст, где је топло примљен од тршћанских Срба и ту, на препоруку песника Павла Соларића, сачинио уговор са тршћанском општином да у тршћанској школи буде други учитељ српске деце уз Димитрија Владисављевића.

У Трсту, 1822. године, Миљко Радоњић се оженио Ангелином, кћерком Драгутина-Драга и Софије Теодоровић, негдашњих Доситејевих пријатеља (из чије је куће Доситеј на Карађорђево позив пошао у Србију), а венчани кум био му је доктор Димитрије Фрушић, тада тршћански лекар. Ушавши у ову богату породицу, Миљко Радоњић се и сам нашао у трговини, па је 1823. путовао и у Египат, у Александрију и Каиро. Потом се, ради трговине, настанио на Дунаву у Влашкој, у Браили и Измаили у којој је изненада умро 1837. године.

Када је Димитрије Давидовић означио Миљка Радоњића као аутора књиге *Сербие илачевно...* он се, изгледа, само сматрао ослобођеним завета да се тајна чува. Димитрије Давидовић је као уредник *Новина Србских* још 1815. у Бечу морао знати аутора. Тада су

Новине Србске на својим странама доносиле објављенија о свакој новој словенској књижи, поготово српској, обавештавајући тако српске читаоце и купећи ауторима и издавачима пренумеранте. У фототипском комплету *Новина Србских* за 1815. који је објавила Матица српска нема објављенија о изласку *Сербие йлачевно...* али, ни комплет није целовит, тако да за лето и јесен недостаје десетак бројева, који или нису сачувани или су били цензурисани. Објављеније о књизи *Сербие йлачевно...* сигурно је било добар разлог за цензуру. Са Димитријем Давидовићем саиздавач *Новина србских* био је његов кум Димитрије Фрушић, који је то постао и Радоњићу. Међу кумовима нема тајни, па Давидовић и да раније није знао како је Радоњић аутор *Сербие йлачевно...* морао је сазнати. Пошто белешка Јована Гавриловића није сачувана, наши историчари, који су се више бавили питањем ауторства књиге *Сербие йлачевно...* неголи њеним садржајем, због недостатка материјалног артефакта, оставили су ово питање отвореним. Само је Стојан Новаковић означио као аутора Миљка Радоњића, а Милан Ђ. Милићевић, пише у свом *Поменику знаменићих Срба*: „Мисли се да је Миљко Радоњић написао ону књижицу која се зове: *Сербие йлачевноје йакийорабошченије*“.

Оно „митровачко писмо“ је из већ објашњених разлога вероватно писано у Трсту, у коме је и довршаван рукопис ове књиге. Живка Скиптровића, кога писмо представља као човека склоног књижи и читању, толико да добро зна и штампаре у Трсту, нема на листама пренумераната десетак српских књига објављених у Трсту, Бечу и Пешти између 1808. и 1818. године, ни на пренумерантској листи *Новина Србских*. Тог презимена, ако га је некад и било, данас нема ни у једном телефонском именику.

Што се тиче Симеона Орловића, он има својих заслуга за ову књигу. Од њега је Радоњић у Трсту, кад је овај пролазио овуда, идући у Црну Гору, сазнао детаље о Карађорђевом путу од Земуна до Бесарабије. Радоњић се Орловићу одужио правдајући га за службу код Недобе: „Код Недобе је био колегијски асесор Симо Орловић, руски пензионер, архимандрит Спиридон Филиповић и капетан Тодоровић. Но, они су, Мајко, своме роду били веома предани, а поводом нашег слома од срца су саосећали с нама; а како смо чули, да су, можебити, истину проговорили, могли су и они од Недобине лажи настрадати као и други.“ Ово правдање спасава част Симеона Орловића, али га потпуно искључује као могућег аутора, како је сматрао историчар Милован Ристић.

Писац овог предговора сматра да је свим напред исписаним око књиге *Србије њлачевно...*, не именујући аутора, већ показао да су у праву сви они који су Михаила Миљка Радоњића означили као њеног аутора.

Кренемо ли од тога да се у Сину Србину понајвише идентификује непотписани аутор ове књиге и да сам садржај указује на аутора, онда је то понајпре Миљко Радоњић. Ако се, а очито јесте, међу писменим а одговорним Србима устаницима сматрало (а колико веровало) да европску хришћанску јавност треба обавестити о пуним истинама пропасти Првог српског устанка, онда није било позванијег, ни обавештенијег од министра иностраних послова устаничке Србије у том најтежем времену. Међународни аспект књиге и анализе које утврђују тај аспект могу бити само Радоњићеве.

Ако сама структура књиге показује да је њен аутор класично образовани Србин, тражимо ли аутора по учестности, по класичном образовању, по познавању технике дијалога, и то од дијалога сократско-платонистичких

до педагошко-дидактичких, не можемо мимо Радоњића који је професорски познавао античку, класичну и рационалистичку драмску, филозофску и историјску поетику, јер их је и на Великој школи предавао.

Сравнимо ли са идејама ове књиге писма и документа из устаничког Протокола, не само из времена Радоњићевог министровања, него нарочито из његовог министарског доба, за која тачно знамо да су његова или по његовим идејама писана, наћи ћемо многе заједничке партије. И сачувана оскудна лична преписка Миљка Радоњића (највише са Вуком Стефановићем), и поред све краткоће и обичности садржаја, стилски указује да би он могао бити стварни аутор ове књиге.

Само време настанка ове књиге, али и њена судбина, требало је да је уврсте међу прве, ако не и основне изворе за грађу о Првом српском устанку. Она је најнепосреднији извор за устаничке године 1811, 1812. и 1813. А те године су најшкртије описане у историјама Првог српског устанка. Што се историчари Првог српског устанка нису на ову књигу, сем успутних помињања – ако су је и помињали – више позивали, може бити предмет ширих истраживања. Њена реткост и судбина требало је више да их обавезује. Печат цензуре ваљало је да буде додатни изазов, а не да само за њен садржај један од другог преузимају парафразу поднаслова о разговору поробљене Матере са рођеним јединим Сином својим којем оставља последње своје завештање. Да ли су их сам наслов *Сербие њлачевно...* и поднаслов упућивали на закључак да је у питању патетични поетски спис, који није историјски релевантан? Можда се као један од разлога може узети и сама књижевно-филозофско-историјска структура ове књиге исписане, како је већ у поднаслову назначено, у дијалогу. Мада, не треба ни династичке разлоге губити из вида. Она је

на тасу династичких подела Србије, које су се васпоставиле око вођа Првог српског устанка Карађорђа Петровића и Другог устанка Милоша Обреновића, могла да однесе велику превагу које су се историчари клонили, чувајући привид неутралности и објективности, уколико прећуткивање може уопште да значи неку објективност. Друго издање ове књиге штампане у Лајпцигу 1846. године, за које се не зна ко му је издавач, а које је, изгледа, имало исту судбину, јер су примерци у Србију могли ући само тајно, вероватно је било покушај да се однесе превага на тасу династичке поделе. Како је та књига могла користити једино Обреновићу, можемо само претпостављати да је њен издавач могао бити кнез Милош, а да је уникатни примерак, по коме је издање урађено, могао бити Вуков.

Ова књига, сада доступна и рашчитана, чека своје истраживаче и тумаче, своје докторанте и научнике. Они ће уз њену помоћ моћи темељније да истраже последње три године Првог српског устанка, које су у главним делима о њему остале и недовољно истражене и недовољно објашњене. Она ће сигурно, ако не сасвим расветлити, допринети пуном расветљењу историјских истина о Првом српском устанку. Писана је непосредно без историјске дистанце и, без обзира на историјсколитерарну форму, може се узети и као изворни документ.

Она, као прва српска књига о устанку, баца и први незамућени поглед, без натруна историчара, на међународну судбину Првог српског устанка. А као прва српска забрањена књига указује на европски однос (Света алијанса је прва уједињена Европа) према историјској истини о Србима у трену њеног настајања.

Милован Витезовић

РЕЧ ПРИРЕЂИВАЧА

Податак у каталогу Народне библиотеке¹ да је могући аутор књиге *Сербие ѿлачевно ѿакиѿорабошчение лѣта 1813* Миљко Радоњић², професор Велике школе и министар иностраних дела у Карађорђевој совјету, рођен у селу Горњи Бранетићи код Горњег Милановца, био је повод да започнемо потрагу за овим делом. Убрзо смо спознали да је оно врло ретко и да га Народна библиотека Србије нема у свом фонду, али да се у библиотеци Матице српске чува један примерак првог издања из Венеције 1815. и три примерка другог издања из Лајпцига 1846³. О књизи је писано врло мало и то углавном о питању њеног ауторства,⁴ а нису је користили ни истраживачи српске историје и културе XIX века⁵.

Нашем позиву за набавку овог дела одазвао се Срђан Стојанчев, страствени библиофил и председник

-
- 1 *Каталог књига на језицима јуѿословенских народа 1519–1867*, Београд, 1973, 381.
 - 2 О живом путу Миљка Радоњића најзначајније податке дају: Константин Ненадовић, *Живот и дела великог Ђорђа Пејровића Кара-Ђорђа и живот његових војвода и јунака*, књ. 2, Беч, 1884, 240; Милан Ђ. Милићевић, *Поменик*, Београд, 1888, 603; Лазар Арсенијевић Баталака, *Историја српског устанка*, књ. 1, Београд, 1898, 389–395; Добр. М. Ружић, *Прилог за биографију Миљка Радоњића, Карађорђевог министра спољних послова*, Српски књижевни гласник, књ. XXXI, Београд, 1913, 543–547; Милован Ристић, *Михаило Миљко Радоњић - ѿрви министар иностраних дела у обновљеној Србији*, Историјски гласник, 1–2, Београд, 1954, 239–250.
 - 3 *Српска књига библиотеке Матице српске 1801–1867*, том III, Нови Сад, 2007, 97–98.
 - 4 Милован Ристић, *Ко је писац анонимне књижице „Сербие ѿлачевно ѿакиѿорабошчение лѣта 1813“*, Библиотекар, 3–4, Београд, 1953, 128–136.
 - 5 Само је Павле Васић обратио пажњу на ликовни прилог, фронтиспис књиге: *Дела савременика: Мали ѿрилог иконографије српске револуције*, Зборник радова Народног музеја XIV, Чачак, 1984, стр. 108, сл. 24.

Српског библиофилског друштва, понудивши нам прво издање књиге коју је, јула месеца 2008. године, за потребе Музеја рудничко-таковског краја, откупио Дражимир Марушић, председник општине Горњи Милановац. Набавка овог дела изазвала је значајну медијску пажњу, посебно због чињенице да је његово прво издање било забрањено и добрим делом уништено⁶. Убрзо је Стојанчев дошао и до примерка другог издања које је за потребе завичајног одељења откупила библиотека „Браћа Настасијевић“, тако да су се оба издања ове књиге нашла у родном крају могућег аутора.

Намеру Музеја рудничко-таковског краја да објави ово дело и да га учини доступним широј читалачкој публици подржало је ЈП „Службени гласник“ и уврстило га у издавачки план за 2009. годину. Поред фототипије првог издања из 1815. и превода на савремени српски језик који је урадила Миљенка Витезовић, овде доносимо и спис *Родофиников јавни животи у Београду*, рукопис који се чува у Архиву САНУ (бр. 7072) и чији је аутор такође непознат. У студиозном и аналитичком поговору Милован Витезовић потрудио се да разреши питање ауторства књиге. Овом поновљеном њеном издању додали смо и блок ликовних прилога чији је циљ да визуелно представи устаничку Србију са посебним акцентом на рудничко-таковски крај.

У навечерје Велике Госпојине
27. августа Лета Господњег 2009.

Борисав Челиковић

6 М. Бошњак, *Први забрањени писац*, Новости, 26. јул 2008; Бошко Ловић, *Књижица напућуила Русе*, Политика, 30. јул 2008; Г. Н., *Књија из 1815. године*, Таковске новине, 7. август 2008; Александар Марушић, *Осврти на једну забрањену књију*, Савремена библиотека, бр. 26, Крушевац, 2009, 86–88; Потписник ових редова дао је поводом набавке књиге, августа 2008. године, интервју за српски радио Мелбурн.

Жан Франсоа Робер, Михаил Осипов,
Карађорђе Петровић (1762–1817),
литографија, Историјски музеј Србије,
Београд

Правитељствујушчи
совѣт сръпски, печат

Ђорђе Крстић, Манастир Вољавча, акварел,
1881–1883, Народни музеј, Београд

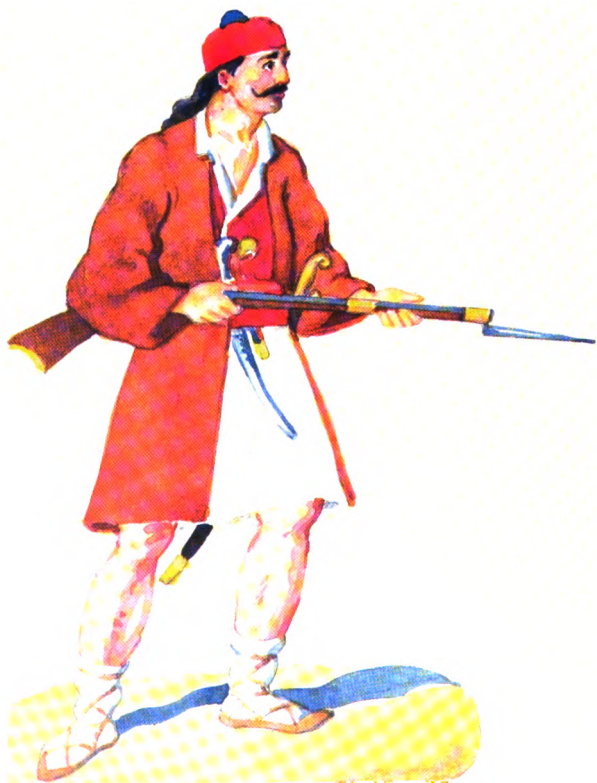
Анастас Јовановић,
Прота Матеја Ненадовић
(1777–1854), литографија, 1850.

*Никола Ајосиловић (?),
Устаник и Турчин,
уље на платну, око 1810,
Народни музеј, Београд*

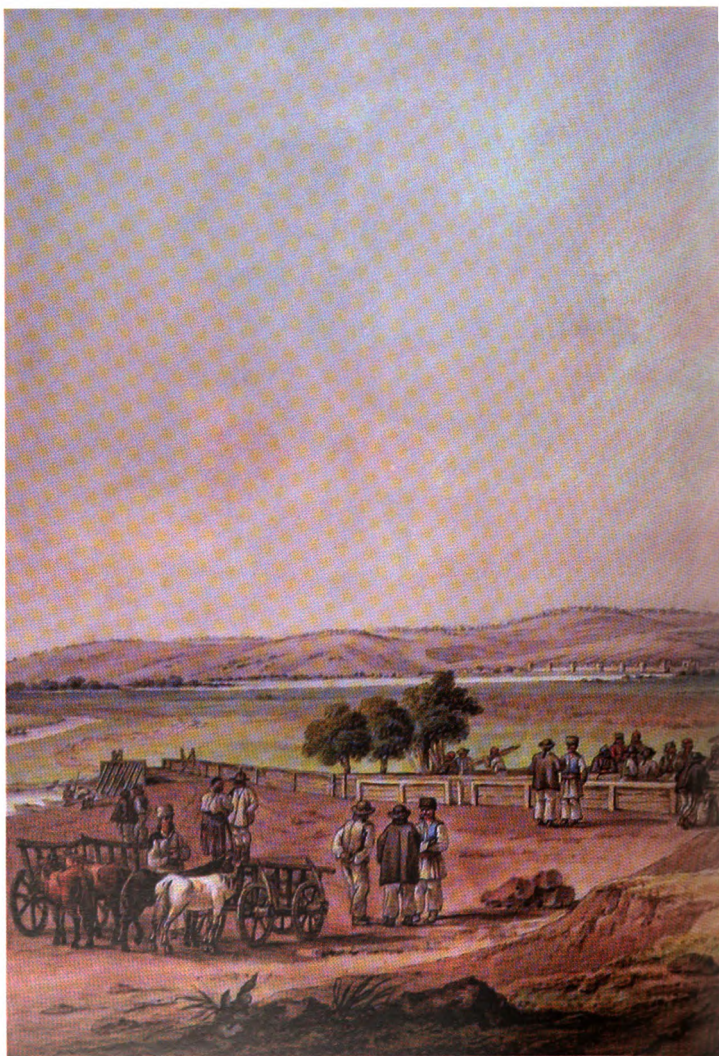
Гоџфрид Гајслер, Георг Петровић
 звани Црни и српски официр,
 бакрорез руком колорисан, 1808,
 Историјски музеј Србије, Београд

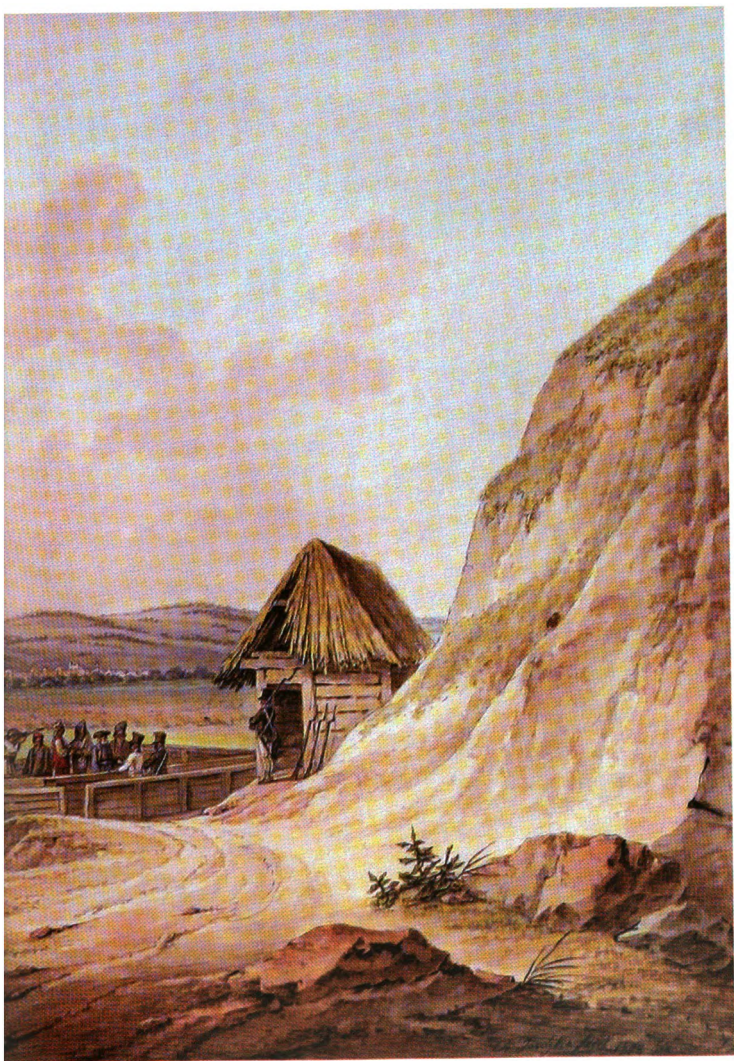
Павле Васић, Бећар, 1806–1808, акварел,
по слици непознатог сликара,
Историјски музеј Србије, Београд

*Павле Васић, Регулаш – војник регуларног
батаљона у летњем оделу, акварел, по опису
Лазара Арсенијевића Баталаке,
Историјски музеј Србије, Београд*

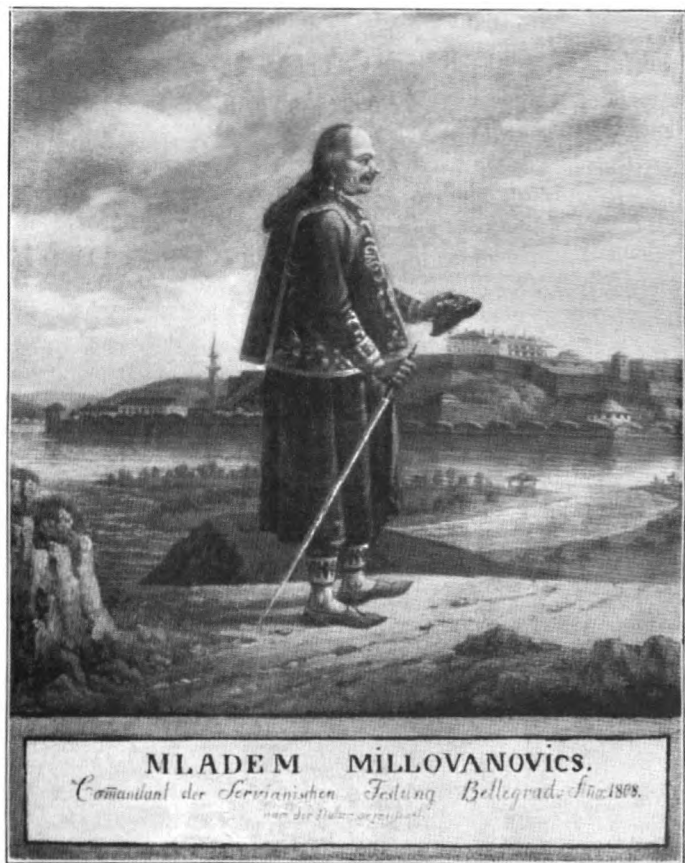

Франц Јашке, Поглед на смедеревску тврђаву из Ковина,
1808, акварел, Историјски музеј Србије, Београд

Војвода Милан Обреновић (око 1770–1810),
репродукција из књиге: *Андра Гавриловић,*
Знаменити Срби XIX века, I, Загреб, 1901.

Франц Јашке, Младен Миловановић
(1760–1823), уље на дасци, 1808.

Турски султан Махмуд II (1808–1839)

*Димитрије Аврамовић, Александар I Руски (цар 1801–1825),
уље на платну, 1834, Народни музеј, Београд*

Константин Родофиникин (1765–1838),
руски дипломатски представник
у устаничкој Србији

Застава регуларне устаничке војске,
1809, Историјски музеј Србије, Београд

Шрѣсто (Димитрије) Мѣсто и (Сербија))

ГАСАНЪ.

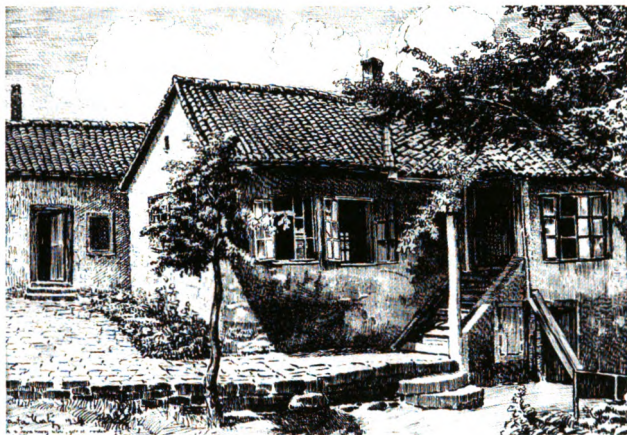
Димитрије Николајевич Банѣиш Каменски,
Хасан-паша, бакропис, 1808, репродукција из књиге:
Д. Б. К., Путешествіе въ Влахию, Молдавію и Сербию,
Москва 1810.

Димитрије Николајевич Банџиш Каменски,
Миленко Стојковић, командант пожаревачки
(?-1831), бакропис, 1808, репродукција из књиге:
Д. Б. К., Путешествіе въ Влахію, Молдавію
и Сербию, Москва 1810.

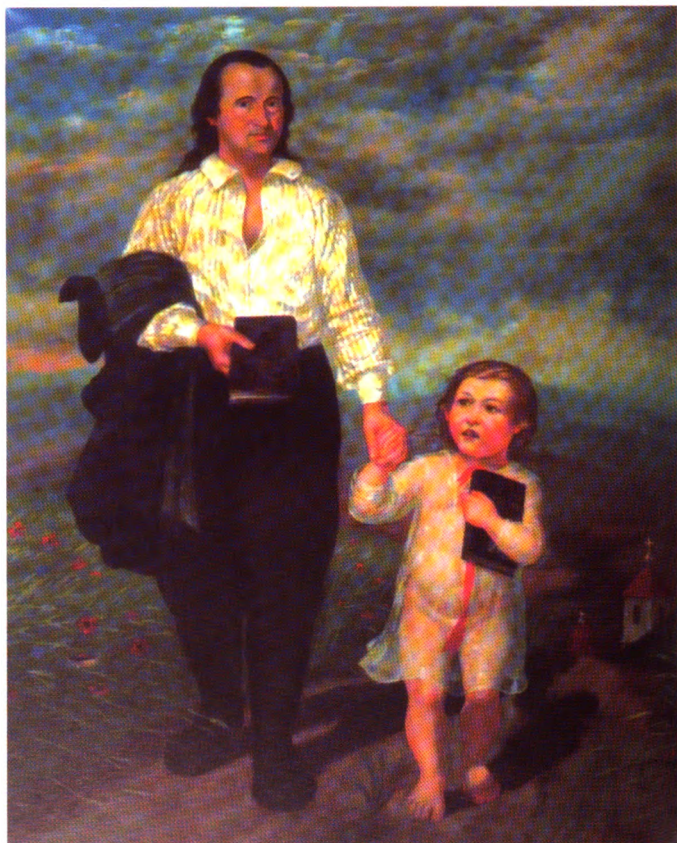
Иван Југовић (око 1775–1813), репродукција
из књиге: *Андра Гавриловић, Знаменити Срби*
XIX века, I, Загреб, 1901.

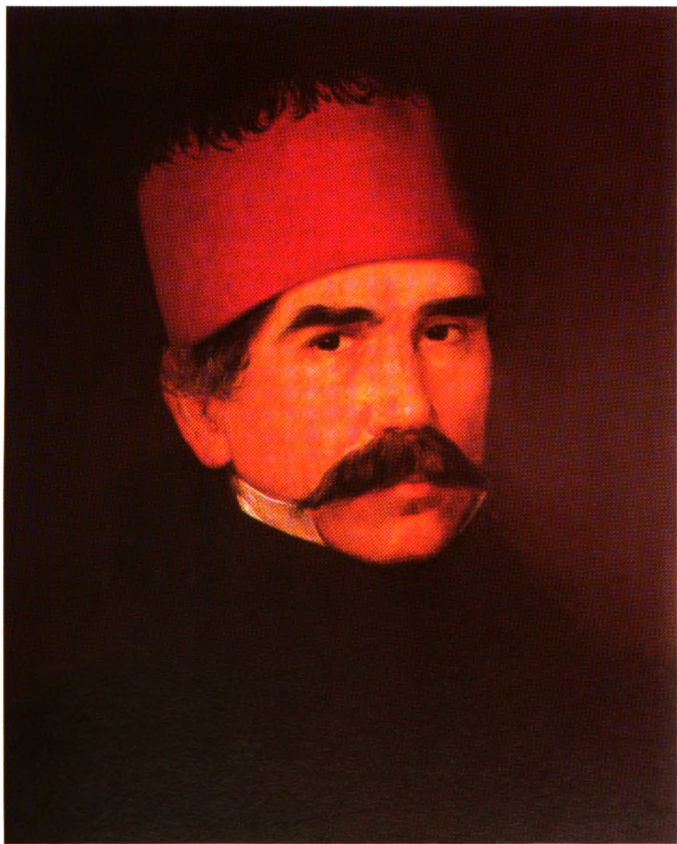
Прва зграда Велике школе, предња фасада,
1808, цртао Franta Maly 1934. и објавио
у Југославији 1939. године

Душан Кокоћовић, Доситејево лицеје,
бакропис на папиру, 1927,
Музеј града Београда

*Васа Поморишац, Доситеј Обрадовић (око 1739–1811)
на путу просвећивања српског народа,
Манастир Хопово*

Димитрије Аврамовић, Вук Стефановић Караџић
(1787–1864), уље на платну, 1840, Народни музеј, Београд

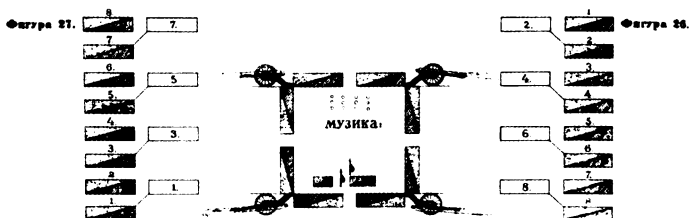

*Р. М. Волков, Михаил Иларионович Кутузов (1745–1813),
уље на платну, 1813.*

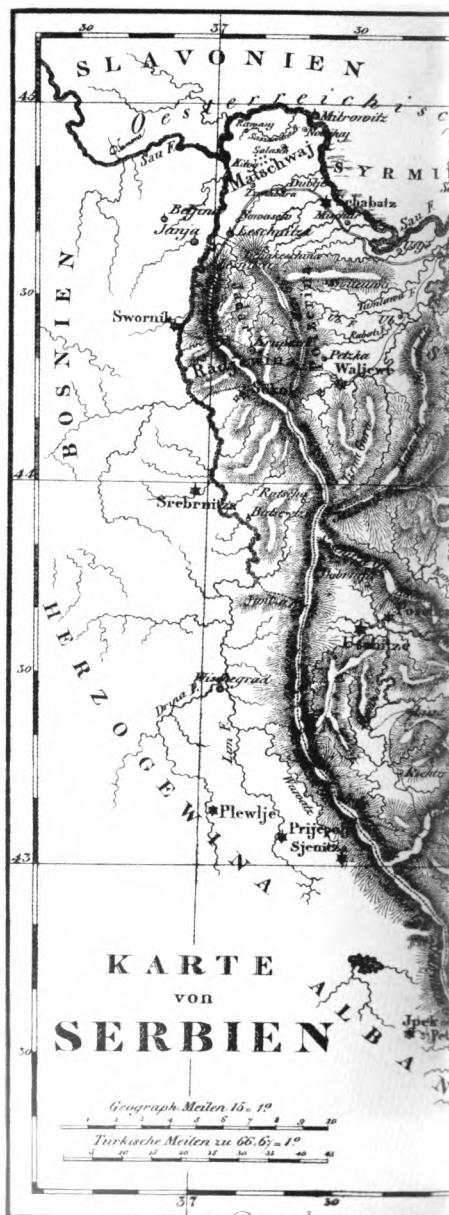
Павле Васић, Руска војска у доба устанка,
цртеж према слици Јох. Батиста Флуга

Плани 10.

Јаков Јакшић, Распоред Каре из Војеног устава 1813.

W. St. Karadschitsh,
 Karte von Serbien,
 1820, репродукција
 из књиге: Никола
 Радојчић, Географско
 знање о Србији
 почетком 19. века,
 Београд, 1927.

Павле Васић, Војник српског козачког пука, 1813,
акварел, по извештају француског конзула Давида,
Историјски музеј Србије, Београд

Урош Кнежевић, Хајдук Вељко Петровић (око 1780–1813),
уље на платну, 1852, Народни музеј, Београд

*Анасијас Јовановић, Устанички логор, цртеж,
Историјски музеј Србије, Београд*

*Гојфрид Прикслер, Српкиња и пастир, 1814,
бакрорез израђен за књигу: Вук Стјефановић,
Мала простионародна славно-сербска песнарица,
Беч, 1814.*

Сестра моя, М. и с. г. н. а. 1871

Георгије Лацковић, Архимандрит Мелентије Павловић, (1776–1833), 1817 (портрет изгорео 1922. у пожару у конаку манастира Враћевшница), репродукција из књиге: Андра Гавриловић, Знаменити Срби XIX века, II, Загреб 1903.

Војвода Никола Милићевић Луњевица (1767–1842),
репродукција из књиге: *Андра Гавриловић,*
Знаменити Срби XIX века, I, Загреб, 1901,
урађена по изгубљеној слици Марка Мурата

Павел Ђурковић, Кнез Милош Обреновић,
уље на платну, 1824, Народни музеј, Београд

Арсеније Лома (око 1770–1815), репродукција из књиге:
Андра Гавриловић, Знаменити Срби XIX века, I,
Загреб, 1901.

Урош Кнежевић, Војвода Милић Дринчић
(око 1775–1815), уље на платну, око 1855,
Народни музеј, Београд

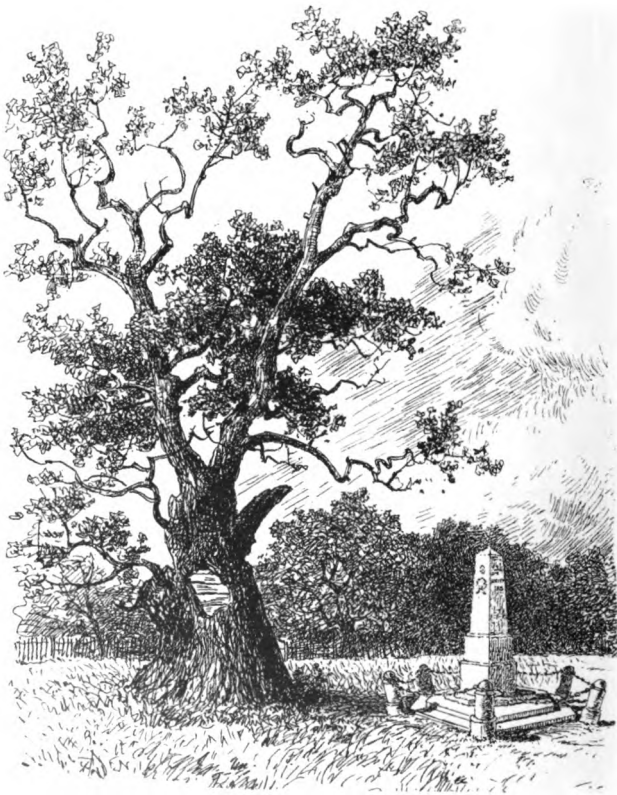
Феликс Каниц, Манастир Вујан, цртеж,
1888, репродукција из књиге: Felix Kanitz,
Das Königreich Serbien und das Serbenvolk,
Leipzig, 1904.

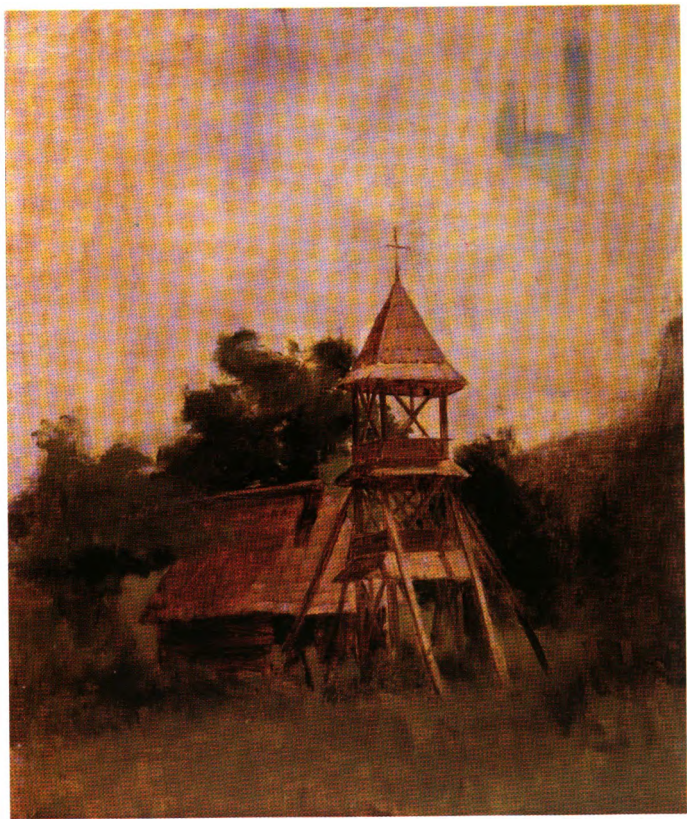
Конак кнеза Милоша у манастиру Враћевшница
из 1825. године (изгорео 1921) разгледница,
око 1910, Музеј рудничко-таковског краја

Кућа Николе Милићевића Луњевице саграђена
почетком XIX века у којој је радила једна од првих
школа у устанничкој Србији, разгледница, око 1910,
Музеј рудничко-таковског краја

Феликс Каниц, Таковски грм и споменик,
цртеж, репродукција из књиге: Felix Kanitz,
Das Königreich Serbien und das Serbenvolk,
Leipzig, 1904.

Ђорђе Крстић, Таковска црква,
уље на платну, 1881–1883,
Народни музеј, Београд

Сѣева Тодоровић
– *Виктор Кацлер*,
Таковски устанак
1815, литографија,
1865.

Анастас Јовановић, Кућа кнеза Милоша
у Горњој Црнући, фотографија, 1865,
Историјски музеј Србије, Београд

Ђорђе Крсћинић, Кућа митрополита Мелентија и Вучића,
акварел, 1881–1883, Народни музеј, Београд

Ђорђе Крсћић, Пред колибом, уље на платну,
1881–1883, Народни музеј, Београд

Садржај

Сербие плачевно пакипорабощение лѣта 1813. (фототипско издање)	1-106
Србије жалосно поновно поробљење 1813. (адаптација и превод са славеносрпског језика)	107-212
<i>Родофиников у Београду јавни животи...</i> (Грађа за историју Првог српског устанка, Београд 1954, у редакцији Радослава Перовића)	213-219
Милован Витезовић <i>Књиџа истинџа истџоријске савесџи</i>	221-248
Борисав Челиковић <i>Реч џриређивача</i>	249-250
Илустрације	251-294

СРБИЈЕ
ЖАЛОСНО ПОНОВНО
ПОРОБЉЕЊЕ 1813. ГОДИНЕ:
ЗАШТО И КАКО?

Издавачи

ЈП Службени власник, Београд
Музеј рудничко-таковског краја,
Горњи Милановац

За издаваче

Слободан Гавриловић, директор
Борисав Челиковић, директор

Директор Издаваштва

Сања Јовичић

Ликовни уредник

Милош Мајсторовић

Дизајн

Марија Хајстер

Графички уредник

Саша Бешевић

Извршни уредник

Љубомир Тодоровић

Лектура и коректура

Зорица Грујичић

Скенирање и обрада прилога

Марија Хајстер
Радојко Петровић

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

94(497.11)“1804/1813”(093.3)

СРБИЈЕ жалосно поновно поробљење 1813. године : зашто и како?
: у разговору поробљене матере с рођеним јединим сином својим,
којему оставља последње своје завештање / превод и редакција са
славеносрпског језика Миљенка Витезовић ; [приређивач Борисав
Челиковић ; поговор Милован Витезовић]. – Београд : Службени
гласник ; Горњи Милановац : Музеј рудничко-таковског краја, 2009
(Београд : Гласник). – 250 стр. , [43] листа с таблама ; 17 cm

Тираж 1.000. – Књига испита историјске савести: стр. 221–248. – Реч
приређивача : стр. 249–250. – Напомене и библиографске референце
уз текст.

ISBN 978-86-519-0265-2

1. Челиковић, Борисав [уредник] [аутор додатног текста]

а) Први српски устанак 1804–1813 – Историјска грађа

COBISS.SR-ID 169445132

ГЛАСНИК
ШТАМПАРИЈА

7031
Kubon &

МУЗЕЈ РУДНИЧКО ТАКОВСКОГ КРАЈА

СЛУЖБЕНИ
ГЛАСНИК

I SBN 978-86-519-0265-2

9 788651 902652

Digitized by Google